

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

6 frt.
3 frt.

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Parádi Kálmán tanügyi előadó évi jelentése.

(Felolvastatott a június 2-án megnyílt egyházkerületi közgyűlésen.)

(Folytatás.)

Ezek s más kisebb rendű tények, valamint a vagyonkezelésnél tapasztalt rendetlenségek az Igazgató-tanácsot arra birták rá, hogy határozatilag megállapított tüzetes utasítása szerint a vagyonkezelés haladéktalan rendbehozatalát felelősség terhével megrendelje az illető előljárásnak. Nemkülönben utasította az előljárást s az illető szaktanárokat, hogy a természetrajzi, természetrajzi és földrajzi gyűjteményeket, valamint a rajztárt és tornaszereket leltározzák s hogy a szabályszerűen hitelesített leltárokat legkésőbbben folyó év december hó 15-ig az Igazgató-tanácsához fölterjessék további intézkedésre.

A tanári kar komolyan utasított, hogy az írásbeli dolgozatok javítása körül, úgy elvi, mint gyakorlati kifogástalanságra törekedjék. Az igazgató heti óraszámra rendszabályainknak megfelelően leszállították, hogy vezető, ellenőrző és adminisztráló munkakörét feltétlen felelősséggel s jövőre oly pontosan betölthesse, hogy az állami főfelügyelet részéről az 1895—96. évi tapasztalatokból meritett alapos kifogások ne ismétlődhessenek. S végül, kijelentésével annak, hogy az állami főfelügyeleti jog gyakorlása óta Igazgató-tanácsunk megnyugvással tapasztalta, hogy a törvényes követelmények megvalósítása körül itt-ott felmerült nézeteltérések és kivánalmak kollegiumi oktatásügyünk békés fejlődését nemcsak hogy meg

nem akadályozzák, hanem jótékonyan előmozdítják és tökéletesítik, a versenyre buzdító szavával felkérte az Igazgató-tanács a m.-vásárhelyi kollégium gondnoki karát, hogy Tanügyi Rendszabályaink és Utasításaink 129. §-át, különösen ennek 3. pontját oly módon értelmezze, s hajtsa végre, hogy az állami főfelügyelet részéről emelhető kifogások ellen a kollegiumot mindig meg lehessen védelmezni.

A megejtett vizsgálat eredményéről s az érdekében hozott határozati intézkedésekről a kultuszminiszter úr értesített.

A kollégiumi nevelő-oktatás érdekei s különösen tanárainak tisztán kulturmissioi elhivatása lebegett Igazgató-tanácsunk szeme előtt, midőn a középiskolai tanárok mellékfoglalkozását szabályozó 68,400—1898. okt. 27. számú kultuszminiszteri rendelet elvi alapját magáévá tette s érdemében kollegiumaink tanáira nézve is egyházi törvényeink 469. §-a, valamint kollegiumi rendszabályaink 38. §-a alapján elhatározta, hogy a tanári állással össze nem férő mellékfoglalkozások közé sorozza a pénzintézeteknek és részvénytársaságoknak s általában a nyereségre alapított vállalatoknak igazgató-ságában személyes ténykedéssel való részvételt; s ennél fogva elhatározta egy eltiltó rendelet közreadását is, felhíván a kollegiumok előljárásságait, hogy tanáraink mellékfoglalkozásait folyó év márczius 1-ig jelentsék be; innen túl pedig minden évben tegyenek külön jelentést a tanárok mellékfoglalkozásáról tudomás s engedélyezés végett.

E rendelet lélektani hatásának s az alapjául szolgált tényeknek számbavételénél és bírálatánál még inkább kitűnt az, hogy erre a rendelkezésre gimnáziumi ügyeink versenyre

utalt voltának és kecsesetőbb jövőjének biztosítása érdekében felette nagy szükség volt, a minél fogva Igazgató-tanácsunk ama rendelet intenczióját s megokolását a jövőre irányzott tekintettel s elvileg továbbra is fenntartotta, mindazonáltal látva a vett jelentésekből egyes kollegiumaink nemzeti s társadalmi helyzetét, ebből folyólag ama követeléseket, melyeknél fogva tanáraink egy része a tisztán közművelődési, társadalmi és tudományos jellegű elhivatásuk körén kívül eső pénzügyi intézetek és részvénytársaságok munkakörében hazafiui kötelesség révén is vonatik: hajlandó volt Igazgató-tanácsunk az elvi álláspontjából vonható következményeket módosítani és a pénzügyi intézetknél, részvénytársaságoknál és iparvállalatoknál tanáraink részéről való közreműködés feltétlen tilalmát az által enyhíteni, sőt hatályon kívül helyezni, hogy kisebbszerű és kevés időt igénylő pénzügyi mellékfoglalkozást is esetről-esetre, az adott körülményekhez képest akkor és annyiszor engedélyez, a mikor és a hányszor ilyen és másnemű mellékfoglalkozások engedélyezése céljából a kollegiumi előljáróságok ajánló jelentést tesznek.

E mellett azonban fenntartotta Igazgató-tanácsunk korábbi 4586—1897 számú rendeletének tilalmát a pénzügyi intézetekre s iparvállalatokra nézve annyiban, hogy a tanárok azoknál sem állandó könyvvezetők, sem fungens vezérigazgatók, sem aligazgatók ne lehessenek.

Ennek a módosított, folyó évi 1020. április 7. számú rendeletnek az értelmében az Igazgató-tanács aztán pénzügyi igazgatósági, részben felügyelő bizottsági tagságot engedélyezett Kolozsvárt két tanárnak, Székelyudvarhelyt négy tanárnak, Zilahon négynek, Szászvároson ötnak és Sepsiszentgyörgyön egynek; nem engedélyezett egy vezérigazgatóságot és két aligazgatóságot. Azonban, örvendetes tudomásul vette a harminczöt tanár részéről bejelentett mellékfoglalkozásokat, a mennyiben ezeket tisztán közművelődési, társadalmi, irodalmi és tudományos jellegűeknek találta.

A mi a kollegiumi előljáróságoknak újabb és legjelentékenyebb belkörü alkotásait illeti, ezek közül a tanulók együtt étkezéséről való gondoskodás, a konviktusok felállítása érdemli meg e helyen is a méltatást, meg a főtiszteletű közgyűlés szives figyelmét.

Ugyanis, az előljáróságok tetemes áldozat árán régtőlfogva igyekeznek azon, hogy a tudományos pályára vágyó tanulósnak a köz-

étkezést jutányos árban, sőt ingyen, de mindig humánus módon lehetővé tegyék. Pár évvel ezelőtt nyíltak meg a nagy-enyedi, sepsiszentgyörgyi, szászvárosi és székely-udvarhelyi konviktusok az e végre átalakított kollegiumi helyiségekben, a hol a tanulók az élet viszonyai által rakott korlátokon átemelve, a fiatal kor és a közös ideálok érzetéből eredő szolidaritással, testvérekül ismerik el és becsülik meg egymást. S az idei iskolai évvel Kolozsvárt is megalakult a kollegiumi tanulók konviktusa, a melynek alapszabályait az Igazgató-tanács helyessé és teljes megnyugvással erősítette meg. Álljanak itt róla a következő adatok.

A konviktus kezelése bérbeadás útján történt s helyisége a belső ref. templom mellett levő régi nyomdaépületben van.

A konviktus élén a kollegiumi előljáróság és tanári kar ellenőrző hatóságai alatt a felügyelő tanár áll, a kinek a segédkezésére a kollégiumi ellenőr van megválasztva. Az épület átalakítása 3000 frt befektetést kívánt, az éttermek fölszerelése 2310 frt 57 kr. kiadást.

Az étkezésben részt vett naponként átlag 150 tanuló, a kik közül 110 tanuló egész díjat (100 frt), 20 tanuló féldíjas (60 frt) s 20 szegénysorsu, de jó igyekezetű tanuló teljesen ingyenes. Az étkezés, a szünetidőket leszámítva, 258 napig tart. A konviktus bevételei: a tanulók befizetései, 12,200 frt; a kollegium előljárósága által a közalapról és szegény-alapról kiutalt évi 1500 frt segély s a magánosoktól mintegy 300 frt szives adomány. Kiadásainak legfőbb tétele az évenként 38,000 napi adagért járó s szerződésileg kikötött ár, mintegy 12,000 frt, házbér 600 frt, a felszerelés költségeinek törlesztésére 300 frt s a felügyelő tanár tiszteletdíja 200 frt

Étkezés: reggel 3 deciliter tejeskávé, 150 gr. fehér zsemlyével; ebéd: 3 tál étel, 200 gr. félféher kenyérrel; vacsora: sült, vagy vastag-étel sülttel s 200 gr. félféher kenyér.

Ime, főtiszteletű közgyűlés, a tanulói konviktusok az imént körvonalozott formában humanitárius és nagyfontosságú nemzeti intézmények, mert hiszen a fiziologiai statisztika kutatásai szerint vigasztalan valóság az, hogy a közművelődés feladataiban munkás városiak, a nemzeteknek ugynevezett szellemi munkásai legkésőbb három-négy nemzedéken át kimerülnek. A szellemi munka emésztőbb, testlőbb, mint a fizikai foglalkozás, a testet életnedvétől, termékenységétől fosztja meg. A nemzet szel-

lemi életét intéző vezércsaládokat a maguk munkája a kivésés sorsára veti. Életkérdése tehát a nemzetnek, hogy ingyen emésztődő értelmisége folyton és állandóan és az eddiginél nagyobb mértékben egészítse ki magát az alsóbb rétegek osztályaiból, a nép gyermekeiből, onnan, a hol az emberek hosszú idők óta természeti, fizikai életet élnek s megóvhatták testük ép vérét és termőképességét.

(Folyt. köv.)

Erdélyi ev. ref. egyházkerületi közgyűlés

— Tudósítás. —

Harmadik nap délután.

(Folytatás.)

Bartha Miklós: Megvallom őszintén, nem szívesen szólok. Vitánkat legnagyobb részben megnehezíti az a körülmény, hogy öméltsga a Püspök ur az ellenkező vélemény iránt tulságos érzékeny. Én ismétlem, hogy ne vegye mindig személye elleni támadásnak, ha az ember nincs vele egy véleményben

A papválasztási törvények a zsinat által meg vannak állapítva, ezek szerint kétféle papválasztás van: az egyik a közvetlen, az általános választás, melyen részt vesz az anyaszentegyház minden felnőtt, saját gazdasággal bíró, adót fizető tagja, a másik közvetlennek mondható és meghívás útján való betöltésének nevezi a törvény. Az egész törvénynek szerkezete, lényege és értelme az, hogy miután a zsinati végzés alatt vagyunk, általános elv, hogy minden egyházközségben általános szavazat útján töltsenek be a megüresedett papi székek és ezen törvények értelmében csakis kivételes eset az, hogy meghívás útján töltsék be a papi szék. Most meghatározza a törvény, hogy mikor töltsék be meghívás útján; ha meghatározza, azt meg is kell tartani és a hol az nem tartatik meg, akárhány bíró is ítélte e kérdésben, ha e törvényt nem vette figyelembe, akkor azt bírói ítéletnek nem tekinthetem, mert a bírói jog nem oly souverain jog, hogy önhatalmulag bármit és bármiként tehessen a törvény mellőzésével, hanem a bírói jog gyakorlása szerintem nem egyéb, mint a törvénynek meggyőződszerű alkalmazása. Ha arról volna szó, hogy vajjon a törvény helyesen alkalmaztatott-e vagy nem, akkor azt mondanám, hogy fogadjuk el Zeyk Gábor indítványát. De nem arról van szó, hanem arról, hogy egyenesen minden tekintetben és minden részletében mellőztetett ez a törvény. Első törvényünk ugyan is az, hogy minden felnőtt önjogu választói jogpsultsággal bíró. Kolozsvárt ilyen 4000 van és Kolozsvárt meg van állapítva egy díjlevél 1000 frtra; már most üresedésben az állás. Minek kell tehát történnie? Annak, hogy az egyházközség pályázatot hirdet és megválasztja papját a törvények szerint. És mi történt? Nem ez, hanem összeült egy képviselő testület. Ki ez, mi ez? Hol van rendszeresítve a képviselőtestület, mint papválasztói forum? És annak a testületnek az Igazgató-tanács azt az ajánlatot teszi, hogy nem választunk papot pályázat

útján, hanem csak meghívás útján, mert ebben az esetben nem kell az egész 1000 frtot igénybe venni, hanem csak 600 frtot, mert más alapokból pótolni fogjuk a többit. Ebben a képviselő testület megnyugodott. Ki bizta meg azt a képviselő testületet, hogy papválasztásba elegyedjék, honnan veszi azt a jogot, hogy engem és mást, ki adófizető vagyok és papválasztási joggal bírok, szóval, hogy annak a 4000-nek $\frac{3}{10}$, vagy $\frac{8}{10}$ -ét megfossa a papválasztási joggal? Hiszen az nem közömbös dolog, hogy az egyházi életben az adófizető bíró-e joggal, vagy nem? Hiszen ezen alapszik az egész egyházkerület, hiszen ha az embereket megfosztjuk jogaiktól, még inkább elidegenítjük, hiszen tegnap hallotta egy esperes urtól, hogy mikép bánjunk hiveinkkel! Tehát a legrosszabb egyházi politika megfosztani a jogaitól valakit. Hol van olyan törvény, hogy 4000 ember közül összeül 200 ember és vindicálja azoknak jogait?! A legtovább megyek: tegyük fel, hogy Kolozsvárt nem tudom, miféle szükség azzal a kivánalommal lépett volna fel, hogy a megüresedett papi állomás meghívás útján töltsék be. Erre nézve a törvény világosan rendelkezik, hogy mi a teendő és mindjárt az első szakaszban azt mondja a törvény, hogy meghívás útján csak abban az esetben töltsék be a megüresedett papi állomás, ha az illető választó jogosultaknak $\frac{2}{3}$ -a egy jelöltben állapodik meg. És Kolozsvárt hány választó jogosult? 4000. Tehát a 4000 választó jogosult $\frac{2}{3}$ -ának beleegyezését kell adni. Annyira nagy súlyt helyez abba a törvény, hogy a meghívás útján való betöltés kivételes állapot, hogy az összes választójogosultak $\frac{3}{5}$ -ának egyhangu elhatározását kívánja.

Bocsánatot kérek. Kegyeskedjenek megczáfolni, a gyűléseken megkérdezték-e a választójogosultak $\frac{2}{3}$ -át, hogy meghívás útján kívánják betölteni a megüresedett papi állomást? Senki sem kérdezte meg. A törvény 200-ik §-a azt mondja, hogy: »Ha az egyház többsége meghívás útján kíván választani, arról a presbyterium legfeljebb 8 nap alatt tartozik jelentést tenni az esperesnek, melyben megnevezi azt, a kit az egyház meghívni kíván.« Nagyon sajnálom, hogy nincs itt Kolozsvár esperese, hogy egyenes felhívást intézhetnék hozzá, hogy jelentse ki, hogy megtörtént-e az, a mit felolvastam? Az esperes a jelentés beérkezésétől számított 8 nap alatt egy egyházi és egy világi egyénnel megvizsgálja, vajjon a gyülekezet jelöltje bíró-e megfelelő minősítvénnyel? Tehát nem bírói ítéletek állanak előttünk, hanem egyszerűen a törvények mellőzésével van dolgunk, hiszen nem törvényt alkalmazott a bíróság, hanem itt a törvények teljes mellőzése történt. És miért? Engedjék meg, hogy egészen őszinte legyek: Oméltóságának, a püspök urnak volt egy kedvenc jelöltje: Molnár Lőrincz. A kolozsvári egyházközségnek van egy kedvenc jelöltje: Molnár Lőrincz úgy, hogyha a választás megsemmisítettik: én részemről merem állítani, hogy Molnár Lőrincz tiszteletes ur a törvényes díjlevél mellett a kolozsvári egyházközségnek egyhangulag megválasztott papja lesz.

Ne méltóztassanak azt hinni, hogy a püspök ur Oméltósága nincs tévedésben akkor, a mikor azt hiszi, hogy itt az ő személye ellen támadás történt. az ő akarata fog teljesülni akkor, ha a főtiszt. egyházkerü-

leti közgyűlés elfogadja azt a mit én akarok, csakhogy én 1000 frtot biztosítanék a tiszteletes ur számára az egyházkerületi közgyűlés ily értelmű határozata által.

Ennél az ügynél történt meg egy dolog; méltóztassanak meghallgatni, mert ritkítja párját. A törvény világosan megmondja, hogy a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek első foruma az Igazgató-tanács. Már most az Igazgató-tanács hoz egy elvi határozatot, melyben azt mondja ki: nektek pedig első forumotok az egyházmegye és ezen elvi határozatot, melyet ezen concret kérdésre hozott az Igazgató-tanács, erre a concret kérdésre alkalmazza, mint igazságot és miután ezt alkalmazta, azt mondja, hogy a birói ítélet res indicata. Ha ez így lehet, akkor minden megtörtént tény *res indicata* és elhatározhatják, — a mit nem tehetek fel, — de elhatározhatják a legnagyobb absurdumot, de mivel res indicata, nem szólhat senki bele. Igenis res indicata, ha megtartatnak a törvények, de mellőzve a törvényeket, az ilyen birói ítéletet nem mondjuk res indicatának és az ilyen eljárást nem hagyhatjuk helyben. Méltóztassanak a következő indítványomat elfogadni. Az egyházkerületi közgyűlés megsemmisíti a választást és utasítja az egyházközséget új választásra.

Bartha Lajos: Bartha Miklós szavaira azt a megjegyzést teszi, hogy az összes választójogosultak $\frac{2}{3}$ -ának nem kell nyilatkozni, mert a gyakorlat az, hogy egy képviselő testület választja a papot. Mint-hogy már két bíróság ítélte ebben az ügyben, csatlakozik a Zeyk Gábor indítványához, hogy t. i. térjen napirendre a közgyűlés ezen kérdés felett.

Somodi István megnyugszik a közgyűlés határozatában, bármilyen legyen is az. Azt mondja, hogy Kolozsvárt a hivek csak adót fizetnek, de a papválasztás jogától megvannak fosztva, mert ha papválasztásról van szó, összeül a képviselő testület, a mely 12 év óta nem volt kiegészítve és az végez mindent. A püspök ur előterjesztése folytán elfogadta, hogy az 1000 frt 600 frtra szállíttassék a nélkül, hogy a fizetést pótló összeget meghatározta volna. A választás nem törvényes s csak azért nem nyugodott bele a Molnár Lőrincz megválasztásába, mert ez a szorgalmas, munkás ember nem 600 frt fizetést érdemel. Kéri a közgyűlést, hogy a Bartha Miklós indítványát fogadja el, mert véleménye szerint a közgyűlés öre a törvényeknek s jogosítva van azok sáfárkodása felett bírálatot mondani.

Pokoly József szintén azon véleményen van, hogy a közgyűlés térjen napirendre a kérdés felett.

Szabó Sámuel kijelenti, hogy az egyházi törvények értelmében a díjlevelet megcsonkítani nem szabad s már azért is meg kellene semmisíteni a választást, mert a díjlevél nem törvényes; a papi állomást csak a teljes fizetés mellett lehet betölteni. Kéri a közgyűlést, hogy utasítsa az egyházközséget, hogy a lelkészeknek a rendes és törvényes díjlevelet állítsa ki.

Elnök a vitát berekeszti és névszerinti szavazást rendel el a közgyűlés kívánatára.

Bartha Miklós, hogy ebben az ügyben egyértelmű határozat jöhessen létre, visszavonja a panaszlók indítványát.

Ezzel a közgyűlés a sérelmi bizottság javaslatát egyhangulag elfogadja.

(Folytatjuk.)

Az év végén.

(Fakultásunk ifj. köreinek és egyleteinek évről-évre ülései; pályázatok eredményeinek kihirdetése; jövő évi pályafutások kihirdetése.)

(Vége.)

8. **Műfordításra** ki volt tűzve **Pokoly József** tanár adományából 10 frt. Referálta ugyan ő:

A fakultás önképzőkörére részére kitűzött **műfordítást** kívánó pályakérdésre egy mű érkezett be, melynek jellegéje »Hass, alkoss, gyarapíts!« (Kölcei), tartalma pedig Sabatier Ág. Esquisse, d' une philosophie de la religion d' après la psychologie et l' histoire« cz. művének a második könyvéből a »De l' essence du Hristianisme« czimet vezető második fejezet.

Szerző maga is elismeri műve gyöngességét s kéri, hogy méltóságul vétessék figyelembe, hogy közbejött akadályok a másodszori átdolgozást lehetetlenné tették.

Bíráló örömmel ismeri el, hogy szerző nem kapott a könnyű dolgokon, hanem komoly és eléggé nehéz szövedő munkának átültetésére vállalkozott. Kétségtelenül hasznára volt a fordításnak a munkával való foglalkozás és Sabatier nagy gondolataiból csakis hasznos dolgokat merithetett.

Azonban maga a fordítás nem áll arányban az eredeti szöveg választékosságával, tömörségével, sőt tulajdonképen a műfordítás egyik kellékét sem üti meg. Az egyszerű fordításnál is megkívánjuk, hogy az eredeti szöveget hűen és szabatos magyarsággal adja elő. Ehez is legalább kétszeres munka kell, t. i. lefordítani az eredeti szerint és átalakítani magyar helyes szóközzel. És ezután kezdődnek a műfordító igazi munkája, midőn a szöveg finom árnyalatait, választékos kifejezéseit, gondolatai kifejezéseit, nyomatékosságát nyelvünk természete és szó- s gondolat kincsünk gazdagságának megfelelőleg igyekeznek visszaadni.

Jelen fordítás nem is elég hű, és épen nem magyáros, szinte szóról-szóra és mindenestre mondatrészről-mondatrészre fordít.

A választott tárgy nehézségére tekintettel azt véleményezi a bíráló, hogy a pályadíj adattassék ki a szerzőnek.

9. **Reformáció-émlékünnepi,** vagy ennek sikertelensége esetére márcz. 15-iki ódára ki volt tűzve **Kecskeméthy István** dr. tanár ajándékából 10 frt. A jutalom márcz. 15-iki ódáért három versenyző között **Uray Sándor** II. theol.-nak íteltetett oda.

10. Nyilvános vita jutalmazására tűzetett ki **Nagy Károly** tanár ajándékából 10 frt. A tétel volt: »Van-e jogosultsága általában a hierarchiának és hierarchikus törekvéseknek vallás-erkölcsi szempontból? A jutalmat elnyerte **Bíró Sándor** IV. theol.

11. 10 frt volt kitűzve az önképzőkör pénztárából az évközben felolvasott legjobb értekezésnek. Elnyerte **Kunfi Zsigmond** tan. jel. »A szabadságharc Költészete« cz. értekezéssel.

12. 10 frt volt kitűzve ugyanazon pénztárból egy a kör által tartott estélyen felolvasandó elbeszélésre.

Elnyerte Kunfi Zsigmond tan. jel. »Ködképek« cz. elbeszélése.

13. Egyházi beszéd előadására ki volt tűzve 5 frt, melyet Molnár Albert tanár még 5 frttal pótol. Tíz versenyző közül az első díjat Máthé Samu, a másodikat Széll Jakab nyerte el.

14. Komoly szavallatra kitűzött 5 frtot, három versenyző közt Becsek Imre I. theol. nyerte el.

15. A vig szavallatra Ferencz Miklós tan. jel. ajándékából kitűzött 5 frtot Nagy Elemér I. tan. jelölt.

16. A szabad előadásra kitűzött 5 frt nyertese Biró Sándor IV. theol. lett Máthé Samu III. th.-al szemben.

A tanárkar az előadók javaslatainak elfogadásával a következő egyéneknek a következő jutalmakat adta ki:

1. A bibliai tudományok köréből kitűzött pályakérdés díjából szorgalmi díjul kapott 15 frtot Kolozsvári József III. theol.

2. A bölcsészeti theologiai pályakérdés díját, 35 frtot megnyerte Tankó Béla IV. theol.

3. Az egyháztörténelmi pályadíjból szorgalmi díjul 20 frtot kapott Magyarai Árpád I. theol.

4. A bibliai nyelvészet pályadíja 35 frt egyenlő arányban megosztott Tankó Béla és Biró Sándor IV. theol.-ok közt; a zsidó nyelvből az I. éves theol. közül Mészáros István, Lovass Aladár, Gulyás Lajos 5—5 frt jutalmat kaptak.

5. A gyakorlati theol. pályadíjat 35 frtot kaptak: Boér Károly III. theol. 8 frt, Tankó Béla IV. theol. 12 frt, Biró Sándor IV. theol. 15 frt.

6. Évzáró imáért: Biró Sándor IV. theol. 10 frtot nyert.

7. A »vallásos elem Tompa költészetében« cz. pályakérdés díját 25 frtot kapta Tankó Béla IV. theol.

8. A műfordításért 10 frtot Göcz István tan. jel.

9. Márcz. 15-iki odáért 10 frtot Uray Sándor II. theol.

10. A vitadíjat 10 frtot Biró Sándor IV. theol.

11. A legjobb értekezésért Kunfi Zsigmond tan. jel. 10 frtot.

12. Elbeszéléseért: Kunfi Zsigmond tan. jel. 10 frtot.

13. Egyházi beszéd előadásáért: Máthé Samu III. theol. 5 frtot, Széll Jakab III. theol. 5 frtot.

14. Komoly szavallatért: Becsek Imre I. theol. 5 frtot.

15. Vig szavallatért: Nagy Elemér tan. jel. 5 frtot.

16. Szabad előadásért: Biró Sándor III. theol. 5 frtot.

17. 35 frt szorgalmi díj adatott ki a visszamaradt pályadíjak terhére Lovass Aladár I. theol.-nak, ki a tanári kartól nem függő okok miatt a jól megérdemelt 100 frt stipendiumtól elesett.

Ezek szerint jutalmakra kiosztatott 325 frt, a mi összevetve más hasonrangú intézet jutalmazásaival, páratlannak mondható, különösen ha idevesszük, hogy ezenkívül 16 theologus részesült összesen 1590 frt stipendiumban.

Az 1898—99. évre a következő pályatételek tűzettek ki:

1. *A syshematika theol.-ból:* „Schleiermacher »Reden über die Religion« cz. művének ismertetése,

méltatása és bírálata s az illető által legfontosabbnak ítélt beszéd műfordítása.« Jutalma a grf. Teleky alaptól 35 frt.

3. *A gyakorlati theol.-ból:* »Szabadon választott textusról egyházi beszéd irandó.« Jutalma a Szász Domokos alaptól kiegészített grf. Teleki jutalom, együtt 35 frt.

3. *A bibliai tudományok köréből:* „A praedestináció (eleve-elrendelés) tanának alapeszméi az ó- és új-szövetségben« Jutalma a Szász Domokos alaptól 35 frt.

4. *Az egyháztörténelemből:* »Augustinus harcza Pelagius ellen« (Augustinus iratai alapján). Jutalma a Szász Domokos alaptól 5 frt.

5. *A bibliai nyelvészetből* (szóbeli nyílt pályázat). Az ó-szövetségből: a deüteronomium és a rendes exegetált művek, az új-szövetség egészen.« Jutalma a Szász Domokos alaptól 35 frt.

NB. A pályamunkák idegen kéz által olvashatóan lemásolva s jelígy levélkével ellátva 1899. május 1-én déli 12 óráig a fakultás igazgatójához adandók be, ugyanott kell jelentkezni a szóbeli versenyre is a jelzett időig.

Az ülést *Kenessey Béla* igazgató szép és buzdító beszéddel zárta be.

J e l e n t é s

a brassói ev. ref. egyház állapotáról 1897-ben.

Mélyen tisztelt Általános Egyházi Közgyűlés! Midőn egy év után ismét üdvözölhetem közgyűlésünk egybegyűlt tagjait, lelkesült örömmel kívánok kifejezést adni egyháziasságuk nyilvánításáért, melynek most is szép tanujelét adják a közgyűlésen való nagyszámú részvételükkel és egyházunk fejlődése iránt érzett érdeklődésükkel. Ez általános közgyűlésnek egyik fő-tárgya, hogy képviselőtestületünk és egyháztanácsunk nevében beszámoljak az összes érdeklődő hivek előtt a múlt évben kifejtett tevékenységünkről, az elért szellemi és anyagi eredményekről, a felmerült nehézségekről és azon módokról, melyeket alkalmaztunk a nehézségek elosztására. E beszámolásunknak pedig célja az, hogy általa mi, kikre egyházunk ügyeinek vezetése bizva van, mintegy megmérjük magunkat, másfelől minden egyháztagnak alkalmat nyújtunk arra, hogy betekinthessen egyházunk szellemi és anyagi életének mozzanataiba és így a buzgó tagok működéséből, nemes cselekedetek megtételére magát inspirálja; vagy pedig a dolgok képeinek szemlélete folytán egyházi életünk előbbvitele javára jobb meggyőződését nyilvánítsa s így alkalom nyújtassék mindenkinek, hogy legjobb ereje szerint anyagi és szellemi tehetségeit egyházunk javára értékesítse.

Midőn egyháztanácsunk és képviselőtestületünk ez elvet szem előtt tartja azon tényével, hogy évi működését általános bírálat alá bocsátja, anyaszentegyházunk azon alapelvéből indul ki, hogy az egyházak a gyülekezetek közös kincsei, azoknak fejlődése általános közérdek, tehát a királyi papság, szent nép fogalmánál fogva, azok iránt érdeklődni, minden ref. hívő-

nek nemcsak joga, hanem egyszersmint kötelessége szent is. Valamint a hazaszeretet eszméje és az ebből folyó kötelességek nincsenek ranghoz, méltósághoz kötve, úgy a mi protestáns felfogásunk szerint a keresztyén egyház, mint az örök vallás, erkölcsi igazságok megnyilatkozásának színtere, nem ismer klerust és laikust, parancsoló és engedelmeskedő elemet a maga kebelén, hanem szerető testvéreket, mert az evang. alapon aki első akar lenni, az szolgál a többieknek; a Krisztus vallásában nincsen görög, zsidó, hanem mindnyájan egyek kell legyünk az élő hit által, abban, a ki fő, a mi urunkban, a Jézus Krisztusban. Ez egység és közös sors tudata állította mindenha munkasorba a kálvinista hiveket, ez adott a nagyszabású cselekedetekre, áldozatokra irányt, ez jelölt utat azoknak, kik az emberiség közjáváért fáradságot nem ismerve, építették anyaszentegyházunkat.

A mi gyülekezeteink mind hitbuzgóságból és hazafiságból fakadt egyéni áldozatok gyümölcsei. És ez nagy emeltyűje a vallásos élet ébrentartásának, mert a mai korban, mely az anyagi haladás rohamosságától elszedítve, idegrontó munkájában enerváltan megállapodik, és egy pillanatnyi nyugalom, egy csepp boldogság után áhitozik, nem a szocializmusban, spiritualizmusban, egy szóval a társadalmi élet felforgatásában, vagy a babona karjai között találhat megnyugvást és nyerheti vissza lelkületének egyensúlyát, hanem csak a vallás-erkölcsi élet egészséges fejlesztésében. A protestantizmusban és így anyaszentegyházunkban, hol hit elveink az értelmi és érzelmi erők összhangját teszik az egyesek és az egész élet feladatává, megvan az az erőforrás, melyből kellőleg értékesítve, előáll az új, megtisztult társadalom. Ezért, ha végig tekintünk templomainkon, halljuk orgonáink, harangjaink ájtatosságra hívó hangját, szemléljük templomaink felszerelését, iskoláinkat, vagy egyházi életünk szervezetét, minden tárgy, minden butordarab, minden puritán intézményünk, a kegyelet hálás érzelmét ébresztik fel lelkünkben; lelki szemeink elé varázsolódnak őseink, apánk, anyánk, a jó testvér, rokon, barát, kik nemes áldozatukkal, mély hitöknek tanubizonyosságát adták; és e szeretet, kegyelet és hála emlékei lelkünket odakötik templomainkhoz, iskoláinkhoz, vallás-erkölcsi elveinkből folyó magasztos intézményeinkhez és ellenállhatatlan erővel ösztönöznek arra, hogy építsük anyaszentegyházunkat; szóval munkásságunk által ott és abban keressük boldogságunkat, a miben keresték és feltalálták dicső emlékezetű őseink. Így ölelkezik, mélyen tisztelt közgyűlés, a múlt a jelennel és így teremtheti meg csak az ember a boldogabb jövőt.

Korunkat az anyagi vívmányok önzővé tették, ezért van, hogy igen sokan az eszményekért nem lelkesülnek; minden cselekedetnél a haszonra néznek, pedig szomorú tapasztalati tény, hogy az önzés alapján hasznos társadalmi munkát végezni nem lehet. Az önzés mellett lehet valaki nagy, dicsőítheti az önzés tetteit a megfizetett hazugság, de a végén is az erkölcsi világrend törvényei szerint feltárul előttünk minden silány életnek nyomoruságos gyalázata.

Ezért egy öntudatos kálvinistának az önzés nem is lehet életcélja. A mi vallásunk a szentírásból merít és ez arra tanít minket, hogy Jézus azért jött, hogy

minket az anyagi süllyedésből felemeljen és az eszmények oltárához vezessen, az örök igazságok légkörébe juttasson, hol az Isten lakozik. Ama légkörbe tehát, hol nincs rut önzés, hanem az atya feláldozza magát családjáért, az anya gyermekeiért, a honfi hazájáért, a polgár és hivatalnok kötelességeinek. És valóban, az a keresztyén, a kinek szívében nem lakozik egy olyan eszmény, melyért javait és önmagát kész feláldozni, az nem méltó az ember nevezetre.

A földön minden mulandó. A népek, nemzetek is nyomtalanul tűnnek el az élet színteréről a történelem tanúsága szerint, ha szívökbe nem zárják, tetteikben meg nem valósítják az örök élet ígését, Krisztus szavát: Lélek az, a mi megelevenít, a test semmit sem használ. Ezért mondotta a nagy Széchenyi István »Csak a gyenge szereti önmagát, az erős egész nemzetet hordoz szívében!«

Korunknak jelszava a világszerinti jóllét; erkölcs-tana a közvélemény ingatag megnyilatkozása; jelleme a vallás iránti közöny, vagy másik szélsőség, a babona. E jelszavak metelyező hatása terjed, mint a ragály, ettől kell megmentünk mi kálvinista anyaszentegyházainkat, gyülekezeteinket, ha azt akarjuk, hogy a jövő vádolólag ne lépjen fel ellenünk. Tegyük meg azért mindnyájan kötelességünket s ha nincsen módunkban, hogy nagy körben munkálkodjunk, tegye meg itt szűkebb körben mindenki a reá bízottakat: a tudós és tudatlan, a gazdag és szegény; emeljük közös erővel gyülekezetünk érdekeit, fejtsünk ki általános munkásságot, látogassuk Istennek házáat, hogy így vigyünk innét egészséges szellemet a családba, a társadalomba s ha ezt tesszük, bizonynyal megtaláljuk azt a mit keresünk, lelkünk nyugalomát, intézményeink fejlődésében örömlenket. Istené legyen érette a hála, gyülekezetünkben sokan vannak olyan hitbuzgó egyháztagok, kik az általam leirt eszményektől áthatva, nemes munkálkodásukkal egyházi életünk előbbvitelén munkálkodtak az elmúlt évben is. Ezért most, hogy mindnyájan mérlegelhessek az elért eredményeket, rátérek jelentésem tulajdonképeni tárgyára, a részletezésre. Egyházunkban a lélekszám 3177; a múlt 1897. évben született összesen 72 gyermek, kevesebb mint az előző évben 2-vel; házasság szövetségre lépett 28 pár, kettővel több mint az előző évben; meghalt 57 egyén, kevesebb, mint az előző évben 30-al. Egyházunkba áttért 5 egyén, töltünk nem tért ki senki Confirmált 60 növendék.

(Folytatása következik)

Népiskolai vallástanítás érdeke.*

Az elemi népiskolai vallástanítás sikere érdekében egy ív terjedelmű füzetet adtam ki. A füzet címe: *A református vallás rövid foglalatja*. Tartalmaz hit- és erkölcsitanítást versben. Ennek a füzetnek a kiadására az vezetett engem, hogy én is tegyek valamit az annyira szükséges vallásos buzgóság növelésére és erősítésére. De meg példa is állott előttem és annak hatása. Hiszen ismerjük minnyájan Nagy Péter káttjét. Ismerjük a bibliai könyvek verses sorrendjét és

* Szerző kívánságára közöljük e cikket. *Szerk.*

a *Szent hitünket*. Azt is tudjuk, hogy ezek átmennek a *vallásos köztudatba s jelzik azt, hogy valaki református*. Ezen verseknek a sikere és általános hatása vezetett aztán arra, hogy én is készítsek a gyermekek számára olyan verseket, melyek hit- és erkölcsi tudatot adnak nekik könnyű módon.

Mutatványul közlöm az alábbiakat.

Hittanításból.

1. Református a vallásom,
Csak az egy Istent imádom,
Mert az Isten a mi Atyánk,
A ki gondot visel reánk.

2. Krisztus az Isten fia.

Jézus Krisztus Isten fia
Emberek közbenjárója.
Sem Mária, sem más szentek
Közbenjárók nem lehetnek;
Ők is csak bűnös emberek,
Rajtuk hát nem segíthetnek.
Az Istennek békességet
Csak az Ur Jézus szerezhet.
Hogy megnyerd e békességet,
Az ő példáját kövessed.

3. Keresztyén kegyes élet.

Böjtölést, vagy búcsujárást
Jézus vallása nem szab rád
Keresztvetés, sem kereszt-csók
Jézus szerint nem is valók.
Üres dolgok csak mindezek,
Tiszta szív kell az Istennek.
Kiván aztán tiszta lelket.
Akaratát hogy kövessed.

4. Az egyház feje.

Az egyháznak Jézus feje,
S a pápa nem helyettese
Sem a pápa, sem a papság
A bűnt meg nem bocsáthatják.
A bűnt Isten bocsátja meg
A bűnből megtért embernek.

5. Reggeli imádság.

Hálát adok neked, Atyám,
Hogy az éjjel vigyáztál rám.
Áldott legyen a te neved,
Hogy megtartád életemet.
Megőrizted testem, lelkem,
Azért nincs bántalmam nekem.
Te őrizd meg ma is engem,
Testi, lelki bajok ellen.
Kérlek, arra is segíts meg.
Hogy a Krisztus szerint éljek.

Erkölcstanításból.

1. Isten iránt való kötelességek.

Első szent kötelességed,
Hogy a jó Istent szeressed.
Ragaszkodjál az Istenhez,
Mint a gyermek szülőjéhez.
Azért az ő nevével soha
Ne használj káromkodásra.
Hamis esküt s átkozódást
Se mondjon ki soha a szád.

2. Egészség.

Felnőtt ember lesz belőled,
Akkor te ápd meg testedet.
Azért hát tartsd meg ezeket:
Legyen tiszta ruhád neked,
Aztán legyen jó ételed.
Az ételben tarts mértéket,
Lessz is aztán egészséged.
De ha mégis beteg leszel,
Azonnal orvoshoz menj el.

3. Becsülj meg mást.

Csak az becsültes ember,
A ki senkit nem becsmérel.
Ne legyen benned rossz szándék,
S hamis bizonyágot ne tégy.
Drága kincs az a becsület,
Magadnál hát megbecsüljed.
Másnál is kincs a becsület,
Senkinél hát meg ne sértsed.

4. Tiszteld a törvényt.

Élet, vagyon és becsület:
Mind a három drága kincsed
Ha szereted e kincseket,
A törvényeket tiszteljed.
A törvények egytől-egyig
Mindezeket védelmezzik.

Ezeket s ezekhez hasonlókat használtam én elemi és iparostanoncziskolai vallástanításomban s konfirmációi előkészítésnél is. Használok jelenleg is. Ezeket adom én ki az említett füzetben. Ilyen használatra nyugodt lelkiismerettel ajánlom a tiszteletes lelkész- és tanítókartársaknak is. Egyszersmind kérem, hogy ügybuzgalmamban támogassanak *s fogadják el iskolai használatra* s mentől szélesebb körben terjesszék, hogy így *együttes* munkánknak legyen biztos sikere.

A füzet ára 10 kr. Mutatványszám ingyen, melylyel készségesen szolgálok. Megrendelhető utánvétel mellett is. Lakásom Kolozsvártt, Trencséntér 13. szám.

Németh Sándor,
református segédlelkész.

Különfélék rovata.

Kovács Sándor olasztelki paptársunkat felette súlyos veszteség érte: szeretett neje, született Kádár Lenke életének 26. évében — meghalt. A nagy fájdalomban Istennél keresse és nála bizonyára meg is találja a vigasztalást.

A tiszántuli ev. ref. középiskolai tanár-egyesület 1898. augusztus hó 26. és 27. napjain Kisujszálláson tartja XV-ik rendes közgyűlését a következő rend szerint: Augusztus 25-én, csütörtökön. Érkezés. Elszállásolás. Ismerkedés este 8 órakor a városi vendéglő nagy termében. Augusztus 26-án, pénteken. Délelőtt 8 órakor az állandó bizottság ülése a főgymnasiumi tanári tanácskozóban. Tárgyai: 1. A közgyűlés elé terjesztendő jelentések bemutatása. 2. Írásban benyújtott indítványok előleges tárgyalása. 3. Foljó ügyek. Délelőtt 9 órakor közgyűlés a főgymnasium disztermében. Tárgysorozat. 1. Elnöki megnyitó beszéd. 2. Üdvözlések. 3. Jegyzői jelentés. 4. Pénztárnoki jelentés. 5. Számvizsgáló-bizottság jelentése. 6. A konventi tanterv reviziója. Felolvasás Sinka Sándortól. Délután 1 órakor közebed a városi vendéglő nagytermében. Ebed után a főgymnasiumnak, a város többi intézményei-

nek és egyéb látnivalóinak megtekintése. Délután 5 órakor az állandó bizottság ülése a főgymnasiumi tanári tanácskozában az alapszabályok módosítása tárgyában. Augusztus 27-én, szombaton. Délelőtt 9 órakor a közgyűlés folytatása. Tárgysorozat: 1. Tisztikar lemondása; tisztujtás. 2. Az alapszabályok módosítása az állandó bizottság javaslata alapján. 3. A hagyományok jelentősége a prot. iskolákban. Felolvasás Molnár Józseftől. 4. A szülőkről a szülőknek. Felolvasás Dobay Sándortól. 5. Esetleges indítványok tárgyalása. 6. Küldöttség jelentése a szavazatok eredményéről. 7. A közgyűlés berekesztése.

Jegyzet. 1. A közgyűlésen csak azon indítványok tárgyalhatók, melyek legkésőbb a közgyűlést megelőző napon írásban nyújtatnak be az egyesületi elnökséghez. 2. Az egyesület központi bizottsága kedvezményes vasuti jegyek ügyében megtette a lépéseket. Kérjük a t. kartársakat, hogy igazgatóságuk útján folyó évi augusztus 15-ig sziveskedjenek az elnökséget értesíteni: hányan és kik szándékoznak a gyűlésre jönni, hogy a személyekre szóló vasuti igazolványokat kiállítva idejében elküldhessük, valamint a jelentkezők elszállásolása iránt is intézkedés történhessék.

Iskolai értesítők. Ujabbán megjelentek: 1. Az erdélyi ev. ref. egyházkerület theologiai fakultásának értesítője az 1897—98. iskolai évről. Szerkesztette Kenessey Béla a theol. fakultás igazgatója. 2. A nagyenyedi ev. ref. Bethlen kollegium 1897—98. tanévi értesítője. Kiadta az Igazgatóság. 3. A zilahi államilag segélyezett ev. ref. kollegium értesítője az 1897—98. iskolai évről. Szerkesztette Kincs Gyula igazgató-tanár. 4. A sárospataki ev. ref. főiskola (akademia és gymnasium) értesítője az 1897—98. iskolai évről. Összeállították Radácsi György akadémiai és Szinnyi Andre gymnasiumi igazgatók. (XLIII. évfolyam.)

O tempora, o mores! A lourdesi zarándokut a folyó évben különös ujdonsággal gazdagodik: — biciklis zarándokkal. Ujabb időben expresszvonaton jártak a zarándokok, de most már ez sem jó a csudát kereső hiveknek. A fin de siècle szele őket is meglegyintette és sutba dobták a kegyes hagyományokat. Pedig bicikli és — bucsujáróhely! Ó tempora, ó mores: micsoda kontraszt van, micsoda áthidalhatatlan űr tátong e két dolog közt! Aztán mondja még valaki, hogy a mi pápista atyánkfiai nem tartanak lépést a korrall! Hogyne, mikor épen papok lobogtatják a haladás szövétnekét. Agennek, a Gascogne egyik városának papjai ugyanis ily módon intézkedtek, hogy a nagyon és kevésbé nagyon tisztelendő atyák vezetése alatt fognak Lourdes városába karikázni zarándokok. Az indulás Agenből szept. 7-én reggeli 4 órakor történik s hogy a versenyfutókat a világi gyönyörűség felettébb el ne foglalja, a biciklis bucsusok díszelnöke Jaffe canonicus — in floribus et frudibus — szept. 8-án nagymisét fog mondani, az uton pedig úgy a be, mint a kiharikázás alkalmával egy füzetben megírt, kizárólag zarándokoknak való bicikli-dalokat énekelnek. Voltak olyanok is, kik ezt az újítást frivolságnak, profanizálásnak minősítették, de a szentatyák megnyugtatták a jámborokat, sőt kijelentették, hogy a bicikli-kosztüm nagyon komoly templomi viselet és ha még olyan tarka-barka is, a csudatevő Szűz nem fog megbotránkozni. Ó tempora, ó mores! — mondaná szegény Cicero, ha még élne, ámde Agen szentatyái valószínűleg mást mondanak: O. A. M. D. G. Bicikli és bucsujáróhely, micsoda kontraszt? *vagy dehogy is kontraszt*

Hivatalos rész.

620—1898.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett *farozádi* egyházköz-

ség *énekvezér-tanítói* állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: gazdasági épületekkel ellátott lakáson kívül 158 frt értékű kepe és kanonika porció haszonélvezete és 242 frt államsegély, összesen 400 frt.

Pályázati határnap: 1898. augusztus 26-a. Folyamodványok nt. Menyhárt András esperes aához küldendők Kecsetbe (u. p. Székely Udvarhely.)

Kolozsvárt, 1898. augusztus 2-án.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

2709—1898.

KÖRRENDELET

az erdélyi ev. ref. egyházkerület kötelékébe tartozó egyházmegyék, püspöki vizsgálat alatti egyházak és kollegiumokhoz.

A folyó évi névkönyvek az év elején elkészülve, szétküldettek ugyan, de azok árának befizetése iránt intézkedés nem volt tehető, miokból felkérjük a czimzett testületek t. előljáróit, hogy az itt közölt kimutásban kitüntetett, reájuk eső összeget folyó évi szeptember hó végéig pénztári hivatalunknak megküldeni sziveskedjenek.

Kolozsvárt, 1898. év. július hó 30. án.

Dr. Vályi Gábor,
elnökhelyettes.

Maksay János,
számvevő.

KIMUTATÁS,

az 1898. évi Névkönyvek árában az egyes egyházi testületek által befizetendő összegekről.

Az egyes egyházmegyéknek megküldött idej, 1898. évi »Névkönyv«-ek példányszáma és befizetendő összege a következők:

V.-hunyadi, 25 pld., 26 frt 25 kr. Gyulafehérvári, 15 pld., 15 frt 75 kr. N.-Enyedi, 36 pld., 37 frt 80 kr. Kolozskalotai, 38 pld., 39 frt 90 kr. Szilágyszolnoki, 64 pld., 67 frt 20 kr. Deési, 25 pld., 26 frt 25 kr. Széki, 38 pld., 39 frt 90 kr. Nagysajói, 13 pld., 13 frt 65 kr. Görgényi, 34 pld., 35 frt 70 kr. Marosi, 65 pld., 68 frt 25 kr. Küküllői, 37 pld., 38 frt 85 kr. Nagyszebeni, 15 pld., 15 frt 75 kr. Udvarhelyi, 51 pld., 53 frt 55 kr., Erdővidéki, 15 pld., 15 frt 75 kr. Sepsi, 38 pld., 39 frt 90 kr. Orbai, 13 pld., 13 frt 65 kr. Kézdi, 15 pld., 15 frt 75 kr. Romániai, 4 pld., 4 frt 20 kr. Deési püsp. vizsg. a. egyház, 4 pld., 4 frt 20 kr. Fogarasi püsp. v. a. e., 2 pld., 2 frt 10 kr. Ilyefalvai püsp. v. a. e., 2 pld., 2 frt 10 kr. Kézdivásárhelyi püsp. v. a. e., 3 pld., 3 frt 15 kr. Kolozsvári püsp. v. a. e., 3 pld., 3 frt 15 kr. Marosvásárhelyi püsp. v. a. e., 3 pld., 3 frt 15 kr. Nagyenyedi püsp. v. a. e., 3 pld., 3 frt 15 kr. Sepsi-szt.-györgyi püsp. v. a. e., 3 pld., 3 frt 15 kr. Szászvárosi püsp. v. a. e., 3 pld., 3 frt 15 kr. Székely-Udvarhelyi püsp. v. a. e., 3 pld., 3 frt 15 kr. Kolozsvári theol. fak., 1 pld. 1 frt 5 kr. N.-Enyedi kollegium, 1 pld., 1 frt 5 kr. Kolozsvári koll., 1 pld., 1 frt 5 kr. M.-Vásárhelyi koll., 1 pld., 1 frt 5 kr. Sz.-Udvarhelyi koll., 1 pld., 1 frt 5 kr. Zilahi koll., 1 pld., 1 frt 5 kr. Szászvárosi koll., 1 pld., 1 frt 5 kr. Sepsi-Szent Györgyi koll., 1 pld., 1 frt 5 kr.

Maksay János,
számvevő.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

6 frt.
3 frt.

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Parádi Kálmán tanügyi előadó évi jelentése.

(Felolvasatott a június 2-án megnyílt egyházkerületi közgyűlésen.)

(Folytatás.)

III.

Kollégiumaink statisztikai viszonyairól és tanulmányi állapotáról a következőket jelenthetem

Egyházkerületünk 7 kollégiumába beiratkozott az 1896—97 évre összesen 2807 tanuló; vizsgálatot tett 2658. S ezek közül tanult a hét főgimnáziumban: 1970 (N.-Enyeden 332, Kolozsvárt 338, M.-Vásárhelyt 356, Sz.-Udvarhelyt 212, Zilahon 215, Szászvároson 229, S.-Szentgyörgyön 288); a gimnáziumokkal kapcsolatos elemi iskolákban: 639 (N.-Enyeden 169, Kolozsvárt 127, M.-Vásárhelyt 125, Sz.-Udvarhelyt 87, Zilahon 19 és Szászvároson 112). A n.-enyedi tanítóképzőben tanult 49 ifju tanítójelölt. A tanulóknak osztályonként való megoszlását, vallási és anyanyelvi viszonyaikat az I. és II. számú rovatos táblázatok tüntetik fel.

A gimnáziumi tanulók szülői közt volt polgári állásukra nézve (lásd a III. sz. a. csatolt rovatos kimutatást) 595 őstermelő, 205 iparos, 139 kereskedő s vállalkozó, 425 tisztviselő, 18 katona, 444 más értelmiségi (pap, orvos, ügyvéd, tanár s tanító, mérnök, író, művész), 61 szolgálatból élő, 83 magánzó.

A gondnokokon kívül, kik közvetlen előjárói a kollégiumoknak, alkalmazva volt és hivatalának élt 115 gimnáziumi, 9 tanítóképző s 27 elemi iskolai tanerő. A gimnáziumi tanerők közt volt 63 rendes, 21 helyettes és 9

vallástanár; 14 óraadó s tornatanító és 8 rendkívüli tárgyakra alkalmazott tanító. Lásd a VII. és VIII. jegyű mellékleteket, melyek a tanárok és a tanítók képesítési viszonyairól is tájékoztatást nyújtanak.

Az évváró nyilvános vizsgálatok mindenütt megtartattak. A hét főgimnáziumban osztályoztatott nyilvános vizsgálatok alapján mindössze 1970 tanuló, mégpedig 6·35% minden tárgyból jelesen, 18·38% minden tárgyból legalább jól, 51·22% minden tárgyból legalább elégségesen, 10·56% egy tárgyból elégtelenül, 6·70% két tárgyból elégtelenül, 6·80% több tárgyból elégtelenül.

A gimnáziumokkal kapcsolatos elemi iskolákban osztályoztatott mindössze 639 növendék s ezeknek 39·74% kitűnő vagy jeles, 30·05% jó, 25·51% elégséges és 4·70% elégtelen. Túzetes tanulmányul szolgáljanak a IV. a) és a IV. b) jegyű rovatos kimutatások.

Az érettségi vizsgálatok eredményéről tájékoztat a VI. a) és a VI. b) jegyű rovatos kimutatás.

Érettségi vizsgálatra jelentkezett a hét teljes főgimnáziumnál összesen 121 ifju. Érettnak nyilvánított 99, mégpedig: 8 jelesen, 37 jól, 54 egyszerűen. Javítóvizsgálatra utasított 19, ismétlő vizsgálatra 0.

A szeptemberi és a deczemberi javítóvizsgálatokra, melyek a kolozsvári főgimnáziumban tartattak meg, jelentkezett 16, javított 9.

A rendkívüli tantárgyak tanulásában elért eredményt az ide csatolt IV. számú rovatos kimutatás tünteti fel. Tanult a hét kollégiumban francia nyelvet 105, rajzot 126, mintázást 2, műéneket 607, zenét 157, gyorsírást 86, egészségtant 36 növendék.

A tanulóifjuság magaviselete s egészségi állapota egészen megnyugtató volt s átlag véve jónak mondható. Csupán Enyeden fordultak elő súlyosabb fegyelmi esetek. Ezek minősítéséről és elhárításáról álljanak itt Nagy Lajos rectorprofesszornak következő tanulságos szavai: »Tanulóink magaviseletéről — sajnos — nem szólhatok az előző évihez hasonló elismeréssel. A felső osztályok növendékei közül ugyanis többen követtek el olyan hibákat és törvényteleniséget, a melyek miatt többször kelle törvénszéket ülnünk és büntetnünk. A büntetések bizonyára eléggé súlyosak valának, de ha az eltévelyedetteket a jó útra visszatéríteni és az intézeti fegyelmet általában fenntartani akartuk, másképp eljárunk nem lehetett, annyival inkább, mert minden hibás tanuló a természet rendje szerint bűnhődött. Az a tanuló, a kit a tanári kar kisebb tanulók felügyeletével és gondozásával biz meg, de az ebbeli kötelességeit szembetűnően elhanyagolja s magaviseletével nem csak nem mutat jó példát kis növendékeinek, hanem ellenkezőleg éppen arról tesz tanubizonyosságot, hogy önmagát sem képes kormányozni és ellenőrizni: az olyan tanuló nem alkalmas kis tanulók gondozására és felügyeletére; és senki sem ítélheti igazságtalannak a törvénszéket, mely az olyant tanítványaitól megfosztja. A ki szobafőnöknek nevezetik ki, hogy lakszobájában a rendtartási szabályok megtartása felett őrködjék, de magaviseletével képtelennek bizonyul a kitüntető állásra: természet rendje szerint veszíti el állását. A ki pénzét nem hasznos dolgokra fordítja, hanem testet-lelket emésztő mulatozásra tiltott helyeken: az szintén természetesen veszíti kedvezményes konviktusát. A ki pedig többszörös intés és büntetés daczára is börtönnek tekinti az internátusi épületet, a melyből, hogy szabadulhasson, minden kedvező alkalmat megragad és felhasznál: az olyannak visszaadatik a sovárgott szabadság s kizáratik a bennlakásból. Az ilyen büntetések végeredményökben épp annyira sujtják ugyan a szülőket, mint a jelen iskolai évben *megszüntetett pénzbüntetések*, de azért nemcsak igazságosabbak ezeknél, hanem paedagogiailag is czélszerűbbek. A pénzbüntetések ugyanis, mivel a tanuló rendszeren számba se vette, mit se törődött velök egész éven át, sohasem javítottak, a helyett inkább rontottak; a fennebbi természetes büntetések ellenben, mivel nyomban éreztetik hatásukat, legalább javítani képesek. Egyébiránt

mind azon törvénszegések, melyek felett ez évben bíraskodtunk, csak átmeneti hajok, melyeknek forrása kizárólag az akadémia megszűnésében fedezhető fel. De éppen ezért elmuló természetűek is s mint ilyenek, megvagyok győződve, elvesztik járványszerű jellegüket, csak szórványosokká lesznek, sőt teljesen megszűnnek!» (Bethlen-kollegiumi Értesítő, 1897.)

Az önképzésnek az a kedves módja, mely a tanulók ismeretvilágát közvetlen szemlélet útján gyarapítja, az *iskolai kirándulás* az idén is gyakorlatban volt; mindenik kollégium, némelyik több ízben is, rendezett kirándulást a közeli vidékek szépségeinek és nevezetességeinek megtekintésére több tanár részvétele és vezetése mellett.

Nagyobb szabásu tanulmányi kirándulásoknak a tanárok tovább képeztetése érdekében való gyakorlatba vételével a Bethlen-kollegium előjárósága tette meg az első követésre méltó lépést, midőn Fogarassy Albertnek, a classica-philologia tanárának lehetővé tette Egyiptom tanulmányozását; lehetővé tette az útiköltség megszavazása által, hogy a nevezett tanár a kultuszminiszter részéről állami és felekezeti tanárok számára rendezett kirándulásban részt vehetett (1896. január 6-án kezdődőleg), Egyiptom földjét jó nevű szakemberek társaságában szerencsésen megjárhatta s így a görög és római műveltségnek ezt az ősi forrását, a melynek átszűremlett csöppjeit oly sokszor izlelte, most teljes eredetiségében láthatta s tehetsége szerint merithetett is belőle. Tanulmányairól »Egyiptom földjén« czimen egy 152 nagy 8-rétű oldalra terjedő munkát irt (l. a Bethlen-kollegium 1897. évi Értesítőjében), a melyben tudását és széles körű tapasztalatát a tanuló ifjuság okulására és hazai szakirodalmunk javára világos és gördülékeny nyelven adja elő. Vajha a tanári tovább képzésnek ez a módja minden tudományszakra nézve s mindenik kollégiumban ápolókra találna s meghonosodnék!

A tanuló ifjuságnak nyújtott ösztöndíjak, segélyek, jutalmak és másnemű javadalmak összegeiről a IX. sz. a. csatolt kimutatás ad részletes felvilágosítást. Kiosztatott a nevezett czimeken:

Nagyenyeden	24,918 frt 62 kr.
Kolozsvárt	9,365 » 77 »
Marosvásárhelyt	4,871 „ 38 »
	és 3 drb. arany.

Székelly-Udvarhelyt	3,502 frt 87 kr. és 15 drb. arany.
Zilahon	2,681 frt 92 kr.
Szászvároson	4,339 » 45 »
Sepsiszentgyörgyön	1,486 » 36 »

Együtt mind a 7 kollégiumban 51,166 frt 37 kr. és 18 darab arany.

(Folytatjuk.)

Erdélyi ev. ref. egyházkerületi közgyűlés

-- Tudósítás. --

Harmadik nap délután.

(Vége.)

Beterjesztetik a bizottság jelentése és előterjesztése az ig.-tanácsi ügykezelésről. Az előterjesztés elfogadtatik.

Beterjesztetik a kiküldött bizottság jelentése és előterjesztése az egyházkerületi keblí pénztárról. Elfogadtatik.

Sándor József tekintettel az ellenőr és könyvvezető pontosságára és buzgóságára, indítványozza, hogy a könyvvezető évi fizetését 1000 frt törzsfizetésben és 200 frt lakpénzben állapítsa meg a közgyűlés. A közgyűlés az indítványt elfogadja.

Beterjesztetik a kiküldött bizottság jelentése és előterjesztése a testvér-egyházkerületek jegyzőkönyveinek megvizsgálásáról.

Pokoly József két határozati javaslatot nyújt be. Mindkét javaslat elfogadtatik s a bizottság jelentése tudomásul vétetik.

Maksay János felolvasta a kiküldött bizottság jelentését és előterjesztését az egyházkerület évi költségvetéséről.

Szabó Sámuel azt mondja, hogy eddigi megálapodás szerint a költségvetéseket mindig kinyomatták és szétosztották, de most ez nem történt. Kéri a közgyűlést, mondja ki, hogy a költségvetések nyomassanak ki és osztassanak ki, mert csak úgy lehet hozzá szólni.

Elnök: Az nem lehetséges, mert az adatok mindig változnak.

Szabó Sámuel kéri a költségvetés felolvasását.

Maksay János felolvassa a fizetésemelésre vonatkozó részt.

Zeyk Gábor indítványozza, hogy a közgyűlés a fizetésemelés kérdését jövőben a 7-es bizottság jelentéseig hagyja függőben, de az idén drágasági pótlék czímen adja ki azon fizetéseket, a melyek eddig kiadattak.

Maksay János azt mondja, hogy *Zeyk Gábor* gondnok drágasági pótlékról beszél, holott a dolog másképp áll. Az Ig.-tanács belátta, hogy a tisztviselők fizetése nem felel meg sem a kornak, sem a kolozsvári viszonyoknak s itt nem drágasági pótlékról van szó, hanem a 700 frt fizetésnek 1000 frtra való emeléséről, mert 700 frtból egy családos ember nem élhet meg.

Váró Ferencz csak azt jegyzi meg, hogy az egyházkerületi költségvetés megvizsgálására kiküldött bizottság *Zeyk Gábor* indítványával teljesen egyértelmű indítványt tett, tehát kéri ennek az indítványnak a *Zeyk Gábor*éval való együtt tárgyalását.

Bartha Miklós felszólalása után az elnök beleegyezik, hogy az említett bizottság jelentésének ide vonatkozó részét *most* terjessze be.

Váró Ferencz beterjeszti a bizottság javaslatának ide vonatkozó részét, melyben a bizottság azt javasolja, hogy a 7-es bizottság jelentéséig az ügy maradjon függőben, mire alapos vita után a közgyűlés nagy többsége *Zeyk Gábor* indítványát fogadja el.

Beterjesztetik a kiküldött bizottság jelentése és előterjesztése a kérvények felett; elfogadtatik.

Beterjesztetik a kiküldött bizottság jelentése és előterjesztése az indítványokról.

Apáthy Péter csak annyit kíván az előterjesztéshez hozzácsatolni, hogy nem tartja szükségesnek egy új codificatióknak megszavazását.

Nagy Károly ajánlja, hogyha nem is most hamarosan, de az a kérdés az egyházkerületben előkészíttessék, hogy a közigazgatási hatóság és bíróság egymástól elválasztassanak.

Szász Domokos püspök nem tartja szükségesnek ezt, mert bárkinek joga van az Ig.-tanács téves intézkedése ellen appellálni. Mint közigazgatási bíróság az Ig.-tanács nem vádoltatik a mostani konkrét esetben sem. Nem látja be *Nagy Károly* indítványának szükséges voltát.

Az Ig.-tanács javaslata elfogadtatott.

Beterjesztetik az Ig.-tanács évi jelentésének megvizsgálásáról a kiküldött bizottság jelentése. A bizottság jelentése tudomásul vétetik.

Elnök az ülést bezárja d. u. 1/2 8 órakor és a holnapi ülés óráját d. e. 9 órára tűzi, melynek tárgyai a jegyzőkönyv hitelesítése és összesen kilencz ifju pap kibocsátása. (A névsort l. lapunk 24. számának »Külfélék rovatá«-ban.)

Az ülés bezárása után *Szász Domokos* püspök: Nagyméltóságú elnök ur! Sok örömet és sok keserűséget éreztünk át ezen közgyűlés folyama alatt; a jó Istentől jött mind az öröm, mind a keserűség, azért mindkettőt hálával fogadtuk és fogadjuk. Abban, hogy az Isten bölcsességgel vezérelt minket anyaszentegyházunk ezen közgyűlésében, részünkről az elismerés és a hála egyházunk főgondnoki karát illeti, ez első sorban a már eltávozott főgondnok Öexcellenciájának, utána a most elnöklő főgondnok Önagyméltóságának az érdeme. Azt hiszem, hogy az egyházkerületi közgyűlés egyhangú véleményét tolmácsolom akkor, a midőn hálás köszönetemet nyilvánítom buzgó fáradozásaikért s kérem az Istent, hogy őket még számos éven át éltesse, hogy még sokáig szolgálhassák anyaszentegyházunk érdekeit.

Báró Kemény Kálmán elnök: Szívesen fogadom Méltóságod üdvözlő szavait a magam és főgondnok társaim nevében s kijelentem, hogy mi az egyházkerület érdekeit jövőben is jó meggyőződésünk szerint fogjuk szolgálni.

J e l e n t é s

a brassói ev. ref. egyház állapotáról 1897-ben.

(Vége.)

Mint az előző évben tettem, úgy jelenleg is szükségesnek tartom felemlíteni, hogy a polgári anyakönyvezés és esketés életbeléptetése folytán minden egyháztagnak szent kötelessége odahatni, hogy a vegyes házások egyházilag is megkössék szövetségüket és miután a törvény jogot ad reá odahatni, hogy a polgári kötés előtt a közjegyzőnél vagy polgármesteri hivatalnál a házasulandók jelentsék ki, hogy eshetőleg születendő gyermekeiket a ref. vallásban kívánják nevelni, melyről jelzett hatóságok közokiratot kötelesek kiállítani és ezt azután a házasulandó felek többi okmányaik mellékelésével nyujtsák be, a polgári házasság megkötésével illetékes hatósághoz. E törvény biztosította jog érvényesítése mellett a jövőnkért nagyban munkálhatunk. mégpedig minden anyagi áldozat nélkül. Én ez irányban a lehető eddig is megtettem, ezután is mindent elkövetek, az adott eszközöket felhasználom, hogy senkire nézve terhelővé az egyházi áldást ne tegyem; de bizton állithatom, hogy megfelelő sikerhez csak akkor juthatunk, ha minden egyháztagnak, főként presbyter és képviselő afiai velem e téren is egy célra munkálnak.

A múlt évben tartottunk összesen 12 presbyteri, 2 képviselő, 1 közgyűlést, 5 szakértekezletet, 5 dalárdagyűlést.

A gyűléseken ellátott fontosabb kérdések voltak:

A presbyterium, illetve képviselő-testület által kiküldött adóróvó-bizottság az állami adók arányában az 1897. évi egyházi közadó kimutatást gondos munka és utánjárás mellett összeállította, ezt a két fennemlített testület helyben hagyta, majd a három heti reclamatio idő leteltével azt egyháztanácsunk a városi adóhivatalhoz beterjesztette, hogy a közadók módjára bevonassék. — Bár a mai időkben az emberek a közadók terhét nem szívesen hordozzák, hűveink tekintve a nemes célt, melyért az egyházi adót jó részben viselik, t. i. diszes templomunk építési költségének törlesztésére, mondhatni minden nagyobb zugolódás nélkül folyt be 950 forint körüli összeg, melylyel az adóhivatal elszámolt egyházi pénztárunknak.

A már évek óta égetően szükségessé vált nagy terem építése ügyének megoldhatása céljából, — mely helyiségben nőegyletünk, dalárdánk próbáit tartassa, a confirmálandó ifjuság előkészíttessék, a középiskolák növendékeinek vallásos énekórái és a téli hónapokban az annyira szükséges felolvasó estélyek az egyházas közszellem emelése érdekében tartassanak, miután sem az egyház anyagi ereje, sem a hűvek áldozatkészsége, tekintve a mostoha pénzügyi viszonyokat és a hűvekre nehezdedő egyházi közterű méretet, igénybe nem vehető, tekintve a célt és egyházunk általános nemzeti kultur-missióját, a terűt, melyet gyűlekezetünk hordoz a siker érdekében, — egyháztanácsunk megbízásából egy emlékiratban az E. M. K. E.-hez fordultam segélyért. E mellett módját ejtettem, hogy a kultur-egylet vezérférfiait ügyünk támogatására megnyerjem. — Így azután a múlt évtől kezdődőleg egyházunk évi 200 frt segélyben lett 10 évre részesítve.

Most már azon helyzetbe jött presbyteriumunk, hogy egyesek kegyes adományának figyelembe vétele mellett egy szilárd alapon nyugvó pénzügyi mivelet alapján biztosan tervelhetett a nagy terem kiépítése felett. Fáradozásunkat siker koronázta; folyó év május havában az építést kiadtuk 4055 frt egység árösszegért és nagytermünk szeptember elején a közhasználatnak át lesz adva. Azonban, mivel az ügylet részleteinek mikéntje a folyó évben nyert megoldást, most annak tárgya, tekintve, hogy a múlt évről beszélünk, jelentésem körébe nem tartozik; erről ha Isten segít, a jövő évben teszem meg részletes jelentésemet. — Itt csak mintegy hálámnak kívánok kifejezést adni a gondviselés ura iránt, ki törekvésünket megáldotta; és mint buzdító dolgot akarom feltüntetni az esetet, hogy lássa mindenki, miszerint az egy célra törekvő munkásságot, ha az csüggedést nem ismer, megáldja az Isten.

A múlt évben templomunk oromfalazatai, diszpárkányai annyira megrepedeztek, hogy azok helyreállítása az épület biztonsága érdekében elkerülhetetlenül szükségessé vált; ennél fogva egyháztanácsunk a mélt. Ig.-Tanács jóváhagyása mellett 310 forint költséggel kitűnő minőségű cinbádóg burkolattal vonatta be. Ugyancsak templomunk magas tornya villámhárítóval nem lévén ellátva, dr. Gencsy Endre főtörzsorvos úr kegyes adományából egy ilyent is beállítottunk, mindkét munkálatot Bende Gergely egyháztanácsunk teljes megalégedésére kitűnően elvégezte, nem reflectálva az anyagi haszonra, hanem a szent célra, melyért a fáradságot meghozni neki is öröm volt. Egyháztanácsunk dr. Gencsi Endre főtörzsorvos urnak újabb áldozatkészségéért, valamint Bende Gergely afiának a jól végzett munkáért jegyzőkönyvileg köszönetét mondotta.

A hittan tanítás és a confirmatióra való előkészítés a törvény előírása szerint lelkiismeretes gondtal lett vezetve a már elmúlt 1897—98 tanévben is. Az összes tanulók létszáma az alsó, közép- és szakiskolákban 572 növendék volt. Hittant az elemiben Saja Viktor kántor, a polgári leányiskolákban Dánér Ábel ref. vallású állami tanító, a közép- és szakiskolákban és a conf. növendékeknek én tanítottam. A közvallas-vizsgálatok a napokban zajlottak le; a szülők az érdeklődő hűvek ez alkalommal meggyőződhetnek, hogy mi munkát, fáradságot nem kiméltünk, mert előttünk a tanításnál egy szent cél lebegett, hűveket nevelni a brassói egyháznak az eljövendő időkre.

Említést kell tennem itt egyházi dalárdáinkról is; él és működik ez egyletünk is, hallottuk a múlt évben itt égfelé szárnyaló dalát, többen részt vettünk dalestélyein, nem tagadhatjuk meg tőle elismerésünket, azonban be kell ismerjünk, hogy magasabb színvonalon akarnók látni. E kijelentéssel nem a működő tagok rovására szólok, sőt velők szemben elismerésemet kell nyilvánítsam törekvéseikért, hanem azt akarom feltüntetni, hogy az egylet felvirágoztatására a hűvek és a pártoló tagok nagyobb érdeklődése szükséges, mert dalegyletünkhöz fűzött reményeink csak akkor valósulhatnak. Azért kérem a szülőket, fiaikat leányaikat buzdítsák dalegyletünkbe való beállásra, sőt kérem a meglelt koruakat, hogy a mennyiben az éneklő hang isteni adományával megvannak áldva, álljanak az ifjak sorai közé, mert bizonytal részvétük lelkesedést, buz-

goságot ébreszt és ennek elmaradhatatlan koronája a siker.

Egyházunk a könyörülő szeretet munkáját is teljesítette a múlt évben. A szegények perselyéből 4 szegény részesült nagobbacska segélyben. A »Molnár János« szegényeket segélyező alap kamataiból viszont többen segélyeztettek; nemkülönben a 100 frt. Brankován-segélyből 70--70 szegény részesítettett. Protestáns jótékony nőegyletünk, a múlt évben rendes havi segély czimén kiadott özvegyeknek és egy árva középiskolai tanulónak 135 frtot, rendkívüli segélyt 20 frtot; mintegy 120 szegény tanuló növendéket és több öreg asszonyt karácsony alkalmával felöltöztetett; 4 öl fát, kenyeret és kalácsot osztott ki. Valamint dalárdánk támogatására, ugy nőegyletünk pártolására is felhivom gyülekezetünk figyelmét; én elől megyek, kérlek kövessetek, hogy tölthessük be Krisztus rendelését: egymásnak terhét hordozzátok.

Mint örvendetes tényt kell kiemelnem a múlt év történetéből azon eseményt, hogy templomunk tornya egy 1000 frt értékű toronyórát kapott Kozma Lajos afia hitbuzgóságából. Érdeme méltánylására a múlt őszszel társas vacsorát rendeztünk igen nagy számú közönség részvétele mellett, mely alkalommal örökös tiszteletbeli presbyterré történt megválasztásáról diszoklevelet adtunk át neki kellő ünnepélyességek között tiszteletünk és nagyrabecsülésünk jeléül.

A múlt év őszén felséges királyunk születésnapja alkalmával, a nemzeti nagyjainkat ábrázoló 10 szobor ajándékozása alkalmából hálaadó istentiszteletet tartottunk. Majd nagy ünnepélyességgel megültük a reformatio évfordulóját; ennek kapcsán ifjúsági ünnepélyt is tartottunk, hol azon középiskolai növendékek, kik a múlt évben a legszorgalmasabban énekeltek a templomban, jutalomkönyveket kaptak.

A vallásos élet lendületére vall gyülekezetünkben, hogy a múlt évben a vallásos irányu »Téli Ujság«-ra és a »Szövétnek«-re sokan előfizettek.

Az istentiszteletet a hivek szép számmal látogatták a múlt évben is, a mit bizonyít azon körülmény, hogy a költségek leszámítása után perselypéncz czimén 134 forint 39 kr lett az egyház pénztárába elszámolva. Hogy a hitbuzgóság emelkedjék a jövőben is, ez a presbyterek és képviselők jó példájától függ, de függ a szülőktől általában, mert ha az idősebbek emplot gyakorolnak, bizonytal nyomon követi őket az ifjúság.

Az év zartán a számodásokat Vér Ferencz István és Kiss András afiai benyujtván, azok felülvizsgáltattak, helyben hagyattak és be lettek terjesztve az egyházmegyei számvéviszékhez végellátás végett.

A számodások állása a múlt évi zárlatnál a következő volt: egyházközségi és iskolai alapbevétele 8215 frt 60 kr; kiadás 7105 frt 35 kr, pénztármaradék 1110 frt 20 kr, a hátrálék-beveendőkkel együtt 1302 frt 25 kr. A bevétel és kiadás nagysága onnan ered, hogy egyes kölcsönzők adósságukat befizették és ez összegek azután ismét ki lettek adva. A pénztármaradék nagysága, mint a múltban is említettem, abban nyeri magyarázatát, hogy a jövedelmek jórésze az év második felében folynak be, így az első félelvi költségek fedezhetésére egy bizonyos összegű tartalékalap a pénz-

tár maradékkal vezetetik. A »Molnár János-alap« bevétele 16 frt 61 kr., kiadása 16 frt 61 kr., melyből 6 frt 61 kr tőkésítettett. Kepetörlesztési-alap tőke-vagyona 497 frt 24 kr., múlt évi kamat 21 frt 66 kr. A múlt évben létesített egyházi épületek fentartási alapja év végén kitett 39 frt 41 krt.

A nemes áldozatkésztségnek egyes buzgó afiai a múlt évben is szép tanujelét adták. Koós F. ny. tanfelügyelő, kir. tanácsos afia egyházunknak adott könyvtárát a múlt évben is gyarapította. Bauer Jánosné 3 frtot gyűjtött orgona-alapra. Székely András afia kepeválság czimén adott 100 frtot. Az egyházi épületek fentartási alapjára confirmalóktól és más segélyforrásból begyűlt 32 frt 50 kr. Gróf Bethlen András Ó excellenciája adományozott egyházi czélokra 100 frtot. Szerényi József miniszteri oszt. tan. ur teremépítésre 100 frtot. Gencsi Endre főtörzsorvos úr villámhárítóra 100 frtot. Bende Gergely afia mintegy 80 frt érő többlet munkát végzett a villámhárító felállításával. Kozma Lajos afia egy 100 frt érő toronyórát készítettett. Az EMKE 200 frt segélyt adott. Az összes ajándékozások értéke 1725 frt 50 kr. Lélekemelő megnyilatkozásai ezek a hithűségnek, nemes áldozatkésztségnek. Hála a gondviselés Urának, a buzgóság e forrása a folyó évben sem apadt el, de erről esztendő ilyenkor emlékezem meg.

M. tisztelt közgyűlés! Rövid jelentésem, azt hiszem, mindnyájunk lelkere kellemesen hatott, mert a buzgó törekvések, nemes áldozatkésztség biztos zálogai brassói egyházunk jövő felvirágzásának, csakhogy a mi buzgóságunk jövőben se lankadjon.

Én mélyen tisztelt közgyűlés, hogy magamról is szóljak, távol a politikai élet zajától, egyházam felvirágoztatásában keresem lelkem gyönyörűségét. Ne csodálkozzátok azért, ha velem nem találkoztok a politikai harcokban, mert én meggyőződéssel vallom, hogy a hivatásának élő pap nem vet szelet, hogy ne arasson vihart; de oda hat, hogy nemesítve az embert, aczélozza a keresztyéni türelmet, tehát együtt él a néppel és együtt érez vele. Én e munkában keresem a lelkipásztori hivatást és Istentől mindenha kérem az erőt, hogy én megértselek titeket és ti megérthessetek engemet.

Most pedig szivbeli hálámat tolmácsolom Molnár János nyug. lelkész, Koós Ferencz, Orbán Ferencz, dr. Gencsy Endre, dr. Kovács Áron, Márta Miklós, Sebesi Béla, Puskás Sándor, Jakó Pál, Szabó Antal afiainak, presbyteriumunk, képviselő testületünknek, a gondnok uraknak és mindazon egyháztagnak, kik erős lélekkel, nagy ügyszeretettel a múlt évben is mellettem állottak és munkánknak sikerre vezetésében támogattak.

Ezek után jelentésemet és ennek tárgyát múlt évi működésünknek elbiralását a közgyűlésre bízom. A gondviselő Isten, a mi kegyelmes Atyánk áldja meg hazánkat, egyetértés lelkével gyülekezetünket, hogy terjedjen boldog hazában a boldogító hit.

Péchy Árpád,

brassói ev. ref. pap

A széki egyházmegyéből.

Széki egyházmegyénk folyó évi június 21-én a szokott helyén, Szamosujvárt tartotta évi közgyűlését, ott láttuk az ez alkalommal kiváló szép számban megjelentek élén, talán utoljára, fáradhatatlan s egyházmegyénket apai gondozásban részesítő főgondnokaink közül gróf Bánffy György Őméltóságát is. Azért mondjuk »utoljára,« mert a folyó évi kerületi közgyűlésen anyaszentegyházunk életében szerzett érdemei elismeréséül egyházkerületi főgondnokra választatván, egyházmegyénk főgondnoki tisztéről a jelen gyűlés folyamán, sajnálatunkra lemondott s a »talán« ra azért fektetünk fősúlyt, mert irántunk szerzetének közvetlen hatása alatt a jövő évi gyűlésünkön való szives részvételét a mi örömünkre mégis megígérte.

A mennyire örvendtünk Őméltósága jelenlétének, annyira sajnáltuk másik érdemes főgondnokunk, gróf Vass Béla távollétét, ki, valamint Gaál Gyula algondnokunk, ez alkalommal közbejött akadályok miatt jelen nem lehetett.

Schilling Ottó algondnok, Nagy Lajos és Vajna Károly egyházmegyei tanácsbíráink azonban, kik nélkül gyűléseinket elképzelni sem tudjuk, mint mindig, most is jelen voltak s érdeklődésüknek ez uttal is jelt adták.

Minekelőtte azonban a tulajdonképeni gyűlésről szólanánk, emlékezzünk meg a megelőző nap délutánjain tartott papiértekezletről.

Egyházmegyénk papiértekezlete az első decenniumot betöltötte, 10 év pedig egy elvnek, vagy intézménynek, tehát papi értekezletünknek is gyakorlati életében feljogosít arra, hogy mint határmegyén megállva, végig tekintsünk annak történetén s a szerzett tapasztalatok alapján keressük, kutassuk, ha vajjon magában hordja-e az életrevalóság, a fejlődés feltételeit, tudott-e maga iránt érdeklődést kelteni maga körül körünkben is munkásokat gyűjteni s általában fentartása jár-e valamelyes eredménnyel, avagy munkánk zizifusi munka s ez okon megszüntetendő?

Ezen kérdések feltevése s lehető elbírálásával foglalkozott e sorok írója s ezt tennie annál nehezebb volt, mert nézetünk szerint 10 év ily komoly intézmény léte, vagy nem léte felett nem dönthet, nem különösen akkor, ha egyes egyházmegyékben életrevalóságát tapasztaljuk s a mi körünkben is hasznát, értelmét egészen kétségbe nem vonhatjuk.

Sőt megkoczkáztatjuk annak állítását is, hogy nagyobb érdeklődés, nagyobb munkakedv mellett több eredményt érhetünk el, mert tömeges, mondjuk a lehetőség határain belül kivétel nélküli megjelenéseink, eszmecseréink által nemcsak lelkeinknek szereznénk üdítő italt, mely az elfeledtet emlékezetbe hozza, az elmének homályát oszlatja, hanem a csaknem kétnapi együttlétnek más tekintetben is érezhetők felemelő hatásait.

Papi értekezleteink iránti érdeklődést, munkakedvet, mely talán egyházmegyénk szétszórta fekvése miatt is kívánni valót hagy fenn, fokozandó s megkönnyítendő, többszöri munkálkodása rendén a feltett kérdésekkel kapcsolatosan a gyakorlati theologia teré-

ről oly tárgyat választott, a mely irányban való munkálkodás mind a hallgató- mind a felolvasóra leginkább kifizeti magát.

Ez pedig nem lehet más, mint az egyházi beszéd készítése, mint a melynek kultiválása által nem csak egyházi beszéd irodalmunk lendíthető fel, de a melynek termékenyítő hatása készítőre és hallgatóra legnagyobb s a munkálkodók számát is leginkább felszaporíthatja; de meg másfelől az a haszna is megvan, hogy egy nyugodtabb időben elkészített alkalmi beszéd egy hirtelen jövő szolgálat alkalmával felette kellemes helyzetbe hoz.

Egy közönséges, avagy alkalmi beszéd készítésénél pedig mekkora tér nyílik a munkálkodásra. Igaz, hogy az alkalmi beszédek az alkalom jellegével bírnak, de ez reánk nézve szintén tanulságul szolgálhat, mert ismertté tesznek előttünk sok olyan körülményt, a melyek ismerete felbátorít a küzdelemre s utmutatásul szolgál hasonló esetekben a mikénti eljárásra.

E sorok írója által Péld. 24. rész 27. verse alapján készített és felolvasott beszéd szintén alkalmi és pedig iskolafelavatói beszéd volt, melynek az alkalomhoz illő szabatos és velős kidolgozása a bírálókat rendén köztetszésben részesült.

Azután az indítványok hosszú sora vette kezdetét. A munkakedv fellendítése, a gyakori érintkezés kapcsán az összetartozandóság érzetének növelése végett Sófalvi Károly indítványa következtében egyházmegyénk 6, a széki, bethleni, rettegi, szamosujvári és mócsi értekezleti körre osztott fel. Igen óhajtjuk, hogy ezen felosztás ne legyen halva született gyermek, mint volt a 10 év előtti, midőn két körre osztottuk fel, de aztán egygyé tömörültünk.

Benedek Lajos lelkész minden elhunyt lelkész felett emlékbeszéd tartását, ezzel kapcsolatosan Somkereki Miklós esperes elnök a fenti határozat könnyebb kivihetése végett minden lelkész által életrajzának előre elkészítését, az esperesi hivatalhoz beküldését s együttes bekötését, hol aztán koronként kiegészítettnek, indítványozza, elfogadtattak.

Ezek voltak a főbbek a zápor módra megeredt indítványok közül, melyeknek elfogadása, komoly életbe léptetése értekezletünk sorsán sokat lendíthet s az újabb decenniumáról alkotandó képét kellemesebbé teheti, mert nem elég a czélt csak akarni, de annak érdekében komolyan munkálkodni is kell.

A gyűlés másnap d. e. 9 órakor isteni tisztelettel kezdődött. Ez alkalommal ujonnan választott szentmargitai lelkész, Kovács Gábor aa. tartott buzgó imádkozás után Ap. Csel. 20. rész 27. verse alapján az Úr szolgáinak az Úr akarata iránt tartozó kötelességeiről szóló szépen kidolgozott és előadott beszédet.

Éppen helyén való volt, már a mennyiben majdnem csak a gyűlés tagjai, nevezetesen papok voltunk jelen. Hogy a szamosujvári hívek miért voltak oly kevesen, azt ők tudnák megmondani.

Isteni tisztelet után helyt, a templomban esperes elnök aa. az egybegyűltek szives üdvözlése után a gyűlést megnyitja s terjedelmes, a legapróbb részletekre is kiterjedő, nagy munkát s fáradságot igénylő évi jelentését tette meg.

Az a kép, melyet a nagy érdekű esperesi jelen-

tésből egyházközségeink szellemi és anyagi állapotairól nyertünk, valóban fölemelő. Alig egy két sötét pont, de ott is új munkások állottak a résznek élére, hogy nem lankadó erővel, a haza és anyaszentegyházhoz ragaszkodó önzetlen szeretettel építtessék a közjónak oltárát, tatarozzák elődeik hibáit.

Az új, fiatal lelkészeknek a közelebbi 10 év alatt egész gárdája lepte el széki egyházmegyénket, kik pontos köteletségérzetet, nem lankadó munkaerőt és szellemi képességeik mellett rendszeret hozva magukkal, a vezetések alatti egyházakban minden újulásnak, fejlődésnek indult.

És itt előnkbe tolu az a kép, mely elérhető akkor, mikor a kollégium falai közül magunkkal hozott ambíció, munkakedv, ügyeink iránti ideális szeretet halálíg kitart. Mikor a lelkész küzdelmét, vezérszerepét a községi, egyházi, társadalmi életben nem lankasztja meg az anyagi erők hiánya, a létért folytatott küzdelemben elvesztegetett idő rövidsége, hanem minden tekintetben előljárván, felszabadult erővel tehet és másokat serkenthet hatni, munkálkodni ott, hova valóban hivatva van.

A mikor, mint a tengereket bevilágító torony, világosságot, munkakedvet, haza- és egyházszeretetet, az ideális dolgok iránti meleg érzületet vihet oda is, hol sötétség, tunyaság, közöny uralkodik és a jónak ápolása kihalt a lelkekből.

Ez a kép lebegett a szemeink előtt s nem más, mikor a lélkészi fizetések rendezéséről szóló törvényjavaslatot egyetemes konventünk jobbnak hiányában elfogadta, de bizony kérdés, közelebb jutunk-e sokkal hozzá, avagy porhintés lesz ez is szemeinkbe, mint az már untig megtörtént velünk.

Visszatérve az esperesi jelentésre, abban a tanügy hagy a tanítók hiánya — még ott is, hol állami iskola van — és az épületek szűk volta miatt főképpen kívánni valót fenn. Közös bajok ezek, de tanulóink számának folyton növekedő aránya itt is javulást mutat.

Talán közös baj az énekvezéri teendőket szerződésileg, de azt pontatlanul teljesítő és egyházi törvényeink által nem szabályozott állami tanítóink ügye is. Itt a vármegyéken nem egy helyt utalva vannak az egyházközségek részint hiveik csekély száma, részint anyagi helyzetük fogyatékosága miatt arra, hogy az állami tanítókat szerződésileg énekvezéri teendők elvégzésére kötelezzék.

Tisztelet a kivételeknek, de az ilyenek között nem egy van, a ki ezt semmibe sem veszi, lévén a fizetés csekély, a miért papjával, egyházával élbe kerül s a mi viszály merül fel egyházmegyénkben, az ebből származik; hát azt mire magyarazzuk, a mikor az állami tanító nőülésekor az egyházi áldást nem veszi igénybe, minő demoralizáló hatása van ennek a hivek egyházas életére, pedig N.-Sármáson az állami tanító ezt tette.

Az esperesi jelentés, mely szász-zsombori elhalt öreg lelkészársunkról is oly szépen emlékezik meg, hálás elismeréssel és jegyzőkönyvi köszönettel vétetett tudomásul.

Az esperesi jelentést követő névsorolvasás után Kovács Gábor szent-margitai, Csejdi Jenő árpástói és Fekete Gerő szász-nyiresi lelkész aai kebeleztettek be jó kívánatok mellett egyházmegyénkbe. Az utóbbi jó

nép, rendezett viszonyok közé jutott, de a más kettő egyháza a két legsötétebb pont egyházmegyénk testén, hol, bár mindkettő jól dotált lelkészi állással bir, az alkalmas erő hiánya miatt az elnemzetietlenedés és vallástalanság rohamosan haladt előre.

Ezuttal bizonyára szerencsésen választottak ezen egyházaik is, megtalálták az alkalmas személyeket, kiknek más egyházmegyék és községekben végzett ténykedéseik kezességet nyujtanak arra nézve, hogy nagy ügybuzgalommal, ambícióval fogják megvalósítani azt a czélt, melyet maguk elé tűztek s mely nem lehet más, mint egyházaik anyagi, szellemi ügyeinek rendbe hozatala, az egészséges vérkeringés megteremtése, mert kitől várhatni ezeket, ha nem első sorban a helybeli lelkésztől, ki ezen munkára első sorban hivatott el.

A dolgok rendje szerint mindenik lelkésznek mind megannyi esperesnek kellene lennie saját személye és egyházára nézve; hogy örkődő figyelemmel, körültekintő gondossággal építgesse egyháza anyagi, szellemi állapotát, mert előhaladás csak ott van, hol a szeretettel párosult köteletségérzet él a lelkész szívében, a hol ez nincs meg, ott legjobb esetben stagnálás, de a legtöbbször visszaesés van, e nélkül a legszorosabb felügyelet is vajmi keveset ér.

Folytatólag Sófalvi Károly főjegyző aa. tette meg az egyházmegyei tanács, illetőleg, közigatási bíróságnak 9 ülésben összesen 125 elvégzett ügydarabra vonatkozó szépen összeállított s lendülettel előadott jelentését; úgy a főjegyzői, mint e sorok írójának a tanügyi állapotokat hiven feltüntető tanügyelőadói jelentése kapcsolatosan az egyházmegyei tanács buzgó munkálkodásának elismerésével, közhelyesléssel vétetett tudomásul.

Tárgysorozat rendén Ujvári Cz. József számvevő aa. adta elő, különös tekintettel az egyházmegyei volt özv.-árvai gyámalap ismertetésére, évi jelentését, kérve saját és volt gyámalap-kezelő, Péter Antal aának a számadások terhe alól való felmentését, jelezve, hogy nevezett alapnál az érdekelték végleges kielégítése után az időközi kamatokkal együtt 207 frt 45 kr. maradt fenn. A felmentvények munkálkodásaik elismerése mellett megadattak s a 207 frt 45 kr. maradék további intézkedésig közpénztáros aa. kezelése alá utaltatott, kinek elnöklete alatt a pénzkezelési szabályok kidolgozására egy bizottság küldetett ki.

Gyárfás Albert közpénztáros, Kovács Ákos köz- és orsz. özv.-árvai gyámalap-kezelő számadásai jóváhagyó záradékkal láttattak el, annak örvendetes tudásul vétele mellett, hogy sehol semmi hátralék nincs.

Nyomtatványkezelő aa. nagy elismeréssel viselt állásáról lemondván, egyhangulag Lőrincz János aa. választatott meg.

Majd a mult közgyűlés IX. jegyzőkönyvi szám alatt kelt utasítása értelmében, a közgyűléstől indokolatlanul elmaradtak birságának — miután az egyházmegyei özv.-árvai gyámalap megszűnt, — mely czélra fordítása iránt tétetik javaslat, kimondatván, hogy az ezután az egyházmegyei lelkészi értekezlet javára fordítatik s ezen személyenkénti két koronáról közpénztáros aa. nyilvántartást vezetni s minden következő gyűlésen jelentést tenni tartozik.

Ezek után főgondnokunk, gróf Bánffy György

Öméltósága jelenté a már jelzett ok miatt, főgondnoki állásáról történt lemondását. Esperes aa. meleg szavakban fejezvé ki őszinte szeretetünket, ragaszkodásunkat és elismerésünket főgondnokunk iránt, lemondása az öröm fájó érzetével s érdemeinek jegyzőkönyvi elismerésével vétetett tudomásul.

Több tárgy nem lévén, elnök aa. a megjelenteknek köszönetet mondva, a gyűlést bezárja. Közügyigazgató aa. pedig főgondnokunk, gróf Bánffy György nevében az egész közgyűlést bucsu ebédre hívta meg.

Egy óra után járt az idő, midőn asztalhoz ültünk, megadandó a testnek is, a mi a testé. Az órák peregtek, a bucsuzás nehezen ment. Az eszmékkal telt elmékből a felköszöntők, mint fellegek közül a villám, egyre-másra pattantak ki, az érdem itt is kellő elismerésben részesült A jókedv csak akkor érte tetőpontját, midőn lemondott főgondnokunk jövő évi részvételét is megígérte.

Hozza Isten körünkbe, hogy legyen a mi vendégünk, mint mi voltunk Öméltóságáé. Ott fenn, a magasban, az egyházkerületi főgondnoki állásban pedig ne feledje, hogy az a szeretet, mely itt körülvette s bizonyosan ott fenn is körül venni fogja s mely csak az érdem nyomán támad, többet ér az arany és ezüstenél, mert romolhatatlan, mert maradandó s a földi élet határain túl is elkíséri az arra méltót.

Alsó-Ilosva, 1898. jul. 13-án.

Nemes Ferencz,
ev. ref. lelkész.

Különfélék rovata.

Halálozások. Dús aratása volt közelebből a halálnak. Rövid egymásutánban három jeles embernek oltotta ki életét. Egy idegen, kettő a miénk volt. Az első *Bismark Ottó* herceg, a német egység megalapítója, politikai tekintetben századunknak egyik legnagyobb alakja. Illő róla e helyen megemlékeznünk. A részvét adója ez németországi protestáns testvéreinkkel szemben, kik akkor, midőn mi magyar protestánsok Kossuth Lajosnak, egy nemzet dicső fiának ravatala mellett ontottuk könnyeinket: szeretetteljes szöveggel kérték részt a fájdalomtól. Aztán úgy tetszik nekünk, hogy midőn Bismark a Habsburgok hatalmát Németországon megtörte, talán akaratlanul, de mégis hozzájárult Magyarország önállóságához és lehetővé tette, hogy a monarchia nagyhatalmi állásának súlypontja hovatovább a mi országunk legyen. — A másik *Arany László*, Arany János fia, a dunamelléki egyházkerület egyik világi tanácsbírója, a földhitelintézetnek volt igazgatója. Becsületessége, szorgalma, szerénysége közmondásos volt. Sokat örökölt apja tehetségéből, de a rágalom miatt működésének más teret választott és helyét mindvégig hiven megállotta. Benne magva szakadt az Arany-családnak: utód nélkül halt meg. — A harmadik *Télfő Iván*, a híres magyar hellenista, a régi görög szellemnek és nyelvnek nálunk hivatott istápolója. Mindnyájan ismertük őt, nem ugyan személyesen, de fordításai után, hiszen e fordításokat használtuk *puskának* és úgy lehet, nemcsak mi, hanem tanáraink is. Természetesen, a dolgot kölcsönösen titkoltuk és folyékony, magyar fordításainkat a tudás (tanárainknál azonban *igazi* tudás értendő) csillogó zománczával vontuk be. Bizony, bizony! — sokszor segített mindnyájunkon a jó öreg Télfő. Nyugodjék csendesesen.

Kérelem. Tisztelettel kérem a széki egyházmege Nagytiszteletű és Tiszteletes urait, sziveskedjenek nyom-

tatványbeli szükségleteiket folyó évi november hó 15-ig hozzám bejelenteni annyival is inkább, mert a megrendelésnél e bejelentések lesznek irányadók és csak annyi és olyan nyomtatvánnyal fogok szolgálhatni kinek-kinek, mint a mennyit és milyent bejelentett. Bálványos-Váralján, 1898. július hó 30-án. *Lőrincz János* nyomtatványvezető.

Meghívó. Az új-tordai ev. ref. egyház kijavított templomának folyó évi augusztus hó 14-én tartandó felavató ünnepélyére a meghívót kibocsátotta. Az ünnepély programja: D. e. fél 10 órakor istentisztelet: 1. Invocatio. 2. CCXVIII. Dicséret. 3. Énekel: »az új-tordai Vegyesdalkar.« 4. Imát mond: Sándor János esperes. 5. Énekel: »a Tordai Daloskör.« 6. Felavató beszédet mond: Egerházy Lajos lelkész. 7. Énekel: »az új-tordai Vegyes-dalkar.« 8. Keresztel: Bartha Lajos gyéresi lelkész. 9. Énekel: »a Tordai Daloskör.« 10. Berekesztő imát mond: Jancsó Lajos főjegyző. 11. Énekel: »az új-tordai Vegyes-dalkar.« Istentisztelet után diszközgyűlés a templomban. Tárgy: Elnöki megnyitó: tartja Fogarasi G. József főgondnok. A templom története, felolvassa: Egerházy Lajos lelkész. D. u. 2 órakor közebed a papi kertben. Részvételi díj 1 frt 60 kr. Jelentkezni lehet Ferenczi Ferencz alkapitány, egyházi jegyző urnál és a lelkészi hivatalban.

Jótekönyvezélu nyári multság. A marosugrai ev. ref. egyházközség folyó hónap 21-én Haller György gróf kerthelyiségében temploma és tornya javára zártkörű nyári multságot rendez, melyre a meghívókat szét is küldötte.

Hivatalos rész.

2868—1898.

KÖRLEVÉL.

Valamennyi erdélyi ev. ref. kollegium
m. t. Elöljáróságának.

A f. é. szeptember havi javító érettségi vizsgálat valamennyi erd. ev. ref. kollegiumra nézve a marosvásárhelyi ev. ref. főgymnasiumban, szeptember hó 9-ik napján, gr. Toldalagi László kollegiumi gondnok elnöklésével fog megtartatni. Miről a m. t. Elöljáróságot és az érdekelt ifjakat mihez tartás és további eljárás végett hivatalosan értesítjük.

Kolozsvárt, 1898. augusztus hó 5-én.

Dr. Vályi Gábor,
elnökhelyettes.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

630—1898.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a görgényi egyházmegyébe kebeleztet *disznajói* egyházközségben ujonan szervezett *tanítónői* állásra ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakás kerttel és 400 frt fizetés, a melyből 320 frt rendszeresített államsegély.

Kötelessége az osztatlan iskolában az első és második osztály vezetése és tanítása.

Pályázati határnap folyó évi szeptember 1. Az állomás a választás után azonnal elfoglalandó. A folyamodványok ntiszt. Tavasz József esperes aához küldendők M.-Péterlakára, u. p. Szász-Régen.

Kolozsvár, 1898. augusztus hó 7-én.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

6 frt.
3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Vélemény az érettségi vizsgálat latin írásbeli részére vonatkozólag.

Dr. Wlassics Gyula közoktatásügyi miniszter úrnak nemcsak talpra esett sok ötlete és eszméje, de tapasztalata is van közoktatásügyi reformok létesítéséhez. Szereti alkotmányos úton, a modern tapasztalat kellő felhasználásával vitatni meg az előhaladás feltételeit; innen van, hogy összes törekvéseit s minden eddigi alkotását a legszélesebb alapon mozgó criticismus jellemzi. Eljárása tapintatosságát nyilván hirdetik a II-ik országos és egyetemes tanügyi kongresszus mozgalmi és határozatai (ld. »A II. orsz. és egyet. tanügyi kongresszus naplója« két vaskos kötetét és különösen Wlassics programbeszédjét, melyet az összes ülések első napján tartott), melyek nem egy életrevaló irányelvet hoztak felszínre; nemkülönben nyilvánvaló bizonyítékai alkotmányos eljárásának az ő elnöklésével gyakran tartott tanügyi értekezletek; azt bizonyítja a felekezeti főhatóságokhoz intézett folyó évi 25,073. számú felhívása is, a melylyel egyházkerületünket is véleményes nyilatkozatra hívta fel az írásbeli érettségi vizsgálat latin nyelvi részére vonatkozólag.

E felszólításában jelzi a miniszter úr, hogy álláspontja a kitűzendő feladatra nézve lényegében megegyezik a volt közoktatási tanácsnak ez irányban egyhangulag megállapított javaslatával, mely szerint »Latinból magyarra fordítás az iskolában tárgyalt írónak nem olvasott részeiből, még pedig: a) egy költőből 20—25 sor, b) egy prózairóból 20—30 sor. Ezen fordításul adott szövegeknek a szaktanár által

megjelölendő néhány kifejezése grammatikai és stilisztikai, néhány helye pedig tárgyi (archeologiai, mythologiai, stb.) szempontból megmagyarázandó. A föladat minden segédeszköz nélkül, tehát szótár nélkül oldandó meg.« — Ez utóbbi pontra nézve megjegyzi a felszólítás, hogy meg volna engedhető egy etymologiai szócsoporthoz szerint szerkesztett, csupán a szók alapjelentését magában foglaló szótár használása; ilyen szótárnak szerkesztése a miniszter úrnak gondoskodása tárgya, addig pedig azoknak a szónak, a melyekről a tanár fölteheti, hogy a tanulók eddigi olvasmányaikból nem ismerik, értelme magában a föladatban megjelölendő.

A nagybecsű miniszteri felhívásra egyházkerületünk Igazgató-tanácsa a hatósága alatt álló hét ev. ref. főgimnázium tanárkarának meghallgatása után véleményét a következőkben foglalta össze.

Ugy a felekezeti, mint a most érvényben lévő állami gimnáziumi tanterv a latin nyelv tanításának kettős célú tűzött ki: »a) a tanulót a latin és görög nyelvtan alapos ismeretére vezetni és a kiszemelt klasszikus írók megértésére és szabatos fordítására képesíteni; a latin nyelvben arra is, hogy ismerete köréből vett magyar szöveget helyesen tudjon latinra fordítani; b) a klasszikus népek életének és világnézetének ismerete, a mennyiben a gimnáziumban tárgyalt irodalmi művek olvasásából merithető.« (A gimnáziumi tanítás terve, stb. 5. l.)

Nem tartozik feladatunk körébe azt vitatni, hogy a latin nyelv és irodalom tanításának két feladata közül melyik a fontosabb: tartalmi, vagy formai nevelése-e a növendékeknek?

A latin nyelvnek magának olyan foku tudása, hogy a növendék magyarról latinra egészen tökéletesen fordítson, egyfelől nem kívánatos, másfelől és legfőképpen, a mint a tapasztalatok megmutatták, még a ráfordított nagy óraszám mellett sem érhető el. De a tanár, tekintettel arra, hogy a növendékeknek az érettségi vizsgálaton magyarról latinra kellett fordítaniok, kénytelen volt a felsőbb osztályokban is aránytalanul sok időt fordítani egyfelől a grammatikának folytonos és legapróbb részletekig ható kiegészítésére, másfelől pedig a már régebben tanultaknak folytonos ismétlésére, mert egy idegen nyelvre való fordítás feltételezi ama nyelv grammatikája legapróbb részleteinek ismeretét is. Ez kettős kárral járt a tanításra és nevelésre nézve; mert 1. a tanár kénytelen volt aránytalanul sokat grammatizálni, bármennyire megvolt is győződve arról, hogy a latin nyelv és irodalom tanításának főcélja a klasszikus írók alkotásainak a maguk egészében való megismertetése, a növendékeknek a klasszikus szellem ismeretébe való bevezetése; 2. másfelől a dolog termémészete hozta magával, hogy ilyen magas fokon is aránylag primitív tartalmú mondatokkal kénytelen a tanár gyakoroltatni a grammatikát, ha nem akarja, hogy a növendékek figyelmét az új tartalom elvonja magától a megfigyeltetendő vagy begyakorlandó grammatikai ténytől.

Ez az eljárás pedig teljesen ellenkezik azzal a követelménnyel, mely a tanult tárgyaknak tartalmi tekintetben egy szintvonalon való állását sürgeti.

Igy a tantervnek ez a követelménye veszélyeztette magát a főcélát, a nélkül azonban, hogy legalább helyette magát a főcélát elérte volna.

Hozzá véve már most azt, hogy nincs senki, a ki a latin nyelvnek magának a tudását tartaná a főcélának és a legnagyobb haszonnak, a melyet e nyelv tanulásával el lehet érni világosnak látszik, hogy a klasszikus nyelv tanításánál az a ferde helyzet állott be, hogy az eszköz (a nyelv tudása és kezelése) tétetett czélnek s a cél maga (a klasszikus művek és szellem megismerése s velük erkölcsi tartalom szerzése) az eszköz szerepére kárhoztattatott.

Jól érezte e visszás helyzet súlyát az országos közoktatásitanács is, melynek állandó bizottsága a f. évben kiadott és »A középisk. tanterv reviziójá«-ról szóló jelentésében a fennemlitett czélokat nem csak sorrendjében cserélte meg, hanem a nyelvtannak ismeretét magát csak alapnak, eszköznek óhajtja tekinteni, midőn így szól (4 l.): »Cél a) A nyelvtan ismerete alapján a kiszemelt klasszikus írók megértése és szabatos fordítása. b) A római nép állami, társadalmi és művelődési viszonyainak ismerete a tárgyalta irodalmi művek alapján.«

Ha e jelentésben foglalt tervezet életbe lépne, akkor önmagától elesik az érettségi írásbeli vizsgálatokon a magyarból latinra való fordítás, minthogy innen a most érvényben levő tanterv ama követelménye, hogy a növendék »ismerete köréből vett magyar szöveget helyesen tudjon latinra fordítani« már eleve ki van hagyva; bár természetesen a latin nyelvben való gyakorlottság követelménye épen nincs feladva.

De még abban az esetben is, ha a régi tanterv maradna érvényben, kívánatos volna, hogy az érettségi írásbeli vizsgálatokon eltörültsék a magyarból latinra való fordítás, ha egyáltalában azt akarjuk a klasszikus nyelvek tanítása főcéljának tenni, hogy a növendékek bevezetve a klasszikus népek szellemének ismeretébe, erkölcsi tartalommal gazdagodjanak s ne csak elméjük élesítsék a grammatikai taglalásokkal vagy emlékezetük terheltsék a számtalan aprólékos részlettel.

Bizonyos, hogy ez az intézkedés le fogja szállítani a latin nyelvtani tudás és gyakorlottság iránt táplált követelményeket, de ismervé az eddig elért eredményeket, magát az eredményt aligha fogja érinteni.

Nem fogja pedig nagyobb mértékben érinteni azért, mert a növendékeknek több alkalmuk lévén foglalkozni magukkal a művekkel, több idő lévén fordítható magára a fordításra is; ugyanazok a nyelvtani tények, a melyek eddig hosszas időn át s majdnem lélektelen grammatikai példákon gyakoroltattak be, a többszörös előfordulás folytán önként be fognak vésődni korlátolt gyakorlás mellett is a növendékek elméjébe; de másfelől nincs veszélyeztetve a latin nyelv tanításának ama haszna sem, hogy a növendékeket a nyelvtani tények megfigyelésére szoktatván, bevezettesenek az inductív gondolkodás módjaiba.

Sőt az utóbbi hatása a latin nyelv tanításának a dolog természeténél fogva még intenzívebbé válik.

Mindezeknek alapján tanári karaink és hatóságunk meg vannak győződve arról, hogy a miniszter úr jelzett tervének keresztülvitele esetén régen érzett hiányon fog segíteni, mélyebbé és gyümölcsözőbbé fogja tenni a latin tanítást és ez alapon örömmel járulunk ahhoz, hogy az érettségi írásbeli vizsgálatokon a magyarból latinra való fordítás törültsék s helyette a latinról magyarra való fordítás hozassék be.

Azonban a tervnek azt a részét, hogy a növendékek az érettségi írásbeli vizsgálatokon ne rendes, hanem etymologiai szótárt használjanak, több tekintetben aggályosnak tartjuk.

Első sorban is nem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy teljesen kielégítő etymologiai szótárunk nincs s tekintve a dolog nehézségeit, a közeli jövőben is alig lesz. De még abban az esetben is, ha a közeljövőben készülné ilyen szótár, ennek használatát czélszerűnek az érettségi írásbeli vizsgálaton nem tartjuk már csak azért sem, mert egyfelől nem természetes, másfelől magyar-latin szótárról is lévén szó, miután a magyar és latin szócsaládok nem fedik mindig egymást, a szükséges szók felkeresése igen sok nehézséggel járna s végül pedig ilyen szótárunk használata könnyen arra fogja kényszeríteni a tanárt és a tanítványt, hogy különös gondjukat most már a szók tanulására fordítsák.

Tudatában vagyunk azoknak a nevelésbeli előnyöknek, melyeket a már megtanult szók etymologiai csoportosítása s e csoportok kibővítése előidéz, mert az fejleszti egyfelől az analógiák észrevezését, másfelől pedig megszoktatja a növendékeket ismereteiket rendezni. Ámde ez eljárást kész etymologiai szótár

használata által helyettesíteni nem jelentene egyebet, mint épen az itt említett különös didaktikai előnyt a szók tanulásának kockáztatni az által, hogy a növendékeknek az elvégzendő munka helyett kész munkát adunk a kezébe.

Azt is tudjuk, hogy nyelvtanítást sok szó megtanítása nélkül nem képzelhetni el és bizonyos, hogy etymologiai szótárak használata által a növendék több szót és talán könnyebben is fog elsajátítani, de ismételjük, hogy a latin nyelv tanításának főcélja nem a tulságos sok szó tudásában áll. Az az intencziója pedig senkinek sem lehet, hogy azt követelje, hogyha a növendéknek egy szóra van szüksége, egész szócsaládot beemlézzen.

Végül nem tartjuk feleslegesnek megemlíteni, hogy a latin képzőknek aránylag kis számánál és a legtöbb összetétel világosságánál fogva annak felismerése, hogy melyik szócsaládba tartozik valamelyik szó, egyáltalában nem tartozik ama nehézségek közé, melyeknek legyőzésében való jártasságot és képességet az érettségi vizsgálat volna hivatva kipuhatolni, viszont vannak teljesen elhomályosodott szóalkotások, melyeknek bonczolása semmiképp sem tartozhatik a gimnáziumi tanítás keretébe.

Ezért az etymologiai szótár használata az érettségin egy lényegében igen könnyű, de időt rabló játék volna a nélkül, hogy egyáltalában megítélhetővé tenné a növendékek szótudását. A minél pedig egyéb célja amugy sem lehet.

Ennélfogva véleményünk a kérdés második ágára az, hogy engedjék meg a növendékeknek az érettségi írásbeli vizsgálaton egy jó latin-magyar szótár használatát.

Parádi Kálmán.

A Jelentő-ivek tárgyában.*

A folyó évi egyetemes konvent Tisza Kálmán világi elnök ur Ónagyméltósága indítványára egy bizottság előmunkálatai alapján ev. ref. egyetemes egyházunk *egyházi adózási* viszonyainak közelebről leendő megismerhetése céljából u. n. *jelentő-iveket* bocsátott ki a következő kérdő pontokkal: 1. Mennyi volt az egyházközségi tagok összes egyenes állami adója az 1897-ik évben? 2. Hányan voltak 1897-ben, a kiknek egyenes állami adója 10 frtnál kevesebb volt? 3. A 10 frtnál kevesebb állami egyenes adót fizetőkre összesen mennyi egyházi adó volt kivette 1897-ben? (papi és tanítói fizetésre és az egyház többi rendes szükségleteire együttesen számítva). 4. Ebből egyéneként mennyi volt: *a)* a legkisebb, *b)* a legnagyobb egyházi adó? 5. Mennyi volt 1897-ben az egyháznak évi rendes kiadása a belső hivatalnokok fizetésével együtt: *a)* egyházfenntartásra, *b)* iskola-fenntartásra. 6. Ebből mennyi volt kiróva összesen az egyháztagokra egyházi adóképen? (készpénz; természetbeliek és szolgálmányok pénzértékre számítva). 7. Milyen volt az egyházi adózás módja 1897-ben? Párhéz szerint? Vagy az Egyh.

* Kérjük az egyházi lapok szerkesztőit, sziveskedjenek e cikket átvenni. *Szerk.*

Törv. 246. és 247. §§-aiban megjelölt módon rovatott ki az egyházi adó? 8. A felekezeti iskolába járó gyermekek után mennyi tandíj rovatott ki 1897-ben (pénzértékben véve a természetbelieket is): *a)* egy gyermek után, *b)* két vagy több gyermek után?

A kérdő pontokat a bizottság olyan világosaknak tartotta, hogy csak épen a legszükségesebb utasítást adta hozzájuk; annyit jelezve, hogy »e jelentő-iv minden ev. ref. egyházközség által két-két eredeti példányban állítandó ki. Az egyik példány az egyházmegyéknél marad, míg a másik 1898. decz. 1-ig az egyházmegyék által a közalap végrehajtó bizottság jegyzőjéhez lesz küldendő«, továbbá, hogy a »jelentő-iv 1. és 2. pontja alatt kívánt adatok a községi *B)* tabellából irandok be; végül, hogy a 6. és 8. pontban említett természetbeliek és szolgálmányok pénzértéke a helyi piaci árak, illetőleg napszámok 5 évi átlagában veendőek fel«. Ugy látszik azonban, hogy ennyi nem volt elég arra, hogy tényleg a jelentő-ivek egyöntetűen állíttassanak ki s az a sok megkeresés, a melyet az iverk kiállítása tárgyában a legkülönbözőbb helyekről hozzám intéznek, mutatja, hogy a különböző viszonyokhoz való alkalmazás módjaira nézve mindenféle kételyek, nehézségek merülnek fel. A viszonyok gazdag és kimeríthetetlen casuistikáját természetesen most sem tarthatom szem előtt; de mégis a sok magán levélben adandott felvilágosítás helyett legyen szabad ez uton némi bővebb újmutatást adnom és kérem azoknak szives figyelembe vételét. E tekintetben abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy előttem van a tiszántúli ev. ref. egyházkerület ntiszt. esperesi karának f. é. apr. 20-án tartott értekezletéből kibocsátott megállapodása s talán nem veendi tőlem rossz néven e tekintélyes testület, ha az ő utasításait tartva szem előtt, azokat ekként általánosítom és talán megbocsát az a t. bizottság is, a melynek előadója vagyok, ha minden különösebb felhatalmazás nélkül, csupán a kívánatos egyöntetűség elérhetése végett ily részletesebb felvilágosítást teszek közzé. Sit venia verbo!

A jelentő-iv világos intencziója az, a mi Tisza Kálmán Ónagyméltósága indítványának is a célzata, hogy t. i. megtudja a convent, hogy egyházközségeinkben, különösebben a 10 frtnál kevesebb állami adót fizetőkön mekkora a teher? Tehát hogy az *egyénekre* mekkora teher sulyosodik? Ezt a célt kell legelső sorban is minden kérdés megfelelésénél mindig szem előtt tartani. Erre tekintettel

1-ször az 1. pont alatti kérdésre kiírandó egy főösszegben az egyházközség tagjainak összes állami egyenes adója.

2-szor a 2. pont alatti kérdésre egy e célra készített iv alább közlendő rovatai szerint kiírandó egyéneként minden, összesen 10 frtot, vagy annál kevesebb állami egyenes adót fizető ev. ref. egyháztag neve s utána a *B)* tabella alapján beírandó annak állami egyenes adója; ugyanezen kimutatásba a 3-ik kérdő pontra felelőleg az illető egyháztag egyházi adója, pénz és termény, közalap, tandíj stb. adója a czimek szerint.

A jelentő-iv pontos kitöltéséhez szükséges összeírási iv rovatai a következők:

Sorszám	Egyháztagok neve	Állami egyenes adója		Egyházi adója, vagy párbére				Közalapi járuléka		T a n d i j a				Egyházi és iskolai összes terhe	
				készpénz- ben		naturálékban értékelve				készpénz- ben		naturálékban értékelve			
		frt	kr.	frt	kr.	frt	kr.	frt	kr.	frt	kr.	frt	kr.	frt	kr.

Csak ha ilyen rovatos ívek alapján iratik be a végeredmény a jelentő-ívbe, remélhet a bizottság a valónak megfelelő adatokat. Termények 5 évi átlag szerint értékelendők. A szolgálmányok pedig: szántás, őrlés, favágás, kertészség stb. kézi és ígés napszámok szerint megkülönböztetve a helyi viszonyok 5 évi napszám-átlaga szerint értékeltesenek; önként értetvén, hogy a szolgálmányok az egyházi adó tételei között csak ott vehetők fel, hol egyénenként, vagy páronként van az az egyház minden tagjára előírva. A közlött minta szerint elkészített rovatos kimutatásból könnyű lesz a jelentő-ív 4-ik pontjába az egy-egy egyénre vonatkozó legkisebb, illetőleg legnagyobb egyházi adót bejegyezni.

3-szor az 5-ik kérdő pontra nézve az egyház 1897. évi számadása alapján vétetik fel az elkülönített kiadás, és pedig

a) a lelkész, önálló énekvezér, gondnok fizetése (ha esetleg ilyen is van), templom, paplak(ok), kántori lak fenntartása, adók, közigazgatási költségek együtt, mint *egyházfenntartási*;

b) a tanító(k) fizetése, tandija, iskola-épületek fenntartása, fűtetése, vízzel ellátása, országos nyugdíjilletékek, iskola-szolga fizetése stb. stb. együtt, mint *iskola fenntartási* szükségletek, illetőleg kiadások tüntetendők fel. Ez összegekbe azonban a csak átmenetileg s talán csak az 1897-ik évben eszközölt építési s más nem rendszeresített kiadások nem veendőek fel; valamint nem veendő fel a lelkészek és tanítók fizetéséhez járó földjövedelem sem, mint olyan, melyet az egyházi számadások különben sem vesznek fel. De már az olyan rendes kiadás felveendő, a melyet az egyháznak feltétlenül fedeznie kell, de a mely az 1897. évi számadásba esetleg azért nincs felvéve, mert talán nem folyt be annyi egyházi adó, vagy közjövedelem, hogy ezt a kiadást a gondnok teljesen fedezhette volna s talán hátrálékban maradt és 1898-ban kell fedezéséről gondoskodni. Az ilyen kiadás mindenestre számításba veendő az 5-ik pont a), illetőleg b) tétele alatt, valamint *minden bármely forrásból* fedezett szükséglet és kiadás, hogy e pont a két czímlet alatt a tényleges kiadást, illetőleg szükségletet tüntette fel; tehát az esetleges alapokból és alapítványokból (dézsmakárpótlás stb.) fedezett kiadások és szükségletek is; mert csak így adhatja meg az összehasonlítást a 6-ik pont, a melyben az 5-ik pontban kimutatott *tényleges* szükségletből és illetőleg kiadásból az *egyházi adó* (kepe stb.) által

fedezett összeg fog szerepelni, egy főösszegben mutatván ki a készpénzben, terményben és szolgáltatásokban kirótt egyházi adót. Ez adja majd igazi képét annak, hogy összesen micsoda terhet hordanak hűveink és ez nyújt tájékozást majd, hogy mennyiben tartják fenn az egyházat a hűvek, vagy fedezik az egyház községeit alapok és alapítványok?

4-szer a 7-ik pont alatti kérdésre adandó feleletnek azt kell kimutatnia, hogy az egyházi adó párbérszerinti-e, vagy osztályba sorozás szerint van-e kiróva?

5-ször a tandij a 8-ik pont alatt a szerint tölendő ki, a mint a kérdés fel van téve, azaz az a) pont alatt egy gyermek tandija; a b) pont alatt azonban már csak azon esetleges kedvezmény, hogy ha valahol egy szülőnek egyszerre több gyermeke tanul, annak pl. nem kell annyiszor egy gyermek tandiját fizetni, a hány gyermeke iskolába jár, hanem kevesebbet. (Pl. egy gyermek tandija 2 frt., de már három gyermeké nem 3×2, hanem csak 4, vagy 5 frt.) Ott, hol ingyen iskoláztatás van, ez a körülmény jegyzendő fel. A községi, vagy állami iskolába fizetett tandij itt nem jön természetesen tekintetbe, mert ez a tandij már nem mint egyháztagot terheli hűveinket. A hol felekezeti iskola nincs, ott ez a rovat »Nincs felekezeti iskola« átirással kitöltetlen marad.

A magam részéről igen helyesnek tartom a tisántuli esperesi értekezletnek amaz utasítását is, a mely szerint kimondja, hogy »általában véve a jelentő ívekbe a lelkész urak semmit se jegyezzenek be, ők csak az adatokat készítsék elő s adják rendelkezése alá a szabályszerű látogatóságnak, mely bizottság azt hitelesíti« stb. A lelkészi javadalmak kiegészítésnek összeírása végett kiküldött »Kimutatás«-ívek is most lévén kiállítandók, az egyházmegyei bizottságok egyszerre végezhetik a két nagy fontosságú munkát.

Kenessey Béla,
a bizottság előadója.

Igazgató-tanácsunk üléséből.

Kolozsvárt, 1898. jul. 11-én'

Elnök főt. Szász Domokos düspök aa. Jelen voltak gróf Bánffy György, Zeyk Dániel ehker. főgondnokok; Kenessey Béla, Parádi Kálmán és Becsek Lajos

ig.-tanácsosok, Deák József pénztárnok, Maksay János számvevő, dr. Kádár János s.-titkár.

Elnök aa az ülést megnyitván meleg szavakkal üdvözli az ujonnan választott és igazgatótanácsai ülésükön most először megjelent főgondnok aait. Kifejezi az iránti biztos reményét, hogy nevezett főgondnok aai ép oly buzgósággal fogják új állásuk teendőit is végezni, mint a minő érdeklődéssel és ügyszeretettel vettek részt eddig is az egyházi ügyek intézésében. Igazgatótanácsunk elnök aa üdvözlését éljenzéssel fogadta.

Ezután Kenessey Béla ig.-tanácsos aa jelenti be ama veszteséget, mely néhai dr. Szász Béla volt igazgatótanácsos elhunytával egyfelül Ig.-tanácsunk nagyrédmű elnökét, másfelől egész egyházkerületünket érte. Váholta röviden amaz érdemeket, melyeket az elhunyt hosszú időn át egyházkerületünk s Igazgató-tanácsunk szolgálatában szerzett s indítványozta ez alapon, hogy a megboldogultnak érdemei jkvileg megörökíttessenek. Igazgatótanácsunk mély meghatottsággal vette tudomásul e szomorú bejelentést s az indítványt egyhangulag határozattá emelte.

A tárgysorozat rendjén az alábbi ügyek nyertek elintézt.

A sepsi-szentgyörgyi főgimnáziumhoz kihirdetett és miniszteri kinevezés alá tartozó természetrajz-földrajzi tanszékre az egyedüli folyamodó dr. László Ferencz kinevezésre följajánlatot.

N.-enyedi kollegiumunk előljáróságának ama jelentése, hogy a rendszeresítve levő vallásanári tanszékét pénzügyi tekintetektől ez évre csak ideiglenes erővel töltötte be. tudomásul vétetett.

A sepsi-szentgyörgyi kollegium által ujabban nyert 2000 frt fenntartási államsegély keblí felosztását nem hagyhatta jóvá Igazgatótanácsunk, mert az előterjesztésből a felosztás módzatainak indokait meg nem ismerhette. Fölvivatott ennél fogva az előljáróság, hogy a tanárok idősbbségi sorrendje és korpótlékaik felől részletes előterjesztést tegyen.

Domján István sepsi-szentgyörgyi tanár aa panaszos fölterjesztése leküldetett a kollegiumi előljárósághoz törvényes elintézés czéljából.

Hegedüs Zsigmond n.-enyedi tanítóképezdei h. tanár aa kérése, melyben állásában leendő véglegesítésért folyamodik. áttételet a tanítóképezde ügyének rendezés iránti vélemény nyilvánítás végett kiküldött bizottsághoz.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter ur megküldvén hatóságunknak a muzeumok és könyvtárak országos felügyeletének, szervezésének és gyarapításának szabályzatát: közöltetett ez összes kollegiumaink előljáróságaival felekezetünk körében való igénybevelhetőségéről és alkalmazhatóságáról leendő véle-

mény nyilvánítás végett. Erre vonatkozólag beérkezett vélemények alapján nem tartotta Ig.-tanácsunk szükségesnek kollegiumi könyvtárainknak és muzeumainknak, mint kizárólag tanügyi czélokot szolgáló intézményeknek a közölt szabályzat szerinti berendezését és állami főfelügyelet alá való bocsátását, hanem a további intézkedéstétel előtt az egytetemes konvent határozatát bevárni rendelte.

Kolozsvári egyházközségünk mult évi számadása hiányos lévén a szükséges felvilágosítások megadása végett visszaküldetett.

Gondnoki előterjesztésre megengedte Ig.-tanácsunk a Jókai-u 5—7. sz. bérháznak a vízvezetéki és csatornázási hálózatba való bekapcsolását.

Ugyancsak megengedte Igazgatótanácsunk, hogy a k.-magyar-u. 5. sz. bérházánál egy házmesteri lakás és két mosókonyha építtessék 1659 frt átalányösszegben, valamint hogy a jelenlegi házmesteri szállás bérhelyiséggé alakíttassék át.

Parádi Kálmán tanügyi előadó aa indokolt előterjesztésére megengedtetett hogy az iskolai statisztika feldolgozásánál való segédkezéstül egy havi időtartamra egy ideiglenes napidijast vehessen maga mellé.

Lőrinczi Gábor m.-kályáni és Nagy Albert mócsi lelkész aainak az iránti kérése, hogy a néhai Soós József volt szász-zsombori lelkész részére utalványozott 150 frt. rendkívüli államsegély közöttük osztassék meg, teljesíthető nem volt, mert a segélyösszeg felett rendelkezni Ig.-tanácsunknak jogában nem áll.

Feloldotta ezek után Igazgató-tanácsunk a marosi ehmege tanácsának a sóváradi egyházközség által megfelebbezett ama határozatát, melylyel az ottani elaggott kántortanítót félfizetéssel nyugalmazni rendelte. Egyházi törvényeink szerint a kántortanítóknak félfizetéssel való nyugalmazásra igényük nincsen, miért is ez az érdekelt egyház határozott ellenzése mellett főhatóságilag sem rendelhető el. A nyugalmazandó kántortanító aa hosszszas szolgálatára és kiváló érdemeire tekintettel azonban melegen ajánlotta Ig.-tanácsunk a nevezett egyháznak, hogy az illető részére tisztességes kegydíjat biztosítson.

Végül. indokolt kérés folytán folyosította Ig.-tanácsunk, kivételesén még ez évre, a csombordi egyházközség 30 frt Baldácsy segélyét és Benedek Ferencz haranglábi lelkész aa 50 frt államsegélyét. de a csikszerei egyház az iránti kérését, hogy részére a 100 frt. kántori segély továbbra is folyósíttassék, nagyobb és sürgősebb szükségekre tekintettel teljesíthetőnek nem találta.

Ezután még néhány apróbb ügy nyervén elintézt, melyek után az ülés a tárgysorozat teljes kimerítésével bezárattott.

r. s.

TÁRGZA.

Magyarlápós.*

Ott, hol a Czibles hegylancz ölekezik a fellegekek; ott, hol a Sátorhegy áll őrt a Lápós mente fölött;

* Lapunk multkori számára későn érkezett. Szerk.

messze, Szolnok-Dobokamege északkeleti szögletében, — ott van Magyarlápós. Ha a deési egyházmegyében elhagyjuk Blenkemezővel a kaczkói körlelkészseg határát és Bába stb. oláh községeken keresztül Magyarlápósra érünk, akkor érezzük e nagy község jelentőségét. És ha onnan légvonalban kiszámítjuk Szathmár-, Máramaros-, Beszterczenaszód- és Szolnokdobokamegyék érintkezési pontjait, míg ismét egy kálvinista

egyházhoz érünk, akkor értjük meg, miért kell a megmérhetetlen tenger hullámai felett világító tornyokat építeni? Ha látjuk, hogy minden völgyben egy kápolna, minden bárczen bucsujárhely van, hol másként szól az ének, nem úgy: »Istenért, hazáért, királyért!« és nem értik a mi nyelvünket: akkor meg kell vallanunk, hogy f. é. július 31-nek jelentősége messze túlhaladja a felekezeti érdeket és méltán ünnepelt az egész vármegye a magyarláposi ev. ref. megújított templom fölavató ünnepén.

Eleve értesültek e lap olvasói, hogy magyarláposi gyülekezetünk az ezelőtt 59 évvel fundált, de teljesen be nem végzett templomát egészében és részeiben megújítja és ennek örömére rendezett hálaadó ünnepet július 31-én. Módomban volt az »ünnep« előtt megtekinteni a hétköznapokat, a munkálkodásnak idejét; gyönyörűséggel tölté el lelkemet, mennyire érzi, tudja itt gyülekezetünknek minden tagja nemes elhivatását, magasztos missoját. Semmiből teremteni és azt ev. ref. egyházunk hiveit oly igen ékesítő buzgósággal fenntartani talán nem is lehet másként. 1839-ben tétetett le a templom alapköve. Azóta közel 40000 frtot fektetett be az egyház. Minek fele az 1891. év óta szolgáló Barabás Sámuel lelkész szolgálati idejére esik. Temploma kész, díszes fölszereléssel (orgona, torony, toronyóra, harangok, kőalapon vasrács-kerítés). Alsó és felső iskolája, papi és kántori lakja, vásárolt telken 800 frtot jövedelmező bérházai. E tételekkel szemben áll 8000 frtnyi törlesztő kölcsöne.

Végig futottam hirtelen a névsoron: a kisebb-nagyobb összeget adakozók száma megközelíti a négyszázat. Első köztük koronás királyunk 300 frttal iskolacélokra; nyomon követik egyházunk vezérlő férfiai és nem maradnak el más felekezetű keresztyén testvéreink sem, mert látják, hogy úgy harcolunk, mint nem bizonytalanra. Csak most ajándékozott a róm. kath. gróf Eszterházy István egy 300 frt értékű (vas és márvány) urasztalt. A templom helyreállításához hozzájárultak: néhai özv. Bartók Ferenczné 1000 frt, Bárdy Károly és neje Sánta Mária 200 frt, Szász József (Dániel) és neje Gáspár Beta 150 frt, özv. Deák Józsefné szül. Balázs Anna 150 frt, stb. kiknek névsorát annak idején a lelkész közlendi.

De e rövid kitérés után térjünk magára az ünnepélyre, — mely az előre megállapított sorrendben jul. 31-én reggel 10 órakor kezdődött. Főtiszteletű és méltóságos Püspökünk akadályozva lévén a megjelenésben, nagytiszt. Kenessey Béla theol. igazg.-tanár ural helyettesítette magát; az Igazgató-tanácsot dr. Kádár János s.-titkár képviselte. A deési egyházmegye képviselőjében nagytiszt. Pap István esperes ur vezetése alatt jelenvoltak: Kovács Gyula domokosi lelkész, Incze Lajos kaczkói, Irsay József ördögkereszturi körlelkész és a deési püspöki v. a. egyház lelkésze Vásárhelyi Boldizsár, mindenik nevével együtt vevén részt az ünnepi istentiszteleten.

Az egyházi szertartást Kenessey Béla, Pap István, Incze Lajos, Kovács Gyula és a helybeli lelkész végezték a gyülekezet énekével változtatva.

1. Kovács Gyula domokosi lelkész adott hálát buzgó imádságban az új kenyérnek áldásáért.

2. Kenessey Béla theol. igazg.-tanár tartá azután

fölavató beszédét Róm. I. 16. r. alapján. Egyszerű szavakkal, mégis a tudás bölcseségével kereste (Kálvin értelmében) az »igazság«-ot, felmutatván egyszer a világ igazságát, azután az evangéliom igazságát és amint textusához concludált, hogy ezért »nem szégyenli a Krisztus evangéliomát«, minden hallgatóját magával ragadta.

3. Majd Pap István a deési egyházmegye érdeemes esperese mondá el fölavató imáját. Amint buzgó imádságának szárnyain fölemelt, éreznünk kellett, hogy ez a hely a mennyországnak kapuja. Megható közvetlenséggel kérte Istennek áldását a csecsemőre, a midőn e helyen megkereszteltetik az Atyának, Fiunak és Szentléleknek nevére, a növendékre, a midőn e helyen szent hitéről vallást téssen; az új párokra, a midőn e helyről indulnak az élet boldogságát keresni: a hivek seregére, a midőn szabadulásért esengenek és megfáradva, megterhelve, veszik az életnek kenyerét és a pohárnak új testamentomát.

4. Incze Lajos kaczkói körlelkész urvacsorai ágendája után Kenessey Béla és Pap István oszták ki az uriszentvacsorát a nagyszámban megjelent hiveknek.

5. Barabás Sámuel helybeli lelkész könyörgése rekeszté be a szertartást. Maga is lelkigyönyörűséggel és meghatottan adott hálát az Istennek, hogy amit ők terveztek, Isten megáldotta. Áldást kért a dicsőségesen uralkodó királyra és felséges uralkodó házára. Áldást a buzgó és soha el nem fáradó, egyházaink sorsát mindig szíven viselő főpásztorra, segítő szolgatársaira, kik ime futnak és nem fáradnak el. Megáldá gyülekezetét kicsinytől nagyig; az elődöket, kik 50 évvel ezelőtt a fundamentumot lerakták és az unokákat, kik azon építettek, kik akárcsak egy porszemmel segítettek az építőknék. Könnyekig meghatott mindenkit a szívet és lelket fölemelő istentisztelet.

Részvett azon a községi lakósokon túl a közeli és távoli vidék értelmisége. Ott volt Szolnok Dobokavármegye fő- és alispánja, báró Bornemissza Károly, dr. Torma Miklós; továbbá Simó Lajos orsz. képviselő, egyházkerületi főgondnok, mint az ünnepély rendezőbizottság elnöke, Fejérvári Károly orsz. képviselő, széki egyházmegyei főgondnok, szolgabíró, járásbíró, telekkönyvi hatóság, községi előjáróság, mindenik hivatali főnökének vezetése alatt. Részvett továbbá az istentiszteleten debreczeni kegyes és buzgó pátronánk a sztojkai fürdőn üdülő özv. Hegyi Mihályné Önnagysága is.

Istentisztelet után a sorrend szerint diszebed volt, melyen Simó Lajos főgondnok az ünnepélyes alkalom méltóságához hiven királyunk Ófelségére mondotta az első áldomást. Pap István esperesünk főtiszteletű és méltóságos püspökünket köszönté fel, hiven ecsetelvén nagy érdemeit, Anyaszentegyházunk építésében fáradhatatlan buzgóságát. Püspökünk helyettesére Kenessey Bélára Vásárhelyi Boldizsár mondott köszöntőt. Br. Bornemissza Károly főispánra Incze Lajos, dr. Torma Miklós alispánra Kovács Gyula, Simó Lajos főgondnokra Barabás Sámuel, Pap István esperesre Vass Imre főszolgabíró, az egyházra Kenessey Béla stb. stb. A diszebed után érkezett meg püspökünk üdvözlő távirata Kenessey Béla kezeihez Borszékrol: »Ünnepelő egyházközséget köszöntse nevemben, szeretettel kérem

Istent, hogy buzgó lelkipásztornak, többi Előjáróinak vezetése alatt érjen sok örömteli napot s haladjon elő a virulás útján.“ Általános lelkesültség közepette olvastattak föl a főpásztor üdvözlő szavai.

Este 1/28 órakor Sztójka-fürdőn bál volt az egyház céljaira ugyazon válogatott és diszes közönség részvételével, a mely a templomi ünnepélyen is jelen volt. A báli tudósító tiszteről lemondva, annyit jegyzek ide, hogy a bevétel kevés híján 200 frtot tett.

w. —

Különfélék rovata.

Tájékoztató és mihez tartás végett teljertalmulag közöljük az alábbi »Kiegészítő utasítást«-t:

»Szükségesnek mutatkozván a fizetésük kiegészítését igénylő lelkészek személyére vonatkozó adatok összeállítása a nagyméltóságú Convent elnökségének megbízásából és jóváhagyásával felkérem a méltóságos és főtisztelendő Püspök s a nagytiszteletű Esperes urat, hogy az idevonatkozó adatokat a lelkészek fizetéséről készitendő Kimutatásba bejegyeztetni méltóztassanak.

A Kimutatás végén a »Kelt« után az aláírások felibe irandó a fizeteskiegészítést kérő lelkész 1. születési ideje, 2. születési helye, 3. szolgálati éveinek száma, 4. azon hely vagy helyek, 5. azon idő, a hol és a mikor a lelkész középiskoláit végezte, végül 6. hogy mikor és 7. hogy hol végezte a lelkész a hittudományi tanulmányt és 8. mikor nyert lelkészi képesítést.

Jelen kiegészítő utasítás egy-egy példánya mindazon lelkésznek megküldendő, kiknek a Kimutatás úrlapjai megküldettek.

A lelkész a személyére vonatkozó fennebbi adatokat, esetleg azokra vonatkozó bizonyítványait összeállitva a szeptember havában egyházában megjelenő esperesnek vagy egyházmegyei küldötteknek rendelkezésére bocsátja, kik azokat a Kimutatás fent jelölt helyére bevezetik.

A bejegyzett adatokat a püspök és esperes a Kimutatás aláírása által hitelesitik. *Dókus Ernő*, az orsz. ev. ref. egyh. közalap végreh. bizotts. elnöke.

Jótekonyság. A m.-ujvári ev. ref. egyházközség által július 17-én rendezett multság tiszta hasznaként e lap 30. számában 380 frt 50 kr volt kitüntetve azután ugyanazon célra adakoztak br. Kemény Simon 20 frt, gr. Teleki László 10 frt, Kovács Pál 1 frt 50 kr, Fejes Áron 1 frt, összesen 32 frt 50 kr. Így tehát ama multság 413 frtot jövedelmezett az újonnan építendő templom javára. Fogadják a felülfizetők hálás köszönetünket. M.-Ujvárt, 1898. aug. 12-én. Jancsó Lajos ev. ref. lelkész.

Nyilvános nyugtázás. A mult hó elején egy »Felhívás«-t küldtem szét egyházmegyénk tiszteletes lelkészeihez, melyben felkértem, miszerint Tokaji János m.-bogáti paptársunk 50 éves papi szolgálatának megtartandó jubileuma alkalmával részünkről egy biblia ajándékozására becses hozzájárulásait hozzám küldjék be. E célra következő lelkésztársaim küldtek be adományokat: Balogh Sándor 50 kr. Barthalus Sámuel 50 kr, Báthori János 50 kr, Dali István 50 kr és mint sz.-dányáni adminisztrátor 10 kr, Fábrián Domokos 25

kr, Kakasi Márton 50 kr, Orbán Gábor 30 kr, Szabó Ferencz 50 kr, Tollas József 30 kr, Zayzon János 50 kr, Vass Ferencz 50 kr. Ide számítva az általam csatolt 50 krt, begyűlt összesen 5 frt 45 kr, mely összeg egy nagy alaku aranyos szegélyű biblia beszerzésére fordított. Midőn az adományokat nyilvánosan nyugtázom, az adakozókat nyugtassa meg az a gondolat, hogy öreg lelkésztársuk iránt tanusított figyelmük által önmagukat és magasztos pályájukat becsülték meg. Kutyfalván, 1898. auguszt. 12-én. *Nagy Domokos*, ev. ref. lelkész.

Graef H. könyvkereskedésében (Szászváros, Hunyadmegye) Deák Gerő »Magyar Hármónia« című négy szólamu vegyeskar-gyűjteménye közelebből megjelent. A valás- és közoktatásügyi miniszter e gyűjteményt a középiskolák részére engedélyezett segédtan-könyvek sorába fölvette, a mi annak sikerrel használhatósága mellett bizonyít Ára példányonként 90 kr.

Református istentisztelet Homoród-fürdőn. Folyó hónap 7-én az ugynevezett »Szentföld«-ön fekvő Homoród-fürdőn református istentisztelet tartott. A fürdővendégek közt rendszeren nagyszámmal vannak reformátusok is, de tavalyig számunkra istentiszteletről gondoskodás nem történt. Udvarhelyi egyházmegyénk derék esperesének, Menyhárt Andrásnak érdeme, hogy a jelzett időben megkezdte az istentiszteletek tartását és az idén megismételte. Mint egy buzgó, vallásos tudósítónk írja, a vendéglő nagytermében nyolczvan-kilenczven fürdővendég gyűlt össze, köztük a vármegye főispánja gróf Haller János is. Imát az esperes mondott, egyházi beszédet pedig Bedő Ferencz sz.-udvarhelyi lelkész tartott, magával ragadván minden jelenlevőt magvas gondolataival és szép előadásával. A hallgatóság közt más felekezetűek is voltak, kikre az istentisztelet szintén mély benyomást gyakorolt és elismerésöknek kifejezést is adtak. Óhajandó, hogy a megkezdett munka ne hagyassék félben és erre az esperes szives figyelmét fel is hívjuk.

Iskolai értesítő. A sepsi-szentgyörgyi áll. segélyezett Székely Mikó-kollegium értesítője az 1897—98. isk. évről Pap Lajos igazgató szerkesztésében megjelent. Jelezni kívánjuk, hogy a midőn összes középiskoláink értesítőit megkaptuk, egy cikkben valamennyit ismertetni fogjuk.

Szilágyi Gyula emlékezete. Buesuszó Szilágyi Gyula sirja felett. Ily címmel egy 12 levélre terjedő füzet érkezett szerkesztőségünkhöz. Mindkét beszédet Fogarasi Albert Bethlen-kollegiumi tanár írta. Az elsőt az isk. évváró ünnepélyen mondta el, a másodikat — mint czime is mutatja — a sirnál. A két beszéd forrása igazán a szeretet és az érdem elismerése. Megkapó vonásokkal ecseteli író a korán elhunyt jeles tanártárs életét, tömören, szépen domborítva ki annak sokszoros becsét. A buesuszónak pedig minden sorában érezzük azt a fájdalmat, mely szelid fényt hint a domboruló sirra.

A fakultatív hullaegetés Norvégiában törvényerőre emelkedett. Tizenöt évnél idősebb egyének két tanu által aláirt nyilatkozatot kötelesek kiállitani, természetesen haláluk előtt, hogy az elégetésbe beleegyeznek. Azok helyett pedig, kik tizenöt évesek még nincsenek, a szintén tanuk által aláirt nyilatkozatot

a szülők állítják ki. Szükséges továbbá a kerületi orvosnak, valamint annak az orvosnak nyilatkozata is, ki az elhaltat utoljára gyógykezelte, hogy az természetes és nem erőszakos halállal mult ki. A püspökök és a theol. tanárok egy kivételével mindnyájan meg-egyeztek abban, hogy a mi a keresztyén hitet és tudományt illeti, a hulláégetés ellen nehézséget senki sem emelhet. Így gondolkoznak a szigoruan lutheri Norvégiában

A vasárnapi iskolák érdekében a harmadik világkonferenciát július hónap folyamán Londonban tartották meg. Az első 1889-ben szintén Londonban, a második 1893-ban St.-Louisban volt. A föld minden részéből összesen 2300 delegátus jelent meg, a kik 2500000 tanítót és 25000000 tanítványt képviseltek. Olaszországban ez időszertint — daczára az üldözéseknek — 15000 gyermek látogatja a protestáns vasárnapi iskolákat. Japánban 901 ilyen iskola van és a mult évben a tanítványok száma 4000-re emelkedett, a mi eléggé jelentős, ha meggondoljuk, hogy Japánban csak minden 1000 emberre esik egy keresztyén.

A linezi »Montagsblatt« egy róm. kath. pap következő nyilatkozatát közli: »Kényszerítve vagyok e helyen kinyilvánítani, hogy liebenau (Felső-Ausztriában) állásomat szabad elhatározásból hagytam el és távoztam Drezdába. Mivel én azt az állást sem egyéni, sem vállalási, sem politikai meggyőződésemmel egyezőnek többé nem találtam, továbbá azt sem, hogy a róm. kath. egyház szolgálja legyenek: érett megfontolás után azon eredményre jutottam, hogy protestánsná leszek, stb.«

Érdekes, hogy itt még a *politikai* meggyőződés is szerepel.

A német egyetemeken e nyár folyamán összesen 309 nő tanult: 166 Berlinben, 24 Heidelbergben, 23 Marburgban, 21 Boroszlóban, ugyanannyi Göttingenben, 18 Bonnban, 17 Königsbergben, 13 Kielben, 6 Halleban. Tizenegy egyetemnek azonban nőhallgatója nincs.

A frankfurti esoda. Egy jámbor külföldi lap közli a következő igazán megható esetet: Július hó 6-án Frankfurtban nagy egyházi ünnepélyt rendeztek a boldogságos szent szüz tiszteletére. Ez ájtatosságnak az volt az oka, mert a városban naponkint 20—25 gyermek halt meg ragályos betegségben. E végből a hívek gazdag ajándékokkal kedveskedtek a szent szüznek, hogy a betegséget az ő segítségével elűzzék. Az ajándékok között volt egy mesésértékű gyémánt nyakék is. Az ájtatos hívek között azonban volt egy olyan könyörgő is, a ki a templomi körmenet befejezte után nem sietett haza, hanem egy padban elbujt. Az illetőnek sikerült észrevétlenül maradnia és a mikor a templom kiürült, ez a gonosz ember egyenesen az oltár felé sietett és a gyémánt nyakék felé nyújtotta ki kezét. Egyszerre azonban nagy csoda történt. Az oltárkép mély sóhajban tört ki, szeméből forró könnyek peregtek és a torony harangjai önmaguktól kezdtek bömbölni. A nép azonnal a templomba sietett, meg-ragadta a gonosztevőt, ekkor megszólalt a szent kép és kijelentette, ne bántsák a tolvajt, ő majd maga fog vele elbánni. Azonnal elbocsátották és a tolvaj futni kezdett. De alig futott pár méternyire, egy kigyó ragadta meg testét és egészen körülölte őt. A hívek és a pap segítségére siettek a siránkozó embernek, de

ez hiábavaló volt. A kigyó két teljes napig szorongatta és csak akkor bocsátotta el, a mikor már a vérét teljesen kiszívta. — Eddig tart a csoda. Talán mondanunk is felesleges, hogy e hirt a lehető legnagyobb fentartással közöljük.

Hivatalos rész.

642—1898. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a szilágy-szolnoki egyházmegyébe kebelezett *szakácsi organista-kántortanítói* állomásra pályázat hirdettetik.

Javadalom: tisztességes lakás kerttel és mellék-épületekkel, 400 frt készpénz, 6 hold szántóföld, 4 boglyás rét, mintegy 20 frt stóla.

Kötelessége: a fiú-tankötelesek törvényszerű oktatása s kántori teendők végzése.

Pályázati határidő augusztus hó 31. Oklevéllel is fölszerelt pályázati kérelmek nt. Viski Pál esperes úrhoz küldendők Zoványra.

Kolozsvárt, 1898. augusztus hó 12-én.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

657—1898. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett *süket-demeterfalvi lévítanítói* állomásra pályázat nyittatik.

Javadalom: tisztességes lakáson és kerten kívül 450 frt, melyből évi államsegély 336 frt.

Pályázati határnap: szept. 15. Folyamodványok nt. Ravasz János esperes aához küldendők Mező-Bándra.

Kolozsvárt, 1898. aug. 14.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

658—1898. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett *luka-ilenczfalvi* második *énekvezér-tanítói* állásra pályázat nyittatik.

Javadalom: tisztességes lakás, nyári konyha és két hold kerten kívül (a kert jelenleg 61 frt 50 kr évi haszonbérbe van kiadva) az egyházközség pénztárából 240 frt havi előleges részletekben fizetendő készpénz, 119 frt államsegély, három nagy ünnepre 10 frt legátum, nov. 11-től ápr. 24-ig szabad fűtés az iskola fájából. Összesen 400 frt.

Kötelességek: a rendes iskola egyik osztályának, esetleg az ismétlő iskolának törvény- és szabályszerű tanítása, a növendékeknek ünnep- és vasárnapokon templomba vezetése, felügyelése, a pap és tanító betegsége, vagy hivatalos távollétében azoknak a templomi szolgálatokban segítése.

Pályázati határnap: 1898. szept. 15. Folyamodványok nt. Ravasz János esperes aához küldendők Mező-Bándra.

Kolozsvárt, 1898. aug. 14.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

6 frt.
3 frt.

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

HONTER JÁNOS.

Az evangéliumi világosság terjesztőjét, Brassóban, környékén, a Barczaságon és mondhatni egész Erdélyben diadalra vivőjét, a hitszónokot, tanítót és írók e név. Szász vér csörgedezett ereiben, de *magyar* föld szülte: itt élt, itt működött, teste itt porladott és az a test, mely a lelki kincseknek teljes tárháza vala, mintegy újból formálódott abban a szoborban, melyet a hálás utókor a valódi érdemnek állított, hogy legyen érzékelhető bizonyossága amaz *isten* erőnek is, mely fényt szór a sötétségre, a szívet lángra gyújtja, mint mag annak termékeny talajában először csirát hajt, majd gyökeret ver, szárba szökken, a századok viharaiiban hatalmas fává nő, mely örökké üde lombjaival az eget csókolja és a melynek neve — protestantizmus.

Ez az erő, mint a *hit* ereje nyilvánult a brassói ünnepélyben is, ott a Czenk alatt, melynek csúcsán a *honszerző* oszlopa öröklik. És ez erő hatása alatt *most* mintha megértették volna szász atyáinkfiai, hogy mit jelképez az a karsu, de *aczelkeménységű* oszlop? Egy másik erőt, mely *testvére* amannak, a szív vérével szerzett *haza szeretetének erejét*, hogy mint *egy* hitnek cselédei velünk, úgy itt *egy* szeretetben *egy* hazának legyünk mindnyájan *méltó* fiai.

Bontogassa ki hát szárnyát a *jövendő* szépséges *reménye*, hogy a mi a közös hitben összeforraszt, a közös szeretetben egyesít. Akkor eltűnik az idegenkedés, sokszor gyűlölet, mert érteni fogják, hogy a kettő határai közt megmaradhat a *faji jelleg* és *Magyarország mégis dicsőbbé, a magyarországi protestáns anyaszentegyház pedig erősebbé lesz.*

Vajha Honter János ünnepelt emléke egyengetné meg erre az utat!

Tövisháti.

Parádi Kálmán tanügyi előadó évi jelentése

(Felolvasatott a június 2-án megnyílt egyházkerületi
közgyűlésen.)

(Vége.)

IV.

Főtiszteletű Közgyűlés! Jelentésemből hiányzanék a jövőbe tekintés alkalmá s a tényleges állapotok fejlődésének perspektívája, ha reá nem mutatnék azokra a reform-törekvésekre, melyekhez a motivumokat a millenium évében az egyetemes tanügyi kongresszus határo-

zatai szolgáltatták s a melyek ma már annyira érlelődtek, hogy az akademikus diskusziók köréből az adminisztrációt is foglalkoztatják. Értem az 1868. évi XXXVIII. t.-cz. revízióját, jelesen: a tanfelügyelői intézmény, a tanítóképzés s vele a tanítóképzők reformját, mikre nézve véleményes munkálat készítésére az egyetemes tanügyi bizottság a konvent által utasítva van, hogy magyar ref. egyházunk egyeteme is hozzá járulhasson a saját tapasztalatán alapuló javaslataival és kívánalmáival az új alkotások tökéletesítéséhez.

De itt van a küszöbön a középiskolák tantervének revíziója, melyen a lefolyt iskolai éven ugyancsak dolgoztak a középiskolai tanárok és dolgozott a közoktatási tanács. Ott lebeg a középiskolai „egységes jogositás“ kérdése is.

A kultuszminiszter tudvalevőleg nemcsak azt ígérte meg, hogy a középiskolai tanterven a túlterhelés miatt tesz javítást és jobban kidomborítja a nemzeti princípiumot, hanem azt is megígérte, hogy függetlenül a revíziótól, munkába veszi a középiskola nagy reformját, melynek végcélja gyanánt a hajdani »egységes középiskola« helyett az »egységes jogositás« szolgál. Ez a megoldási mód lehetőnek tartja többféle, ugynevezett középiskolai típus felállítását, vagyis azt, hogy az eddigi két középiskola, a gimnázium és reáliskola helyett, három-négy fajta középiskola is kialakulhat. A hol nincs görög tanítás, az olyan gimnáziumokban legyen alternative, de nem bifurkálva, vagy latin és francia (esetleg angol, olasz), vagy latin és terjedelmesebb természettudományi oktatás rajzzal, azzal a feltétellel mégis, hogy e típusok mindegyike egyaránt adhat minősítést az egyetemekbe való belépésre. Ámde egy ilyen tervet sokkal mélyebb nyomokon jár, semhogy megoldása az elmélet s a gyakorlat minden vonatkozó kérdését felszínre ne hozná, sőt a társadalom legvitalisabb érdekeit meg ne szólaltatná.

A társadalomra és különösen ránk protestánsokra nézve épen nem közömbös annak a megvizsgálása, hogy mi értéke van a középiskolai oktatás tárgyainak s hogy melyik lesz közülök az egységes, illetőleg egyenlő jogositású középiskolában az oktatás tengelye? Mert a középiskolai oktatás-rendszerek történetéből tudjuk, hogy eleintén a vallást tartották a legfontosabb tantárgynak ama természetes összeköttetésénél fogva, mely az iskola és fentartója közt volt. Ugyanattól az időtől kezdve, mert hiszen a középiskolák kifejlődése a renaissance korszakába esik, a klaszszikusok tanítása kapcsolódott másik főtárgyként a vallás tanítása mellé s maradt ilyennek szintén napjainkig. S legujabban a hazai országos tanügyi kongresszuson más tengelyeiről is beszéltek már a középiskolai oktatásnak, különösen a történelmet hangsúlyozták. Sőt volt szó, mely a művészetek tanításának kíván ilyen szerepet tulajdonítani. Csak egyről nem volt hivatalos

indítvány alakjában szó, nem volt tudniillik a természettudomány kiemelkedő fontosságáról.

Az egységes, azaz egyenlő jogositású középiskola túl kíván emelkedni e hagyományos szofisztikai akadályokon és a középiskolába felveendő tantárgyak rangsorozata nélkül valamennyinek összhangzó elvi tartalmában és az életre való vonatkozásaikban keresi és találja azt az ethikai alapot, mely egyrészt tudományosan is megállhat, másrészt a mai kor szellemével is megegyezzen. Ez az ethikai alap, melyben természetesen befoglaltatnék az önmegtágadásra és krisztusi szeretetre vezérlő vallás- és erkölcsstan is, különböztetné meg az egységes jogositású középiskolát a régítől s hozná azt közelebb az élethez, mert nyilvánvaló, hogy a meggyőződés kialakulásának idejét, a középiskolai 10—18 éves életkort s az ennek művelésére hivatott iskolai intézményt tekinti ma mindenki, nemcsak az iskolai élet, de maga a társadalom is egyik legfontosabb feladatának. Erről a feladatról maga a kultuszminiszter úr az Országos Közoktatási Tanácsnak f. é. május 25-én tartott nyilvános teljes ülésén eképen nyilatkozik: »Az iskolának és életnek nem szabad ellentétben lenniök. Ezért még azokat a divatos szólásokat sem szeretem, melyek önkénytelenül és nem akarva az iskola és élet között válaszfalak emelését suggerálják. Nem szeretem, ha sűrűn hallom az intő szózatot az ifjúsághoz »Hogyha majd kilépnek az életbe!« Nem! az iskolában, az iskola levegőjében lépjen már be az ifju az életbe. Ez legyen már maga az eleven élet. Ne lásson az ifju egy csaknem áthidalhatatlan ürt az iskola és élet között. És különösen ne legyen ellentét az iskola és azon élet világa között, mely mint férfura reá vár, mely világban hazája és az emberiség iránt tartozó kötelességeit van hivatva teljesíteni. Érezze lépten-nyomon a férfikor küzdelmeiben, hogy jellemerejének, tudásának és mindenek fölött itélő tehetségének, melylyel az élet nehéz helyzetében megtalálja a kibontakozás útját, igazi segítsége és támasza az, a mit az iskolában gyűjtött. Így lesz az élet eszményibb, az iskola gyakorlatibb. Az iskola idealizmusát nem veti le a gyakorlati foglalkozás küszöbén, de nem veti meg az iskola sem az élet realizmusát.«

Ennyiből is méltóztatik látni a főtiszteletű közgyűlés, hogy a tanterv-revízió kérdésével szükségképen felvetődött a szervezet kérdése, azaz a középiskolai törvény revíziója is s az

intézőköröknek be kell látniok, hogy többé semmi értelme sincs annak a megkülönböztetésnek, hogy előbb meg kell csinálni a külső szervezetet s ezt megcsinálják a politikusok, a tanügyi adminisztrátorok, a tantervet pedig a kész szervezetbe öntsék bele a paedagogusok. Ez a Prokrustes-ágy rongálta idáig is a középiskolát.

A körülmények és felfogások eme komplikációjából látható az is, hogy az egységes jogositású középiskola létesítése a jelenlegi oktatásrendszer gyökeres megváltoztatását igényli s ennél fogva előkészítése most még nem is várható s így a napirendre tűzött tanterv-revizio sem járhat valami mélyreható nyomokon, legfennebb átmenetileg csökkentheti az eredménytelenséget és a túlterhelést a tanítás-anyag és óraszám kevesbitése s célszerűbb beosztása által.

Egyébiránt az országos közoktatási tanács állandó bizottságának már közkezen forgó revizionális munkálatából több figyelemreméltó javítás tűnik elő. Didaktikai szempontból határozott haladást jelez annak a német földről ide importált Ziller-Stoy-féle koncentrációs kísérletnek a kiküszöbölése, a melynél fogva a magyar gimnáziumok I—III. osztályaiban a földrajz és természetrajz egy tárgy gyanánt tanítottatott azzal a követeléssel, hogy a koncentráció vezérfonalán tanuló 10—12 esztendőös növendék belássa és megértse, hogy lakóhelyének földrajzi viszonyai mily befolyást gyakorolnak az azon a helyen élő embereknek szellemi és erkölcsi alakítására. Ezt a világ legfilozofusabb dolgát, melyben egy Humboldt Sándor is csak óvatos megfontolással s minden körülmény számbavételével haladhatott előre, tanítanunk kellett és a magyar paedagogia szégyenére még ma is tanítjuk 10—12 éves gyermekeknek. Ennek az áldatlan koncentrációnak a kiküszöbölésével ismét bevonul tehát a természetrajz a gimnázium I. és II. osztályaiba, mint volt régen nálunk kollegiumokban és mindenütt a gimnáziumokban.

Egy másik revizionális módosítás a túlterhelés elhárítása érdekében a latin nyelvi oktatásra vonatkozik s ebben valóságos *tabularasa*-t csinál. Leszállítja a heti órákat, az írásbeli dolgozatok és az olvasandó szerzők számát, meg a grammatikai ismereteket. Iskolai olvasmányává teszi a rég kiküszöbölt *Cornelius Neposta* III. osztban, *Julius Caesart* a IV. osztban, *Cicerot* már az

V. osztban *Ovidiussal* egyetemben; áthelyezi *Liviust* az V-ikből a VI. osztályba, *Salustius* a VI-ikből a VII-ikbe, csak *Tacitust* hagyja meg régi helyén a legfelsőbb osztályban. A szerzőknek eme most inaugurált sorrendje nagyrészt az, a mi volt a régi felekezeti tantervünkben.

Egy harmadik módosítás a nemzeti szellem érvényre juttatása az oktatás egész vonalán, főleg a magyar irodalmi és történelmi oktatásban. Erre nézve a ref. gimnáziumok régi gyakorlatuk szentesítését üdvözölhetik.

Valamint hogy jó érzést kelthet minden tanférfiuban a revizionális bizottságnak az a kétségtelen tapasztalaton alapuló férfias követelése, hogy a középiskolai tantervet mester-séges eszközökkel és rendelkező kényszerrel fentartani és ekszekválni nem szabad, nyilvánvaló dolog lévén, hogy a *liberalium artium magister*, a tanár se nem színész, se nem katona. A tanár hivatása nem az illuzió keltésén, se nem a reglementek szolgai betöltésén, szóval nem a külsőségeken, még csak nem is modoron, hanem a dolgok tiszta belátásán, az önálló felfogáson és meggyőződésén fordul meg. Jól képzett és hivatásuk magaslatán álló tanáregyéniségek mellett a tanterv csak másodrendű tényező.

De végre ez már bírálat és nem jelentés. Bírálatot gyakorolni, illetőleg véleményes javaslatot készíteni a már megejtett tanterv-revizio felett a mi érdekeink szempontjából az ev. ref. egyetemes tanügyi bizottság van hivatva. Utasítva is van, hogy a tárgy fontosságához képest mindenre kiterjedő lelkiismeretes bírálatot gyakoroljon a revizionális javaslat felett és erről jelentést tegyen az egyetemes konventnek, még mielőtt az a végrehajtás stádiumába jutna.

* * *

Ezt a jelentést a benne foglalt tanügyi állapotok összes mozzanataival együtt az Igazgatótanács tudomásul vette, igazolta s a fő-tiszt. közgyűlés elébe terjesztését elhatározta azzal a kéréssel, hogy a m. t. közgyűlés a jelentésben felfejtett igazgatótanácsi intézkedéseket, jelesen: a kollegiumok főgimnáziumainak nyújtott állami segélyek tárgyában az államkormányval kötött szerződéseket, valamint a népiskolák részébe juttatott állami segélyek elfogadásában követett igazgatótanácsi eljárást jóváhagyni méltóztassék.

TÁRGZA.

Könyvismertetés.

Jézus útja. Tíz egyszerű gyakorlati bibliamagyarázat a művelt közönség számára. Írta Kecskeméthy István. 50 l. nagy 8-ad rétt. Ára 50 kr. Kapható szerzőnél Kclozsvárt, ev. ref. theol. fakultás.

Az Isten képére és hasonlatosságára teremtett embert a boldogság és ártatlanság Édenében a bűn kígyójának csábítása folytán először megszállja a kétség: »A tilalmat, mit át akar lépni, túlszigorunak állítja, a büntetést pedig enyhébbnek iparkodik feltüntetni« s ezzel megteszi az első határozott lépést a meredeken lefelé. A kétség aztán hitelenséggé nő, a hitelenséggel pedig együtt jár a babonás kevélység. Az ember »láncznak érzi az Isten szeliden óvó két karját; szolgaságnak az Istennel való járást és elindul szabadságot keresni, szabadságot a sötétben, nyomorban, börtönben, rablánczok közt, szolgaságban, — a bűnben.« (7. l.) És a mikor összeesküszik »kétely, hitelenség, babona, sötétség, érzéki vágy, lelki fennhéjzás, kevélység«: a gyarló ember elesik, »a bűnt nyomon követi a bánat, a szegyen, a félelem; a bűnös fut, búvik az Isten elől, a ki őt keresi. Szégyenből talán? Nem. Kevélységből, konokságból: ne lássa a szent az én gyalázatomat! A bűnt elkövetni merjük; de vesztett ügyünket Isten elé vinni átaljuk.« Az Ur azonban még a bűnben is fölkeres, kérdőre von, büntet; kimondja ugyan az első átkot, de kegyelme ehez rögtön hozzáfűzi az első ígéretet is, azt a többi mind magába foglaló szent ígéretet, »mit megerősített Isten az özönvizzel, megbizonyított Ábrahám elhívásával, megvilágított a sionbeli király eljövételének megigérésével, beteljesített a Krisztus eljövételével.« Ebben az első ígéretben benne volt a biztatás, hogy a bűn ellen való harczot az ember nem hiában harczolja, mert hiszen »a bűn nekünk csak sarkunkat sebezheti meg, csak az alantjáró, földhöz ragadt sziveken van hatalma«, a bűn kígyója port eszik, »az emberiség szívének szennyjével, szemetjével táplálkozik«; de az »asszonynak magva« fejét sebzí meg a kígyónak, megöli azt s végképp megsemmisíti. A küzdő ember ki van állítva »az elmuló világba, hol öröm és bánat, élet és halál váltakoznak, hogy majd a halálon át térjen vissza az életbe, levetkőzve a terhet, a lánczokat« és az az olajfa levél is, a melyet Noé galambja hoz a bárkába, mikor már elapadtak a vizek, tulajdonképp harczy jel az új emberiség számára, »harczy jel, mert addig nem lesz béke, míg a kígyó feje végképp meg nem törik; de a béke jele is, mert a béke királyának eljövételét hirdeti. Harcz és béke jele, mert csak annak lehet igazi békéje, a ki a bűnnel harczban áll.« (16. l.) Az Ur ígérének beteljesülése felől az első jel ez az olajfa levél, a második jel a pusztában fölémelt kígyó, hogy valakik erre tekintenek, gyógyulást vegyenek. »Az édes szavu csábító kígyó után nyomon járnak a mérges tüzes kígyók. A kígyó elejt, a tüzes kígyó megmar. Te mégy a kígyó után, elköveted a bűnt, hasznot, élvezetet várva tőle s kárt, kint találsz helyette, mert a mint elestél, rögtön ott a tüzes kígyó,

égető, gyötrő, ölő mérget árasztva rád. A bűn büntetése ez. A betegség fájdalma, a csalódás keserősége, a vágy epeztő lángja, a szolgaság megalázó bilincse, a könyv égetése, mind, mind ilyen tüzes kígyó s minden, a mi bánt, nyugtalanít, keserít, fáj, szóval minden, a mit az élet terhének nevezünk. A bűn terhe ez. Azt jelenti az a fölémelt kígyó, hogy a bűn büntetése fájdalom, zsoldja — halál, és ezt az ember semmiképpen el nem kerülheti, de az Isten eltörölheti, fára feszítheti e rettentő következményeket mindazokra nézve, a kik az ő bocsánatát, gyógyítását alázatos hittel elfogadják.« (21. l.)

És az első ígéret szállva nemzedékről-nemzedékre, táplálja a kegyes lelkeket és Ézsaiás nagy lelke, a mikor egy pillantással átczikázik a jövő évek, századok, ezredék titkos homályán és meglátja, hogy »im' vad rohanással ellenség közeleg. A Libanon czédrusai letarolva. A szent város falai romban. Izsai törzse, melyhez az ígéretek köttettek, földig lecsonkolva. Dávid dicső háza, melyből a másik Dávidot, a szabadító királyt várták, bujdosó, szegény. Az emberek egymás ellen támadnak s az emberiség hatalmas előfáját a ronda férgek emésztik és a fának minden ága, levele, virága, még rügye is átkot lehel az egek egére.. jó az erős boszszuálló Isten, völgy betelik, hegy lesülyed tekintete előtt, vaskarja már vagdalja a fa ágait, már a gyökérre tette a fejszét, már villan a fejsze.. És ág sarjad a letarolt, az elveszettnek hitt törzsből« (23. l.): látja a Messiás alakját, a kin az Urnak lelke nyugszik meg; de látja őt úgy is, a mint a mi betegségünket ő hordozza és látja a Messiás országát szent látásban és ennek királyát, a kinek »ragyogó fény árad szelid tekintetéből. Az égre tekint és megújul az ég, eltűnnek a komor felhők, elül a vihar által fölkaavart por, eloszlik a fojtó füstfelleg. A földre lép és megújul a föld: nem vér folyik már, hanem üdítő patakok, nem könyv áztatja a fűszálat, hanem remegő gyöngyharmat. Új ég, szelid, derült; új föld, üde, balzsamot lehelő, gazdag, új világ, a Messiás országa.« (27. l.) Ez az ország pedig ott van, a hol a Messiás.

Mig aztán mint utolsó őrálló és mint közvetlen előhírnök szól Keresztelő János a »tizenkettedik órában«, a mikor »a világ valami titokzatos reménnyel volt tele. Hiába nevettek a gúnyolódók, az öreg Simeon csak azt állta, hogy az ő két vén szeme addig le nem záródik, míg meg nem látja az idvezítőt.« (31. l.) Hirdeti a megtérést, felhív a vízzel való megkeresztelkedésre, hogy aztán vehesse a világ a tűznek és Szent Léleknek kereszttségét. Szava kiáltó szó a pusztában, hiszen »a bűnbánatról, az Isten országáról, a Krisztusról, a lélek igazi javáról, a való boldogságról, a tökéletes bölcseségről szóló szavak a pusztában hangzanak el« mindig. (38. l.) De ő a gúny kaczaja, a kicsinylés lenézése, a félreismertetés sebző bántása között is bizonyosságot tesz az Istennek ama bárányáról, a ki elveszi e világ bűneit. »Aztán? Jánost oda hagyták tanítványai, kik e nyilatkozatot hallották, Jézushoz mentek. S aztán börtönbe vetették Keresztelő Jánost. Lefejezték... Élete vezeklés volt. Ez a próféták élete, vége. És mégis. Boldog meszter, a ki két tanítványát a Krisztushoz vezette.« (40. l.)

A »kiáltó«-nak ítélet hirdető szavára visszhangul az ég felel, Bethlehem felett fényes csillag ragyog, Ef-

rata kicsiny városában ott van a jászol bölcső, a melyből »a menny világossága, dicsősége és boldogsága, az Isten hatalma, bölcsessége, hűsége, szentsége, szeretete árad ki és zeng az angyali ének, hirdetve az Isten dicsőségét, mely a váltság szent munkájában nyilvánult a legfelségesebben, a békességet e földön, a melyet egyedül a szeretet, az Isten adhat meg nagy, drága, szent ajándékképpen és a jóakaratot az emberekhez, hogy az Isten az ember jóakarója, a mivel nagyobb teszi az embert minden királynál és földi nagyságnál.

Ime a »Jézus útja«. Mondjam-e még tovább? Jellemezzem-e még a tartalmat, az előadást?

Egy ember, a ki nem frázisokban, nagy szövegekben dolgozik, hanem a ki előtt igazság, élet és erő a kijelentés; a ki nem erkölcsnemesítő társulatnak nézi csak az egyházat, hanem üdvintézménynek és így nem latitudinárius morált predikál, hanem az Istennek ajándékképpen adott örökéletéről beszél, a mely nagyon a mi Urunk Jézus Krisztusban és a ki előtt a vallás nem csupán az embereket féken tartó és azok jó kormányozhatására alkalmas társadalmi eszköz, hanem egyenesen az üdvösségnek kérdése, a melyre élet vagy halál, üdv vagy kárhozat van feltéve. A kijelentésből táplálkozó erős meggyőződésnek nyilatkozata e beszédek minden szava s éppen azért mély benyomásuk alól lehetetlen kivonni magunkat.

Formailag nem azok a közönséges, chablonszerű magyarázatok, a melyek versről-versre, sokszor szórúlszóra menve exegetálnak; hanem egyszerre kiemelik a felvett szöveg főgondolatát s minden nehézkes bevezetés nélkül mintegy drámai erővel állítanak bele a dolog kellő közepébe, hogy itt csoportosíttassanak az egyes mozzanatok. Mélyen járó pszichológiai indokolás tárja elénk az események, az elbeszélések és az egyének lelkét. Gazdag színezéssel megfestett környezetben, a kornak és eszmevilágnak képében látjuk hiven az alakokat, úgy halljuk azokat beszélni és így lépnek azok közelebb hozzánk a messze múltból élet- és erőteljesen. Micsoda mély lélektani festés pl. mindjárt az első és a második beszédben a bűneset fejtegetése, avagy a pusztában vándorló nép kétségbeesésének rajza a 4-ikben! Hogyan kidomborodik, megelevenül előttünk az Ézsaiás, azután a Keresztelő János kora az 5—8. magyarázatokban és hogyan látjuk az embert a maga ethikai örökös azonosságában, gyarlóságaival és bűneivel, de eltagadhatatlan és kiirthatatlan szent vágyaival, sejtelmeivel és reményeivel! A magyarázatok a maguk tanulságait pedig nem úgy akarják ránk erőszakolni, hanem közvetlenül behelyezvén bennünket a feltárt üdv-életbe, annak kívánnak részeseivé tenni a Krisztus által. És nemcsak az egyes beszédek egységesek, hanem az az egész sorozat is. Egységes a gondolatban, az érzések bensőségében, a hangulat emelkedettségében és a célban. A szerkezetben az átmenetek művészien kerekdedek; a gondolatok láncszemekként fűződnek egymáshoz; sehol semmi hiány. A kedélyvilágnak benső harmóniája a külsőbe is összhangot önt.

Az előadás színes, eleven, választékos és erőteljes. Ugy kezeli szerző a magyar nyelvet, mint legkiválóbb egyházi beszéd-íróink közül is csak kevesen. Jellemző egyéni stílje van, a melyen megérzik ugyan az ó-testamentumi prófétai nyelv tömörsége, ereje, sok helyütt

még a parallelismus membrorum gondolat-, vagy szóismétlése is, de ez áthasonítva és nem negélyzett utánzásban. Párhuzamai és ellentétezései, képei és hasonlatai megkapó szépek és találóak. Pl. milyen szép az első beszédben a próba és a kísértés ellentétezése, vagy az özönvíz s a bűn özöne, az Ararát és a Golgotha között vont parallel a 3-ik beszédben, avagy az az antithesis, a mely a 42. lapon Augustust s a Bethlehembe menő Józsefet és Máriát jellemzi. A szónok rendelkezésére álló registerek minden hangján tud játszani, a nélkül, hogy hatásvadászatból csakugyan csak *játszani* akarna. Neki színfalszagatással kicsikart hatásra nincs szüksége. Az igazságról akar bizonyosságot tenni s az igazság önmagában elég erős fegyver a sziveknek és vesékeknek megoszlására. Megdőbbent, megráz, megindit, magunkba térít: de mindig fölemel és soha kétségben nem hagy. A lelkiismeretnek a legmélyére nyúl le az ige hatalmával s miként Jeremiás mondá: »Gyomlál, ront, veszít, tör«; de mindig »épít és plántál«. A legerősebb kifejezések használatától sem riad vissza, még a gúny és maró sarkasmus hangját sem átallja megsuhogtatni (pl. 37. l.); de gyöngéddé, meleggé, kérővé, esdeklővé válik, mikor az isteni szeretetről s e szeretetnek csodadolgairól kell beszélnie és annak az üdvnek elfogadására akar megnyerni, a melyet az isten készített az övének. E csoda nagy dolgok magasztalásában szinte kifogyhatatlan, mert tudja, hogy csak ebben van igazi és építő erő. Tudja, hogy Keresztelő Jánost is nem annyira itélettartó, mennydörgő beszédeiért hallgatják olyan sokan, hanem azért, mert azt hirdeti, hogy elközelített a mennyeknek országa. (36. l.)

Ez is az igazi igehirdetés titka.

Költői szárnyalást vesz irányba, a mikor a Messiás országáról és annak javairól szól; így a 28. lapon. Ezt a képet csupa fény ragyogja be; holott az előzők olyanok, mint egy sötét ecsetkezelésű rembrandti kép. De a mint e képeken is mindig van egy-egy fényes pont, úgy vet szerző is a Krisztusban való hit izzó napjából egy-egy sugárkévét a maga képeire. A háttér, a való lehet bárminő sivár, sötét; de az előtérben ott áll égi gloriától beragyogva a bethlehemi jászolbölcső s az innen sugárzó fény mindig világosságot, mindig derűt ad és mindig megmutatja a mulandó mögött az örökkévalót. Ugy van meggyőződve, hogy hiszen abban az egy pár sorban, mely a Krisztus születéséről tudósít, benne van az egész világtörténet. »Nem az, a melyik a harczó, hódító királyokról szól, hanem az, a melyik a békesség szabadító királyáról szól. Nem az, a melyik azokról szól, a kik szolgálják által veszik számba alattvalóikat, hogy pénz- és véráldozatot vegyenek tőlük; hanem az, a melyik arról szól, a ki tulajdon Fia által keresi fel személyesen alattvalóit, hogy gazdagságot, véráldozatot ajánljon fel nekik.« (43. l.)

Az, a ki egyszer megértette és megérezte, hogy mekkora gazdagság van az Isten kegyelmében és a Krisztus váltságában: ehez akar szíve egész melegével, esze teljes meggyőződésével, megtermékenyült kedélye egész kincsesházának föltárásával, a figyelmeztetés, a rábeszélés és a sürgetés ékes szólásával vezetni, mert tudja, hogy a ki még nem hallotta ezt a szót: »ne féljete!« nem emberektől, hanem Istentől, annak az élete csupa félelem. »Fél az éj sötétjétől és az Isten világosságától.

Fél, ha távol esik a mennytől; fél, ha a menny angyala eléje áll. Fél az örömtől, hogy elfogy; fél a bánattól, hogy megmarad. Fél a reménytől, hogy megcsalja, fél a remény teljesülésétől, hogy aztán remény nélkül marad. Boldogok, a kik hallották már az angyal szavát: ne féljete! Ez, csak ez a szó oszlatja el a félelmet, melylyel tele van minden szív, tele a világ. Csak ez a szó készíthet helyet a szívben a soha el nem múlt örömeinek.» (47. l.)

A munkát a legmelegebben ajánljuk lelkészársaink és hiveink figyelmébe.

Kenessey Béla.

Országos központi hitelszövetkezet.

Az 1898. évi XXIII. t.-cz. a királyi szentesítéssel ellátva megjelent és tartalmazza a gazdasági és ipari hitelszövetkezetekre vonatkozó törvényt.

Ez az a törvény, melynek érdekében egy lelkes kis csapat már több mint tíz esztendeje agitációt folytat és mely csapat tíz év alatt mintegy 100.000 tagra nőtte ki magát.

A kik erre vonatkozólag számszerű adatokat is birni akarnának, forduljanak hozzám és én posta fordultával megküldöm a szükséges kimutatást.

A törvény értelmében Budapesten a kormány támogatása mellett egy országos intézet alakul, melynek célja Magyarország közgazdasági érdekeinek előmozdítása és a kisbirtokosok s kézművesek hitelének fejlesztése mezőgazdasági és ipari célokra alakult szövetkezetek létesítése és támogatása által.

Hogy a dolog könnyebben menjen, a pénzügyminiszter a magyar állam nevében egymillió korona értékű alapítványt jegyez és ugyancsak a magyar állam részéről három millió koronát helyez a kibocsátandó kötvények külön biztosítéki alapjába az országos központi hitelszövetkezet pénztárába.

Mint hogy azonban ez az alapítványi összeg és biztosítéki alap bár nagy summa, de mégsem elegendő arra, hogy a tervezett központ megalapítható legyen: a pénzügyminiszter fülhívásokat bocsátott ki alapítványi üzletrészek aláírására. Egy alapítvány értéke 1000 korona. Az alapító tagok a központi hitelszövetkezet kötelezettségeiért csak alapítványi üzletrészeik erejéig felelősek, üzletrészeik alapszabályszerű visszafizetését követelhetik és a nyereségből legfőleg 4 százalék évi osztalék kiszolgáltatását igényelhetik.

A központi szövetkezet tiszta nyereségéből 10 százalék a tartalék alapra, 10 százalék a kötvények külön biztosítéki alapjára, a fenmaradó összeg az alapítványi üzletrészek osztalékára és ennek fedezése után a szövetkezeti üzletrészek osztalékára fordítandó.

Az igazgatóság tizenkét tagja közül az alapító tagok — az államkincstárt ide nem értve — négy tagot választanak.

Jegyzéseket elfogadnak: Budapesten a magyar királyi központi állampénztár, a budapesti és zágrábi királyi állampénztárak, végül a királyi adóhivatalok.

A jegyzés alkalmával minden alapítványi üzletrész 20 százaléka, az az 200 korona készpénzben a

jegyzést elfogadó állampénztár, vagy hivatal által kiállítandó elismervény ellenében befizetendő.

Az alapítványi üzletrészek többi részének befizetését az alakuló közgyűlés fogja meghatározni.

Az aláírás a folyó év október havának 15-ével le fog zártni és az alakuló közgyűlés lehetőleg még a folyó év októberében meg fog tartatni.

Ez rövid kivonatokban a pénzügyminiszter felhívásának tartalma.

Hogy milyen célt fog ez elérni, milyen közhasznú eredményeket fog ez felmutatni, azt most még nagy vonásokban is nehéz jelezni.

Csak a külföld példájára Angliára és Németország példájára hivatkozhatunk, hol évenként több száz millió érő vagyont őriz és szerez meg a szegény falusi népnek.

Hazánkban már mintegy 450 községi hitelszövetkezet működik majdnem egy millió polgár javára, több, mint 2½ millió korona vagyonnal, majdnem 100.000 családfőtagja e szövetkezeteknek és ugyanannyi család élvezi azok jótéteményeit.

A papság joga és kötelessége az áldozni tudó egyeseket, testületeket, községeket reábirni arra, hogy az alakulandó központ céljaira üzletrészeket jegyezzenek.

Nem ajándék az, a mit e célra áldoz a jegyező, mert az állam garanciái mellett takarékbetéti kamatokat fog élvezni és mihelyt az alakuló községi hitelszövetkezetek a törvényben tervezett szövetkezeti üzletrészeket befizették, azonnal meg fog indulni az alapítványi összegek alapszabályszerű visszafizetése.

Tehát még csak hosszú időre sem kéri a pénzügyminiszter ez összegeket, csak addig lesz szüksége, a míg a kis emberek megértik, hogy az ők javukra maguk is kis összeget ha áldoznak, csak jólétüket mozdítják elő.

Illő lenne, hogy a magyar állam szép kezdeményezését a társadalom hasonló áldozattal honorálja, hogy az állam segítő kezét a társadalom sok keze támogatassa, hogy mindenki jegyezzen üzletrészt, a ki Magyarországot nagyinak, erősnek és függetlennek akarja látni.

Hogy mindenki belépjen majd egy-egy hitelszövetkezetbe, a ki magát tisztának, jellemesnek, jóvalónak tartja és a ki el akarja érni azt a célt, hogy Magyarországon vallás- és nemzetiségi különbség nélkül a nemzet színe-java egy közös cél érdekében egyesüljön: hogy a vagyoni jólét általánossá tétessék.

Íde jegyzem az erdélyi részekben meglevő községi hitelszövetkezetek névjegyzékét azon kérés mellett, hogy ne sajnálják a lelkészek és tanítók a fáradságot, és valamelyik közelükbe eső szövetkezetet tanulmányozzanak, az ott szerzett tapasztalatokat a néppel közölgék és készítsék elő a nagy munkára, hogy saját ügyeiben saját lábán tudjon járni és hogy egy pár év alatt minden községben megtudja alapítani az országos központi hitelszövetkezetet a községi hitelszövetkezeteket.

Az erdélyi részekben a következő községekben van hitelszövetkezet:

I. Alsó-Fehérmegyében: Kutyfalva, Magyar-Herepe.

II. Besztercze-Naszódmegyében: Magyar-Nemegyé.

III, Brassó-megyében: Zajzon.

IV. Csikmegyében: Csikszereda, Csik-Szent-György, Csik-Szent-Király, Kászon-Altiz.

V Háromszékmegyében: Bereczk, Papolcz, Sepsi-Köröspatak.

VI. Hunyadmegyében: Lozsád.

VII. Kis-Küküllőmegyében: Ádamos, Bonyha, Buzás-Besenyő, Darlacz, Deésfalva, Dicső-Szent-Márton, Dombó, Gógán, Magyar-Sáros, Radnóth, Somogyom, Sövényfalva, Szőkefalva, Vámos-Gálfalva.

VIII. Kolozsmegyében: Bonczhida, Dextrád-Szép-lak, Kis-Fülpös, Mákó, Oláh-Ujfalú.

IX. Maros-Tordamegyében: Abafája, Erdő-Szakál, Felfalu, Felső-Oroszi, Gernyeszeg, Gödemesterháza, Görgény-Libánfalva, Görgény-Szent-Imre, Görgény-Üvegcsür, Havad, Hétkükk, Körtekapu, Magyaró, Magyarós, Magyar-Fülpös, Magyar-Péterlaka, Makfalva, Maros-Szent-György, Mező-Csávás, Mező-Madaras, Mező-Panit, Mező-Sámsond, Nagy-Adorján, Nyárad-Gálfalva, Nyárad-Szent-László, Nyárad-Szereda, Oláh-Telek, Póka, Póka-Keresztur, Radnóthfája, Rigmány, Sáromberke, Sárpatok, Szováta, Udvarfalva, Vajda-Szent-Ivány.

X Nagy-Küküllőmegyében Kóbor, Ürmös.

XI. Szolnok-Dobokamegyében: Bálványos-Váralja, Buza, Csicsó-Keresztur, Domokos, Felőr, Ispánmező, Kaczkó, Magyar-Lápos, Meleg-Földvár, Retteg.

XII. Torda-Aranyosmegyében: Csegez, Mező-Ge-rebenes, Mező-Kapus, Mező-Szengyel, Sinfalva, Torda-Szent-László, Toroczkó-Szent György, Várfalva.

XIII. Udvarhelymegyében: Alsó-Siménfalva, Alsó-Sófalu, Bágy, Bögöz, Derzs, Ége, Etéd, Felső-Rákos, Korond, Lokod, Lövete, Magyar-Dálya, Matisfalva, Nagy-Solymos, Oláhfalu, Parajd, Petek, Székely-Keresztur, Székely-Udvarhely, Szent-Ábrahám.

Dr. Gidófalvy István
főgondnok.

Igazgató-tanácsunk üléséből.

Kolozsvárt, 1898. aug. 12.

Elnökölt: Dr. Vályi Gábor elnökhelyettes aa. Jelen voltak: Dr. Bartók György egyházkerületi főjegyző; Bartha Lajos, Parádi Kálmán, Deési Gyula, Becsek Lajos és Kenessey Béla igazgató-tanácsosok és dr. Kádár János s-titkár, mint jegyző.

Az időközben elnökieleg elintézett ügyekben tett intézkedések jóváhagyó tudomásul vétele után a tárgysoron levő alábbi ügyek nyertek elintézést.

A népoktatási statisztika adatainak összegyűjtése és földolgozása tárgyában kiadott miniszteri utasítást Ig-tanácsunk elfogadván, az összes iskolaszékek elnökségeit utasította az adatoknak ily értelemben leendő összeállítására, megküldvén a keblileg sokszorosított utasítás egy-egy példányát mindenik egyházközségnek alkalmazkodás végett.

A zilahi kollégium előjáróságának amaz intézkedése, mely szerint az üresen álló magyar-német nyelv és irodalmi tanszékre a kihirdetett pályázat eredményében Kovács Ferencz debreczeni helyettes tanárt választotta meg az 1898—99. tanévre ideiglenes helyettes minőségben, — jóváhagyó tudomásul vétetett.

Kolozsvármegye közigazgatási bizottsága a botházi ref. tanító ellen botrányos életmód és kötelesség mulasztás miatt panaszt emelvén, nevezett ellen a fegyelmi eljárás elrendeltetett s az illetékes esperes fölhivatott, hogy az esetleg kitűzendő tárgyalás idejéről a közigazgatási bizottságot értesítse.

A mezőkapusi állami iskolában végzendő hitoktatás hiányossága miatt panasz tétetvén, mezőbodoni lelkész aa. utasított a vallástanításnak személyesen leendő végzésére s ily alkalomkor az egyházban leendő templomozásra s egyuttal figyelmeztetett, hogy azon eljárása, mely szerint a hitoktatással az ottani tanítót bizta meg, törvénytelen s ezért fenn nem állhat.

A magyar-köblösi, magyar-borzási és ilosvai egyházközségek indokolt kérésére 10—10 darab énekes könyvet küldött Ig-tanácsunk a nevezett egyházaknak iskolai és templomi használatra.

Bihari István nagy-enyedi gyakorló iskolai tanító aa. kérésére az 1893. évi XXVI. t-cz. alapján öt megillető 50 frt első ötödéves korpótlék összeg folyó évi szeptember hó elsőjétől kezdődőleg, kiutaltatott.

A nagy-enyedi kollégium által tervbe vett szükségsekek építési terve jóváhagyatván, az építkezés keresztülvitele 1800 frt átalány-összegben engedélyeztetett

Feszti Gyula budapesti megbizottunk és főbérnök kérdésére Ig-tanácsunk elhatározta, hogy a Meduna-örökösökkel szemben felvett kártérítési pörtől csak az esetben áll el, ha abból egyházkerületünkre semmiféle teher sem hárul, miért is a kérdéses perköltséget sem vállalja el.

Ferenczy Árpád házgondnok aa. előterjesztésére a külmagyar-utczai 7. számú háznál bérbeadott három lakás bérszerződése megerősítést nyer.

Nagy Sándor braillai missionárius ellen odavaló több hívünk súlyos panaszt emelt a vallás- és közoktatásügyi miniszter urnál, ki is e panaszt Ig-tanácsunkhoz küldötte le a vizsgálat megejtése végett s annak eredményéről jelentéstétel elvárása mellett. Minthogy azonban főt. püspök urhoz korábban beadott hasonló panasz már beküldetett az illetékes espereshez jelentéstétel czéljából: Ig-tanácsunk ez alkalommal csak az esperesi jelentés fölküldését sürgette meg s ahhoz képest fogja a további intézkedéseit megtenni.

A bere-kereszturi elaggott lelkész aa. nyugdíjazása alkalmából kérdés merült fel az iránt, hogy vajjon az így megüresedett papi állásnak betöltése esetén a szolgálatba lépő új lelkész, vagy a nyugdíjazott pap veszti-e el az özvegy-árvai kegyjavadalamhoz való jogosultságát? Miután konventi határozat értelmében egy állomás után csak is egy jogosult tagja lehet az országos özvegy-árva gyámintézetnek, Ig-tanácsunk sem egyik, sem másik lelkésze jogosultságának elejtését nem tartván méltányosnak: utasította az illetékes esperest, hogy tegyen kérdést a gyámintézet végrehajtó bizottságához az iránt, hogy a teljes papi fizetés után számított díjajknak mindkét lelkész által leendő fizetése esetén sem ismertetik el a nyugalmazott és fungens lelkész együttes jogosultsága? A gyámintézeti végrehajtó bizottság válaszában megérkezéig pedig az állomás betöltésének kérdését függőben tartani rendelte.

Lukács Vilmos budapesti lakos a Szeretetház sorsjegyeinek budapesti főelárusítói jogát megszerezni óhajtván, ez iránt ajánlatot nyújtott be Ig.-tanácsunkhoz. Nevezett ajánlatának elvi elfogadása mellett utasított a sorsolási bizottság, hogy vele a tárgyalásokat kezdje meg s kellő garanciák mellett esetleg szerződésre is lépjen.

Ezek után számvevő aa. tett előterjesztést 100,000 frt névértékű Erdélyi jelzálogbank-záloglevélnek eladása iránt oly célból, hogy a befolyó vételárból a Magyar Takarékpénztáraknál fennálló s az átruházott kölcsönök visszafizetéséből eredő folyó számlabeli tartozásunk kifizethető legyen. Dr. Bartók György főjegyző aa. e kérdést előzetesen a hetes bizottság elé terjeszteni javasolta, míg ellenben Parádi Kálmán ig.-tanácsos aa. oly nagy gyűlésen kívánta ez ügyet tárgyaltatni, melyen az egyházkerületi főgondnokok is jelen lesznek. Ez utóbbi javaslat elfogadásával e kérdés megoldása a következő nagygyűlés tárgysorozatába vétett föl.

A magyar-nagy-sombori, szinyei és ormányi szegény egyházközségek részére a hivatalos lapnak ingyen való megküldése elrendeltetett.

Marosvásárhelyi kollégiumunk előterjesztésére megengedte Ig.-tanácsunk, hogy a nyárad-szent-imrei egyházközség 21 frtos alapítványi ígétét az egyházközség szegénysége miatt számadásaiból törölhesse.

Válaszúti egyházközségünk indokolt kérésére megengedett, hogy a felekezeti iskola megszünte folytán rendelkezésre került tőkéit a halaszthatatlan templomépítés céljaira fölhasználhassa.

Egy időközben megüresedett Dániel-alapítványi kegydíjas helyre özv. Lőrincz Ferenczné keresetkép-telen kántortanítóné vétetett föl.

Karácsony István székely-kereszturi lelkész aa. részére az ottani unitárius gimnasiunban hosszú időn át díjtalanul végzett hitoktatás ez évi honorálására 50 frtot utalt ki Ig.-tanácsunk a jövő évi államsegély terhére.

A torda-turi körlelkészség helyesbitve kiállított díjleveleit Ig.-tanácsunk a szokott fenntartással megerősítette, de figyelmeztette egyuttal az egyházközséget, hogy a kongrua-ügyben kiállítandó fizetés-kimutatót a folyó év elején érvényben állott régi díjlevél alapján kell elkészítenie s legfennebb csak reklamáció útján érvényesítheti az új és helyes díjlevél adatait.

Végül még néhány apróbb ügy elintézése után a közalap tulajdonát képező kővári telepi és külmonostor-utcai bérházak megvételére nézve beérkezett ajánlatokat vette Ig.-tanácsunk tárgyalás alá s az előbbinek 6000 frton, az utóbbinak pedig 4000 frton leendő eladását engedélyezte.

Ezek után a gyűlés a tárgysorozat kimerítésével bezárattott.

r. s.

Különfélék rovata.

Főtiszt. Szász Domokos püspök úr Borszék-füredről haza érkezett.

Honter (Grass)-ünnepély Brassóban. Honternek — a nagy szász reformátornak — szobrát e hónap 21-én óriási közönség részvétele mellett, fényes

ünnepélyességgel leplezték le Brassóban. Az ünnepély reggeli 7 órakor kezdődött, midőn a különböző szász egyesületek és testületek, valamint a tanuló-ifjúság harangok zugása közben magyar nemzeti és a város színeit viselő zászlókkal vonultak az ünnepély helyére, az u. n. fekete templom főbejárata elé. Az ünnepélyen megjelentek: Maurer Mihály főispán diszmagyarban, a törvényhatóság, az összes felekezetek, a törvényszék és az összes brassói állami iskolák képviselői, továbbá a magyarok és oláhok közül is nagyon sokan. Németországból mintegy 20 vendég érkezett, köztük Virchow dr. berlini egyetemi tanár és mások. Az ünnepély színtere egyenlő arányban volt diszítve az állam és város színeivel. A közönség alkalmi egyházi éneke után az erdélyrészi szász dalárszövetség Honter-hymnusa következett, mire Schnell Károly kir. közjegyző a szoborbizottság nevében elmondta a szobor történetét, szép és tapintatos beszéd kíséretében átadta azt az egyházközség tulajdonába. Beszéde után felhangzott a templomban levő tanuló-ifjúság karának éneke és ezalatt a szobor leple lehult. A bronzból készült és nagyon jól sikerült szobor a főbejárat jobb oldalán áll, magassága 2,5, alapzata pedig 2,6, meter és 22000 frtba került. Készítője Harro Magnusson berlini szobrász. Állóhelyzetben ábrázolja Hontert, háttal a templomnak, arccal az általa alapított iskolának fordulva, a mint jobbával ez irányban mutat. Baljában nyitott könyvet tart, melynek egyik lapján csaknem symboli tekintélyre emelkedett művének címe: »Reformationsbüchlein« (Vallástisztítási könyvecske), a másikon a szintén általa írt »Schulordnung« (Iskolai rendtartás) mű címe olvasható. A talapzaton elől ez a felírás van: „Honterus 1498—1549. Errichtet 1898. aus freien Gaben von Volks- und Glaubensgenossen“. A talapzat tulsó oldalán pedig ez: Dem Licht vom Himmel brach er neue Bahnen, Sein Speer und Schild war das gedruckte wort“. Jobbról egy relief Hontert ábrázolja, a mint egy betegnek urvacsorát oszt, balról egy másik relief nyomdáját mutatja. Obert Ferencz brassói lelkész, Herfurth Ferencz esperes és Gross J. Cyula iskolaigazgató beszédei után Böhm Károly dr. kolozsvári egyetemi tanár, mint a Magy. Tud. Akadémia küldöttje magyar nyelven méltatta Honter működését. Majd a polgármester-helyettes a város oltalmába vette a szobrot s végül Müller Frigyes püspök imája és a közönség éneke zárta be az ünnepély ezen részét. Örömmel konstatáljuk, hogy az ünnepély minden részében nagyon szépen sikerült és annak egész rendezése, valamint az elhangzott beszédek tartalma sem hagytak fenn kívánni valót.

Gyászhir. H-bodoni öreg paptársunk, Kiss Pál 50 évi hű szolgálat után meghalt. Ez egyszerű emberben volt valami keresetlen és eltagadhatatlan méltóság; ez öreg puritánból bizonyos szilárdság mellett sem hiányzott a bizalmat keltő előkelőség. Roskadozó szűk hajlékban lakott, de egyházának díszes iskolát emelt. Néhány hét előtt értékes könyvtárát a theol. könyvtárának adományozta. Sokat tudott, sokat fáradott, küzdött, szenvedett, csak az elismerésből jutott kevés rész neki. Temetése e hónap 20-án volt. Koporsója felett a templomban imát Molnár Albert theol. tanár, lapunk szerkesztője, tartalmas gyászbeszédet pedig Gönczi János lelkész mondott és a sirnál gondolatok

Folytatása a félv mellékleten.

ban bővölködő bucsuztatót Magyar Dániel lelkész. Legyen nyugalma csendes és emléke áldott!

Nyilvános köszönet. Dr. Fenyvesi Soma m. vásárhelyi ügyvéd és Eördögh János körjegyző urak a görgényi szt.-imrei toronyalap javára f. hónap 14-én G.-Sóakna-fürdőn szépen sikerült tánczestélyt rendeztek, melynek tiszta jövedelme 27 frt. Az estély sikeréhez hozzájárultak: Stupjár Sámuel aljárásbíró, Papp Sándor ügyvéd, Gellner Frigyes, Berger Ignác és mások, kiknek egyházközségem nevében e helyen is hálás köszönetet mondok. Görgény-Szt.-Imrén, 1898. aug. 15-én. *Szekely Ferencz* ev. ref. pap.

Nyilvános köszönet Nagyságos Fejérvári Károly országgyűlési képviselő úr, egyházmegyei főgondnok a szász máthéi egyházzal szemben is egy újabb jelét adta már annyira ismert áldozatkésztségének. Ugyanis egyházközségemnek 100 frtot adományozott a még 1896. évben megkezdett, de az egyház szegénysége miatt félben maradt papiház építésére. Ezen kegyes adományáért igen kedves kötelességet teljesíték, midőn egy a magam, valamint egyházközségem nevében hálás köszönetet mondok. Szász-Máthén, 1898. aug. 19-én. Solymossy Miklós, ev. ref. pap.

Meghívó. A küküllői ev. ref. egyházmegye folyó évi aug. 29 én D.-Szt.-Mártonban az egyházmegye tanácskozó termében d. e. 9 órakor tartandó általános papi értekezletére ennek illetékes tagjait és az érdeklődőket tisztelettel van szerencsém meghívni. Ezen papi értekezleti gyűlés főbb tárgyai: 1. Elnöki megnyitó. 2. Az egyházi adózás viszonyaira vonatkozó Jelenlétünk kitöltése és a lelkészi jövedelmekről kimutatás mikénti elkészítése feletti tanácskozás és megállapodás. 3. A fiókkörök időközi működéséről jelentéstételek a jegyzők által. 4. Indítványok. Az értekezlet isteni tisztelettel veszi kezdetét. V.-Gálfalván, 1898. aug. 16 án. Kovács Elek ev. ref. pap, értekezleti elnök.

A Gusztáv Adolf-egyesület központi bizottsága Lipcsében elhatározta, hogy Jeruzsálemben az ottani német evang. templomnak októberben történő felavatása alkalmából papi és tanítói lakást, továbbá iskolát épít. E végből az összes fő-, fiók- és nőegyleteket felszólította, hogy a cél megvalósítása érdekében adakozzanak s adományaikat lehetőleg szept. 1-ig a központi bizottság címére küldjék be. A lipcsei főegylet egymagára 1000 márkot ajánlott fel. Innen is látszik, hogy a német protestánsok a protestánsizmus terjesztésére minden életképes alkalmat megragadnak.

Elmaradt közgyűlés. A tiszántuli ev. ref. középiskolai tanáregyesületnek közgyűlése, mely f. hónap 26—27. napjain Kisujszálláson lett volna megtartandó, mint értesülünk, hirtelen fölmerült akadályok miatt bizonytalan időre elmarad. (L. lapunk 31. számát.)

»Tájékoztató és új tervezet a magyarországi ev. ref. papi árvák kolozsvári szeretet-háza ügyében. Ily czímen a »Prot. Egyház és Iskolai Lap« 33 ik (aug. 14.) száma Szóts Sándor dévai paptársunk tollából egy terjedelmes cikket közöl, melynek tárgyilagosságát, — letudva némely, úgy látszik subjectív érzelmekre visszavezethető kisebb részleteit és az azokat zamatossabbá tenni törekvő kifejezéseket — továbbá nemes intencióját elismerjük és az ügy érdekében szükségesnek tartjuk. Ezuttal nem akarunk e cikkel bővebben foglalkozni, egy pár megjegyzést azonban nem mulaszthatunk el. Ott, hol szerző bizonyos »semmittevésről összekötött méltóságos állás« creálásáról beszél, feltételezi, hogy akadna olyan semmitvésre hajlandó, méltóságosan creált ember, ki az ilyen állást elfogadná. Legyen szabad figyelmébe ajánlanunk, hogy lelkiismerete másnak is van és hogy kár olyan valaki felett most mondani ítéletet, a kinek működése esetleg csak a jövőben lesz nyilvánvaló. K. L. »valóban szakszerű bírálatát« — melyre hivatkozik jól ismerjük, de annyira előtérbe mosolyog benne a szakszerű

nagyság, hogy mi parányi emberek ámulva kérjük: Ugyan hol is késett eddig az éji homályban és ugyan ki hívhatta elő? Csak még egyet. Ha igaz ez a szállóige: »Le style c'est l'homme, való igaz, hogy Buffon értelmezésében igaz.

Királynapok. Aug. hónap 18. és 20. napja magyar nemzeti ünnep, — tudjuk, de hogy miért kell hozzá annyi mise, annyi tömjénfüst, annyi gyertyafény és járuléka? — nem értjük és a mig nem értjük, az a két nap bajosan lesz igazában nemzeti ünnep! Avagy csakugyan Regnum Marianum a mi kedves Hungáriánk? Mi úgy véljük, nem ártana ezt a kérdést kissé szellőztetnünk, hogy protestáns anyaszentegyházunknak a nemzeti ünnepeknél méltó helyet biztosítsunk.

Kolozsvári esuda. Jámbor olvasó, ha netalán útnak Kolozsvarra vezetne, látogasd meg a piaristák templomát, mert hidd el, ha tudod, hogy fáradságod nem maradand jutalom nélkül. A főoltáron látni fogsz ugyanis egy Mária-képet karján a kis Jézussal. E kép története — *mint hiteles és teljesen megbízható forrásból merítjük* (?) — következő: 1681-ben egy Lukács nevű iklódi gör. kath. pápa pingálta, kitől Kopcsa János, egy ivadékaiban most is élő oláh ember vásárolta meg és Mikola gör. kath. község Sz.-Miklósról nevezett templomának ajándékozta. A képet már jó régen gyakran és tömegesen keresték fel a környék kegyes lakosai. Az 1699-ik évben Mikola községben valami Hohenzollern lovasok feküdtek, kik a mondott év hójtelő hónapjának 15. napján kíváncsiságból a képet megszemléltek és ime úgy tapasztalták, *először* ők tapasztalták, hogy a *szent kép sír*. E csuda körülbelül két évvel történt a győri Mária-kép *vérral verítékeztetése* után és 26 napon keresztül hójtmás hónapjának 12-ig tartott. Miután Kornis Zsigmond gróf, Erdély későbbi kormányzója a képet tüzetesen megvizsgáltatta és meggyőződött, hogy itt csak *csudáról* lehet szó: tisztelete jelül sz. benedeki kastélyában állíttatta fel, honnan a kép később ismét Mikolára, majd a kolozsvári jezsuiták gondozása alá került, kik először a kolozsmonostori, azután a kolozsvári farkas-utcza, végül a piaristák temploma felépülésével ebben helyezték el, tiszteletére pedig aug. 14—16. napjain megtartandó búcsu rendeltetett el. Ennyi röviden a kép története, de ennyi bőségesen elég is, minélfogva további kommentárt nem fűzünk hozzá.

Bajorország területén a múlt évi tanügyi jelentés összesen 7291 iskolát mutat fel, melyből 5139 (70 5%) róm. kath., 1919 (26 3%) protestáns, 144 (2%) simultán (közös iskola) és 89 (1 2%) zsidó. A tanulók száma 822,165 volt, melyből 586,663 (71 36%) róm. kath., 229,348 (27 89%) protestáns, 706 (0 09%) más felekezeti és 5443 (0 66%) zsidó. Megjegyezzük, hogy Bajorországban a protestantizmus évről-évre nagyobb tért hódít.

Az amerikai bibliatársaságnak múlt évi 82. jelentése szerint 288,366 dollár bevétele volt. Bel- és külföldön összesen 1,362,273 példányt adott el, ebből 970-et vakoknak. A társaság fennállása óta a föld különböző országaiban mintegy 64,581,613 bibliát terjesztett el.

A »Leipz. Missbl.« idei 16 száma írja: Az angol kormány Indiában az iskolaügyet már negyven év óta valóságilag neutralis alapon vezeti, mert az oktatásnál a vallás és erkölcs teljesen háttérbe szorult, jelentősége nincs. És mi az eredmény? Figyelemreméltó e tekintetben dr. Martinnak, a bengáliai iskolák főfelügyelőjének következő vallomása: „Ha valaki Indiában a jelenlegi hangulatot szorosán vizsgálja, mint végkövetkezményt, azt az igazságot vonhatja le, hogy a valóságilag neutralis alapon üztött oktatás a kormány iskoláiban az ifjuságra hatásában sokkal inkább romboló, mint építő. Ebből kifolyólag többen a vallásos oktatás egy módjának bevezetését ajánlották, mely nem kedvez külön egy vallásnak sem, hanem az általános igazságokat egy főtétel alatt tömöríti, hogy van egy mindenható Lény, ki gondolatainkra és cselekedeteinkre vigyáz és azo-

kat igazgatja stb.“ Tehát az iskoláztatás hiányát első helyen ismerték be, de a felajánlott gyógyító szer sem lenne képes a baj orvoslására Egészen másként ítél saját tapasztalatai után egy madrasi pogány tanár, a ki hittérítő iskolában neveltetvén, így nyilatkozik: »Miközben a hittérítő növendéke ifju, izzó lelke előtt saját hitét mutatja fel, oly nagy szolgálatot tesz annak, hogy értéke megbecsülhetetlen. Biztosíthatok mindenkit, hogy az áldás, mely Jézus életéből és tanításából sugárzott reám, olyan áldás, melyet meggyőződéseim szerint más vallásalapítótól nyerni nem lehet.« Hogy mi lenne a helyes oktatási módszer, e nyilatkozat után könnyen el lehet dönteni.

Jeruzsálemben a belpoklosság gyógyítására alapított asylum 1897-ben 29 személyt ápolt, hárommal többet, mint 1896-ban, melyből 17 férfi és 12 nő volt. A botegek nagy része Mohammed követőihez tartozott.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület theol. fakultásának 1897—8. isk. évi értesítője. A tanév lélekiemelő ünnep keretében 1897. szept. 12-én nyitott meg, miután az előző napokon a beiratások megtörténtek s a theol. alap- és lelkészképesítő vizsgák, valamint a javító és pótszigorlatok megtartottak. Felvételért folyamodott 37 theologus, 59 bölcsész- és 1 joghallgató. Tényleg beiratkozott 35 theologus, 45 bölcsészethallgató, együtt 80 ifju, melyből az évvégi létszám 32 theologus és 42 bölcsészethallgató. A mi az internátusi ifjak ellátását illeti, a theologusok nemcsak ingyenes bennlakást és convictust élveztek, hanem közülök 15-ön 100—100 frt ösztöndíjban részesültek, 1 pedig 90 frtot kapott azon összegből, melyet a nagy-enyedi Bethlen-kollegium előjárósága utalványozott ki az 1897. évi egyházkerületi közgyűlés 25. jzkvi sz. a. hozott határozata alapján. A bölcsészethallgatókra nézve pedig megnyitott az a 18 ingyenes hely, melyet évi 6000 frttal a vall. és közoktatásügyi kormány alapított az intézetnél, e mellett az év kezdetén 19-en 100 és 11-en 150 frt kedvezményes díjjal vétettek fel. Az ifjúság szellemi előmenetele megnyugtató és szép reményekre jogosító, a mely mellett a szigorlatok és az ifjúsági egyletek működésének eredményei tesznek bizonyosságot. Pálya- és szorgalomdíjakban kiosztott összesen 325 frt. Az ifjúsági önképzőkör Nagy Károly felügyelő tanár vezetése alatt 1897. szept. 22-én alakult meg. A kör részére évközben Hory Béla árvaszéki elnök, intézeti második algondnok 125, Szász Domokos püspök pedig 100 frtos alapítványt tett. Az intézetet fájdalmas veszteség is érte. Fügondnoka, Gyarmathy Miklós nyug. alispán, a vidéki színészeti orsz. felügyelője stb. 1897. márcz. 2-án meghalt. Helyére az idei egyházkerületi közgyűlés által dr. Vályi Gábor egyetemi tanár, igazg.-tanács elnökhelyettes választott meg; első algondnokká dr. Szádeczky Lajos egyetemi tanár, második algondnokká Hory Béla árvaszéki elnök lett. Megemlítendő, hogy a Magyar Prot. Irod. Társaság folyó évi gyűléseit május 31-én és június 1-én az intézet falai közt tartotta meg. A könyvtár állománya 7565 mű 11901 kötetben, mely számba nincs felvéve a duplum-könyvtár 650 műve 1500 kötetben. Az évi gyarapodás ajándékozás és vétel útján jelentékeny: 299 mű 461 kötetben, melyhez a budapesti tudományegyetem könyvtára által felajánlott, de még át nem vett másodpéldányok járulnak. A könyvtár berendezése év folyamán teljesen kiegészített, a mennyiben az eddigi szakczimtárak lemásolásával a főczimtár is elkészített és így a könyvtárnak egy fő- és egy szak-betűrendes lapczimtára van. A rendezést Pokoly József theol. tanár, könyvtáros vitte keresztül. A konvictusi ellátás házi kezelés alatt állott. Az anyag bevásárlására és a főzésre egy női bizottság ügyelt fel, hetenként 2—2 tagja által gyakorolva az ellenőrzést. A convictusi számadás végén 17536 frt 64 kr bevétel és 15267 frt 11 kr. kiadás van feltüntetve, tehát az egyenleg 2269 frt 53 kr. Füzerneműn, liszten s más élelmi czikken kívül elfogyasztott 21335 adag (egy adag 20 deka) kenyér, 3090·2 kilogr. marhahus, 2442·8 kilogr. borjúhús, 1249 kilogr. sertéshús, 675·1 kilogr. zsir, és 7574 liter tej. — Az értesítő elején Kenessey Béla theol. igazg.-tanár »A theologia: — tudomány« cz. minden tekin-

telben nagybecsű évmegnyitó értekezése olvasható. Értekezését így végzi: csuk annyit említek még, hogy a theológiának is, mint minden egyéb tudománynak csak akkor van az életre hatása, ha magával az élettel folytonosan contactusban, élő közösségben marad; ha abból nő ki és arra hat vissza s nem szürke elméletekben barangol. Mi theologusok tudjuk, érezzük, tapasztaljuk, előttünk a világ minden tényénél bizonyosabb tény, hogy »Úram, te teremtetted magadnak és a mi lelkünk nyughatatlankodik, a mig benned meg nem nyugszik« (Tertullian: Tu fecisti nos ad te et inquietum est cor nostrum donec requiescat in te) és hogy »az, a mit az Isten felől tudhatnak az emberek, nyilván nagyon ő bennök, mert az Isten megjelentette ő nekik.« (Róm. I. 19) Mi ezekkel a tényekkel dolgozunk; az emberiségnek, az életnek legfelségesebb tényeivel, a melyekből egy világnézet alakul s e világnézetben megvan az összhang, a békesség és az állandóság, mert a »Krisztus tegnap és ma ugyanaz és mindörökké ugyanazon léssen!«

Az olaszországi kormány a róm. kath. egyesületeket és lapokat közelebbről megrendszabályozta, mert kétségtelen bizonyítékai vannak, hogy ezek Milánóban és más városokban ismeretes, véres lefolyású mozgalmakat nagyon is élesztettek Természetesen a pápa is kiadta legújabb (aug. 5-én) encziklikáját, melyben foglalkozik az egyesületek előállításával, szükséges voltával, hogy azoknak czélja vallási, erkölcsi, szociális és más tekintetben egészen világos. Azok a rendszabályok — írja a pápa megsértik a méltányosság és törvény követelményeit és sértik különösen a pápát, ki ama békeszerető egyesületeket megáldotta. Önkény és erőszak kifolyásainak minősíti a tett intézkedéseket, melyek a pápaság helyzetét hovatovább kínosabbá és nehezebbé teszik, midőn működését vallási és szociális téren megbénítják. — Szegény pápa!

Hivatalos rész.

2357—1598.

KÖRRENDELET ÉS UTASÍTÁS.

Valamennyi erdélyrészi ev. reform. népiskola és óvóintézet iskolaszéki lelkész-elnökének, igazgatójának, illetőleg tanítójának és óvónőjének.

Az 1897. évi XXXV. t.-cz. 5. §-ából kifolyólag a statisztikai hivatal által a kormány hozzájárulása mellett szerkesztendő és a népoktatás állapotát is felölelő évkönyvek összeállítása czéljából a népoktatási statisztika úgy az óvo- és tan-kötelesek összeírása, nyilvántartása és ellenőrzése, valamint az óvo- és tan-kötelezettség végrehajtásának nyilvántartása és ellenőrzése, továbbá az iskolai rendtartásnak s az iskolai statisztikai adat-szolgáltatásnak és adat-gyűjtésnek módjai egymással teljesen összhangba hozandók és egészben megújítandók lévén, egyrészt azért, hogy az adatok egészen megbízható módon és akkép gyűjthetők legyenek, hogy azok szakszerű földolgozás mellett a népoktatásnak minden tekintetben hű képét adják; másrészt azért, hogy a munkálatok a kir. tanfelügyelők megkimélésével a központi statisztikai hivatalnak szakszerű ügykörébe utaltassanak: a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr f. évi 2365. eln.szám alatt kelt körrendelettel hatóságunkat is fölkérte, hogy e nagyjelentőségű reformmunkálat első legfontosabb és alapvető intézkedésének va-

lóra váltásában reform. felekezeti óvó- és tan-köteleseink összeírására nézve és az ezt szabályozó utasítás végrehajtásában már az 1898—99. iskolai éven kezdve tegyük meg a kellett intézkedéseket.

Ehez képest felhívjuk és utasítjuk Czimeket, hogy a gondjaikra bizott népoktatási intézetekben f. évi szeptemberhó elejétől kezdve az alább megnevezett rendtartási nyomtatványokat és rovatos statisztikai iveket használják a következő utasítás szigorú megtartása mellett.

U t a s í t á s.

A népoktatási intézetek részéről vezetendő rendtartás és az általuk szolgáltatandó statisztika tárgyában.

1. §.

Reform. népoktatási intézeteink (u. m. kisdédóvók, menedékházak, elemi, felső nép- és polgári iskolák) az $\frac{1}{1}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, illetőleg $\frac{1}{4}$. mintájú fölvételi naplót s a $\frac{1}{1}$. mintájú mulasztási, illetőleg, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$. és $\frac{1}{4}$ mintájú előmeneteli és mulasztási naplót kötelesek vezetni.

2. §.

A fölvételi napló az iskolába (óvóba vagy menedékházba) való beiratkozás alkalmával állítandó ki s abban a fölvett növendékek jelentkezésük sorrendje szerint iratnak be.

A mulasztási, illetőleg előmeneteli és mulasztási napló, mely a felvételi naplóba jegyzett adatok átírása folytán egyszersmind anyakönyv gyanánt is szolgál, osztályok szerint (kisdédóvókban és menedékházakban csoportok szerint) szerkesztendő.

3. §.

Hogy a fölvételi és mulasztási, illetőleg előmeneteli és mulasztási naplók között összefüggés legyen, a fölvételi napló megfelelő rovatában a növendéknek a mulasztása, illetőleg előmeneteli és mulasztási naplóban kapott sorszáma mindenkor pontosan feltüntetendő; a mulasztási (előmeneteli és mulasztási) naplóban viszont a növendék fölvételi időpontjának és fölvételi folyószámának kitüntetésére kell gondot fordítani.

4. §.

Az előmeneteli és mulasztási naplónak a tanuló-növendék előmenetelének, szorgalmának és magaviseletének följegyzésére szolgáló része az egész évi állapot és eredmény mérlegelésével a tanév végén töltendő ki. Ugyancsak a tanév végén kell kitölteni a nem magyar anyanyelvű és a tanév elején,

illetőleg, a fölvétel alkalmával, magyarul beszélni nem tudó tanuló növendékek ivén a magyar beszédben tett előmenetelre vonatkozó rovatot, ($\frac{1}{1}$. 12. rovat, $\frac{1}{2}$. 12. rovat és $\frac{1}{3}$. 14. rovat); magától értetődik, hogy ez a rovat csak abban az esetben marad üresen ha a tanuló növendék évközben elköltözik, ha meghal, vagy ha más osztályba lép át.

5. §.

A mulasztások jelzése a mulasztási napló megfelelő részében a hónap és nap, illetőleg, a napszak koczkájába húzott függőleges vonással történik, mely, ha a mulasztás igazoltatik, vízszintes vonással huzatik át. Ezen az alapon készitendő a tanév végén az igazolt és nem igazolt mulasztások számáról az összesítés. Felső nép- és polgári iskoláknál a mulasztásjelzésére szolgáló koczkákban a mulasztott órák száma is kitüntetendő s úgy az igazolt, mint a nem igazolt mulasztások összesítése nem napszakok, hanem tanórák szerint számítandó.

6. §.

Mind a felvételi, mind a mulasztási (előmeneteli és mulasztási) napló kötve vagy tartós borítékba fűzve, kerettel és aláírással el látva az iskola (óvoda) irattárában meg őrzendő.

7. §.

Az iskolai bizonyítványok az előmeneteli és mulasztási napló adatai alapján állítatnak ki.

8. §.

Az iskola (óvoda) általános viszonyairól, a tanulókról (óvodásokról), az iskola (óvoda) bevételeiről és kiadásairól, a tanító-személyzetről és az iskolai (óvodai) épületről évenként statisztikai kimutatás készitendő, melynek szerkesztési módja és közvetlenül az iskolai helyi hatóságok útján való begyűjtése iránt az 1897: XXXV. t. cz. alapján a m. kir. központi statisztikai hivatal intézkedik.

9. §.

A m. kir. központi statisztikai hivatal az iskolai, illetőleg óvó-intézeti statisztika ügyében az iskolai, illetőleg, óvóintézeti helyi hatóságokkal rendszerint közvetlenül, a kir. tanfelügyelőségek megterhelése nélkül, érintkezik. A kir. tanfelügyelő közreműködése valamely statisztikai adatgyűjtésnél csak akkor vétetik igénybe, ha az mellőzhetetlenül szükségesnek mutatkozik.

De a kir. tanfelügyelőségek évenként április havában közlik a m. kir. központi statisztikai hivatallal a kerületekben lévő népoktatási intézetek pontos és kimerítő jegyzékét, egyúttal külön sorozatban közlik a

tanév elején még működésben volt, de április hónapig megszűnt intézetek névjegyzékét is.

10. §.

Jelen rendtartáshoz és a statisztikai kimutatásokhoz megkívántató nyomtatványok (rovatos ivenk) a m. kir. tudomány-egyetemi nyomdából, Budapestről szerzendők be.

11. §.

S minthogy a fentebb hivatott miniszteri körrendelet nyomán kelt jelen utasításunk f. évi szeptember hó elejével lép életbe, ev. református népoktatási intézeteink rendtartása érdekében jelenleg fennálló, de fönti rendelkezésekkel ellenkező szabályaink, f. é. szeptember elejével hatályukat veszítik. Hatályukat veszítik továbbá a népoktatási statisztika ügyében kibocsátott államkormányi rendeletek is, különösen az 1891. évi márcziushó 31-én 2604/1890. eln. szám alatt kiadott rendelet, ez utóbbi oly megszorítással azonban, hogy az 1897/8. tanévről készítenő iskolai (óvodai) statisztika még az eddig fennállott alakban szerkesztendő.

Az erdélyrészi ev. ref. egyházkerület igazgató-tanácsának Kolozsvártt, 1898. évi augusztushó 12-én tartott üléséből.

Dr. Vályi Gábor, s. k.
elnökhelyettes.

Parádi Kálmán, s. k.
tanügyi előadó.

2982—1898. KÖRLEVÉL.

Valamennyi erd. ev. ref. kollegium m. t.
Előljáróságának.

Mihez tartás és további eljárás végett tudatjuk, hogy a közoktatásügyi m. kir. miniszter ur a marosvásárhelyi főgymnasiunban folyó évi szept. hó 9-én megtartandó javító érettségi vizsgálatokhoz az 1883. évi XXX. t.-cz. 23 §-ából kifolyólag Csiky Lajos debreczeni ev. ref. főiskolai tanárt küldötte ki kormányképviselőül.

Kolozsvártt, 1898. augusztus hó 18-án.

Dr. Vályi Gábor,
elnökhelyettes.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

612—1898. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a görgényi egyházmegyébe kebelezett *pókai* ref. *organista-kántor-tanítói* állomásra pályázat hirdettetik.

Javadalma: 1. tisztességes lakás gazdasági épületekkel és 751 □ öl terjedelmű kerttel. 2. 38¹/₂ kalangya buza kepe, értéke 30 frt 80 kr; 58 véka (16 kupás) szemes törökbuza kepe, értéke 34 frt 80 kr. Összes munkatétel a hivektől, értéke 19 frt 10 kr; fapénz 3 frt 82 kr, 5 hold 793 □ öl canonica föld haszonélvezete, melynek cat. tiszta jövedelme 15 frt 46 kr, temető ¹/₃-ának fű- és gyümölcs-termése, értéke 5 frt 48 kr cigány napszám és vászon, értéke 2 frt 36 kr stola értéke 2 frt zabkepe és tandíjváltás az egyház pénztárából 122 frt; államsegély 165 frt. Összesen 400 frt 82 kr.

Megválasztott köteles a rendes kántor-tanítói teendőkön kívül minden harmadik vasárnap és urvasora osztáskor — mikor lelkész a filiában szolgál — az isteni tiszteletet önállóan végezni.

Pályázati határnap szeptember hó 15-e. Kellően felszerelt pályázati kérvények nt. Tavaszy József esperes ahához Magyar-Péterlakára (u. p. Szász-Régen) küldendők.

Kolozsvár, 1898. Augusztus hó 22-én.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

668—1898. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a küküllői egyházmegyébe kebelezett *Szász-Dányáni papi* állomásra ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakás gazdasági épületek és kerten kívül, készpénz 88 korona 88 fillér, föld értéke 40 korona 56 fillér, termény értéke 155 korona 12 fillér, szolgálmányok értéke 18 korona, stola és anyakönyvi díj 12 korona. Összes érték 314 korona 56 fillér, levonandó ebből adó és egyéb 28 korona 40 fillér. Marad összes érték 286 korona 16 fillér.

Pályázati határnap 1898. Szeptember hó 15. napja. Folyamodványok nt. Nemes Árpád esperes aához küldendők Maros-Ugrára, hová u. p. Kerellő-Szt.-Pál.

Kolozsvártt, 1898. augusztus 22.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

662—1898. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a sepsi egyházmegyébe kebelezett *szotyori* egyházközség *kántor-tanítói* állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom tisztességes lakás, gazdasági épületekkel, kepeben, kannonika porció élvezetében összesen 407 frt 93 kr., melyből 173 frt rendszeresített államsegély.

Kötelessége a rendes énekvezéri és tanítói kötelességek teljesítése.

Pályázati határnap f. é. Szeptember hó 18-a. Folyamodványok nt. Vén Mihály esperes aához küldendők Bikfalvára

Kolozsvártt, 1898. Augusztus hó 23-án.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

219—1898. PÁLYÁZAT.

A zilahi ev. ref. egyház népiskolai *vallástanítói* állást rendszeresít s erre pályázatot hirdet. Javadalma 600 frt és lakás. Kötelessége az elemi népiskolai valás- és egyházi ének-tanítás, egyházi jegyzői teendők végzése s szükség esetén a kántor helyettesítése. Folyamodhatnak a kántor-tanítói oklevéllel bíró énekvezérek, esetleg papjelöltek. A zenében jártasok előnyvel bírnak. A kellőleg felszerelt folyamodványok ez évi szept. 2-ig a lelkészi hivatalhoz nyújtandók be. Az állás szept. elején elfoglalandó.

A zilahi ev. ref. egyháztanács
elnöksége.